

a multipliciter. Primo qđe qđ idē iudiciū ē de impossibilitate adimplendi pceptū et votū. sed ille de quo est certum qđ nō potest adimplere pceptū de ieiunio. ecclesie utpote qđ infirmus ad mortē. nō teneť tale ieiuniū i aliud bonū cōmutare vñ in aliū diem prolongare. g. qđ.

Secūdo patet a simili. quia qđ voluisset ieiunare in omni sexta feria in pane et aqua et in aliqđ dicta feria nō posset qđ infirmus ad mortē nō teneť tale ieiuniū cōmutare i aliud bonū aut in aliū diem prolongare. g. idē in pposito.

Tercō ex voto nullus teneť nisi ad id quod vouit. sed talis vouit certū qđ et certa die. g. si ex impossibilitate non implet votū. ad aliud nō teneť. In tercō bo casu qñ ē dubi? utrū possit vñ nō possit dicendū qđ talis vouēs: illud ieiuniū qđ nō pōt iplere. teneť i aliū diez prolongare aut in aliud bonū cōmutare. Cui? rō ē. qđ eris i dubio an trāsgrediať votum et p psequis peccet mortaliter teneť se ponere i tutū ut. i. votū nō trāsgrediať. sed tal' vouēs si dubitat an posset abo ieiunia adimplere. dubitet etiā psequēter an aliter nō iplendo trāsgrediať votū et peccet mortaliter. qđ pscm vitat plongatō. aut cōmutatō. i. aliud votū. nō qđe auctoritate ppa sed plati sui. qđ reqñr ab omni dispensatōem vel cōmutatōem voti. ut patz scda scde. q. lxxviii. Cōmutas at votū i auctoritate supioris nō est trāsgressor voti. Tenetur ergo in tali dubio talis vouēs ieiuniū qđ non implet: prolongare in aliū diez vel in aliud cōmutare auctoritate supioris.

Titulus duodecimus de Infidelitate. Capitulum primū de superstitionibz. et ibi de multis generibus diuinationum. et sortibz. somnijs. viciis. et incantationibus.

Denum de infidelitate agendum. Sed quia vitium superstitionis quod est qđi qđā protestatō infidelitatis ē cōmuniū qđ repit etiā in fidelibz. ideo prius de eo agendum. postea de infidelitate ipsa.

Superstitio est vitium .S. i.

confrū virtuti religionis. Sicut. n. irreligiositas que cōsistit in irreuerētia dei et rerum sacrum opponitur religioni scdm defectum. Ita superstitio qđ importat supflū. i. indebitū modū cultus diuini opponit ei sm excessum. Excebitur autē modus debitus cultus diuini nō solū cū exhibet vero deo. sed nō ut debet si cut siqz seruaret legalia in honore dei ut faciunt iudei. sed etiā et pmaxime cum exhibet ei cui non est exhibendus. ut creature. Cui? autē diuinus ordinat ab tria. Primo ab reuerentiam deo exhibendaz. Secūdo ab hoc ut hō instruat a deo que colit. puta de sciē-

dis seu credēdis et agēdis. Tercō ab directōne humanorū actū sm institutū dei quez colit. puta ut ieiunia. sacrificia. festa. remedia et infirmitates. et huiusmodi faciat scdm ordinatōnez dei et ecclesie. Scdm hoc ponitur triplex genus superstitionis. Et p primū qđ dē idolatria nō exhibetur reuerētia deo sed creature. Per secūdū quod dicitur diuinatō nō querit instructū a deo sed a diabolo. per consultatōnez et pacta expssa vñ tacita. Per terciū quod dicitur obseruantia nō dirigit hō actus suos scdm institutum dei. sed diaboli dum obseruat dies. et incantatōnez. et hmoi. Et de hys tribz generibz dicit August. Superstitiosus est quicqđ institutus est ab hominibz ab faciēda et colēda idola. et creaturam qđ ab primum. vel ab consultationes et pacta qđdam cū demonibz quo ad secundum. et paulo post. Ab hoc genus ptinent omnes ligature et remedia qđ medicorū disciplina condemnat in qbuscūqz rebo suspendēdis vel incantatōnibus qđ. xxvi. q. ij. Illos. De singulis agendū est. Non ē autē superstitio ipa infidelitas sed ptestatō infidelitatis. Sicut religio contraria superstitioni non est fidei virtus. sed virtus per quam fit protestatō fidei per actus exteriores in deum ordinatos. beatus Tho.

Idolatria est cum .S. ij.

cultus diuinus exhibet creature repletate p aliquā sensibilem formā seu figurā que dē idoli. sm Tho. scda scde. q. lxxxiij. Diuersimode autē cultus diuinus idoli exhibebat. Quidā. n. ipis imaginibz exhibebant cultum diuinū. Nam p artē quābz nephariam fabricabant quasbz imagines que virtute demonū habebant aliquos effectus. puta dare responsa. et remedia sanitatuz. ppter quod putabāt homines aliquid deitatis esse in illis imaginibz. vñ eis exhibebāt cultū diuinum. et hec fuit opinio Hermetis termigisti. ut ponit August in. viij. de ciui. dei. Alij vero exhibebāt cultum diuinum non ipsis imaginibz sed creaturis qđ erāt imagines. horum tamē fuit triplex opinio. Quidā. n. existimabant quosdam homines fuisse deos. quos per eorū imagines colebāt. sicut Iouem. Mercuriū. et hmoi. et hoc rōne alicuius excellentie in eis. vñ rōne scie. vñ fortitudinis. vñ inuentionis. alicuius artis vel bñficii. Quidam vero existimabant totūz mundūz eē vnūz deūz. nō ppe corpalez subam. sed ppter aīam ipsius mūdi quam deum esse credebant. dicentes nil aliud esse deum quam aīam mūdi. Ante putabant totū mūdo et omni pto eius cultūz diuinum exhibendum. aque. ac ri. celo. et hmoi. ab hec referebāt noīa et imagines suorum deorum. sicut Iaro dicebat. et narrat Aug. in. viij. de ciui. dei. c. vi. Alij vñ ut platonici posuerunt vnū eē sūmūz deū cām oīm. postqz ponebant

1097

quasdam substantias spirituales a summo deo creatas. quas deos nominabant participatione. scilicet deitatis quos nos dicimus angelos. post quas ponebant animas celestium corporum. et sub hijs demones quas dicebant esse aerea aialia. et sub eis ponebant animas hominum. quas per virtutis meritum ad deorum vel demonum societatem assumi credebant. et homines hijs cultum diuinum exhibebant. ut narrat Augustinus. i. viij. de ciuitate dei. c. viij. et. viij. Idas autem duas opiniones ultimas dicebant pertinere ad theologiam quam philosophi considerabant in mundo. et docebant in scholis. et appellabant philosophicalem. Aliam de cultu hominum dicebant pertinere ad fabularem theologiam. que secundum figmenta poetarum representabatur in theatris. Aliam opinionem de imaginibus dicebant pertinere ad theologiam civilem. quam pontifices celebrabatur in templis. Et omnia hec pertinebant ad superstitionem ydolatrie. Unde Augustinus. Superstitionem est quicquid institutum est ad colendum ab hominibus sicut deum creaturam preterea ullam creaturam. xxvi. q. ij. *Alud.* Est autem idolatria non solum peccatum mortale. quia contra illud *Exodi.* xx. Non adorabis ea. scilicet idola. neque coles. scilicet exterius. sed etiam est grauissimum peccatum ex parte ipsius peccati. quia sicut in terrena republica. grauissimum videtur quod quis honorem regis alteri exhibeat quam vero regi. quia quantum in ipso est totum ordinem reipublice confundit et perturbat. Ita grauissimum est peccatum quod quis honorem deo debitum exhibeat creature. Ex parte autem peccantis potest aliquid esse grauius. in quantum quis ex maiori contemptu peccat. Errauerunt autem circa homines homines triplices. Quidam. n. putauerunt quod offerre sacrificia et alia ad latraria pertinentia non solum summo deo sed etiam superioribus. esset debitum et per se bonum. Sed hoc est irrationabiliter dictum. Nam et si omnes superiores reuereri debeamus non eadem reuerentia debet omnibus. Sicut enim deus excellit omnes. ita et quidam modus singularis ei soli debet. et hic est cultus latrerie. Alii putauerunt visibilia sacrificia alijs dijs congruere. Alii vero summo deo tanquam meliori meliora. scilicet mentis pure officia. Sed et hoc est irrationabile quia sicut verba sunt signa rerum que versantur in corde. ita sacrificia exteriora sunt signa interiorum sacrificiorum. Unde sicut orationes vocales et laudes sunt ad deum dirigende. ita et sacrificia exteriora ei offerenda. *Item Augustinus.* de ciuitate dei. li. x. ca. iij. et. v. Alii estimauerunt latrerie cultum exteriorem idolis exhibendum. non tanquam debitum et per se bonum. sed tanquam vulgari consuetudini consonum. Et hec opinio videtur fuisse *Seneca.* ut refert Augustinus. vi. de ciuitate dei. c. x. et. xj. Et hunc errorem secuti sunt quidam heretici putantes quod tempore persecutionis liceret idola exterius colere fidem seruando in mente. Sed hoc est falsum. quia sicut mendacium pernitens. i. mortale est cum quis verbo dicit aliquid contra veritatem fidei. ita pernitiosa

falsitas est cum quis cultum exteriorum deo debitu alteri exhibet. hec omnia *Thom.* secunda secunda. q. lxxxiii. Imagines autem sanctorum sunt in ecclesia non ad exhibendum eis cultum latrerie. sed ad imprimendum effectum excellentie eorum mentibus hominum. Unde dicitur libri *ibid.* de consuetudine. dist. iij. venerabiles.

De diuinatione que §. iij.

est secundum genus superstitionis. Et est mortale. quia per illud preceptum *Deutero.* xviij. Non sit qui consulat diuinos. et valde graue. quia usurpat quod est proprium dei. scilicet precognitionem et preuentionem futurorum contingentium. quam per certitudinem scire est proprium dei. unde *ysa.* xli. b. Annuntiate que futura sunt in futurum. et sciemus quod diuinitas. proprie autem si futura annuntiat ex dei reuelatione hoc faciunt. et ideo eorum precognitio vel preuentionem non est superstitiosa. Nec potest dici diuinationem. quia non usurpat sibi quod deo conuenit sed suscipiunt per reuelationem. diuinationem autem summi spiritus in mala parte. ut dicit *Iero.* i. q. i. Iudices. Unde *Isidorus* li. etimolog. dicit quod diuini dicuntur quasi deo pleni. quia diuinitate se plenos simulat. Importat ergo diuinationem precognitionem vel preuentionem futurorum euentuum seu effectuum ex falsa et vana opinione. et per consequens consilio vel auxilio demonis facite vel expresse inuocato. Quicquid. n. quis innititur false vel vane opinioni ad precogiscendum futura tunc operatio diaboli se ingerit etiam si non inuocetur ad implicandos animos hominum falsitate vel vanitate. Sciendum igitur quod cause secunde in productione suorum effectuum se habent triplices. Nam aliquae producant effectus suos semper et ex necessitate. Et ex consideratione hominis causarum si quis preuentionem tales effectus etiam per certitudinem non est superstitiosus nec illicitus. sicut preuentionem astrologi eclipsim solis. Alique vero cause producant suos effectus si non de necessitate et semper. tamen ut in pluribus. Et homines effectus ex consideratione suarum causarum possunt preuentionem per coniecturas. si non per certitudinem absque superstitione. sicut medici ex dispositis ne infirmi predicunt de morte vel sanatione. Et astrologi siccitates et pluuias ex consideratione corporum celestium. Aliae cause sunt que ab utroque libere se habent in produendis effectibus. scilicet ab esse et non esse. sicut sunt potentie anime rationalis que causant actus humanos libere. quia potest homo facere et non facere hoc vel illud quantum est in se. et etiam euentus fortuiti que non habent causam naturalem sicut quod quis fodiendo terram inueniat thesaurum et homines. que ut in paucis euentus eueniunt. Homines ergo effectus atque sint scire est proprium dei cui omnia sunt presentia. quantum cumque distantia in futurum. Et ideo procedentia ex actibus hominum et casus fortuitos velle precogiscere vel preuentionem absque dei reuelatione pertinet ad diuinationem ubi iteruenit operatio demonum. Querere autem consilium vel auxilium a diabolo

est mortale. ar. xxvj. q. ij. §. fi. Est autem triplex genus diuinationis. Unum quod fit per ipsam demonis inuocationem. et dicitur large nigromancia. Secundum quod fit non per manifestam inuocationem sed tacitam. id est ex consideratione motus vel dispositionis alicuius rei per cognoscere uelle futura actuum humanorum vel fortuitorum. et dicitur large augurium. Tercium est cum ex consideratione eorum que eueniunt ex quibusdam que fiunt ab hominibus secundario inquirunt quid occultum vel futurum. et dicitur sortes. hec Tho. secunda secunda. q. xcvi. et de his. xxvj. q. ij. et. q. iij. p. totum. Dicitur Clin. i speculo hysto. allegas plures doctores que primus inuentor artis magice et mathematice fuit Zoroastres qui dicitur fuisse Eham filius Noe. hic fin. Aug. de ciuit. di. solus risit nascendo. hic cum esset rex supatur est a Nino filio Beli qui edificauit Ninium. vel amplius sub quo cepit regnum assyriorum tempore Abrahæ. hic Ninus ob inordinatum amorem patris fecit fieri imaginem patri mortuo. ad quas quicunque confugerant malefactores liberi erant ab omni punitione debita. et ex hoc ceperunt homines adorare imagines deos: et sic ab isto cepit idolatria. Ipse autem Zoroastres cum esset intentus considerationi astrorum: tandem succensus est a diabolo.

De nigromancia. §. iij.
ubi expresse demones inuocantur ad manifestandum futura. Nota quod demones expresse inuocati aliquando prestigiosis apparitionibus se ingerunt aspectui vel auditui hominum presentando futura. sicut cum dabatur responsa per idola vel cum apparent diuersis formis. et dicitur prestigium. Aliquando expresse inuocati per somnia futura predicunt. et dicitur diuination per somnia. Aliquando expresse per suscitationem mortuorum inuocati presentant futura. non quod vere suscitent mortuos. sed ope demonum uidentur aliqui suscitati ex quibus presentant. et dicitur stricte nigromancia. Aliquando inuocati presentant per arrepticios. id est per homines uiuos et vigilantes ab eis obfessos. et dicitur phitonia. Aliquando inuocati presentant futura ex figuris variis aspectui hominum se ingerentibus in diuersis rebus. Et hoc si fiat in visceribus animalium imolatorum. dicitur auspicium. Si in corpore terrestri. ut ungue. ferro. vel lapide polito. dicitur geomancia. Si appareant in aqua tales figure vel signa unde queritur precognitio futurorum. dicitur hydromancia. Si in aere aeromancia. Si in igne pyromancia. Tho. secunda secunda. q. xcvi. et. xxvj. q. iij. Igitur. et. q. v. Nec mirum.

De inuocatione demonum. §. v.
monum per consilio et auxilio. Nota quod nullo modo hoc est licitum: nec expresse nec tacite. Et

hoc duplici ratione. Primo quia ibi fit pactum cum ipso per ipsam inuocationem. hoc autem reprehenditur. Ante per quosdam dicitur. dixistis periculum sedus cum morte et cum inferno fecimus pactum. Secundo quod etiam diabolus aliquando in talibus responsis uera presentat. tamen non intendit nisi perditionem hominum finaliter. ut. scilicet per illa uera que dicit inducat homines ad assuefaciendum se ut ei credant. et aliquid falsum vel nocuum proponat. Et propter ream Christum demones dicentes illam magnam ueritatem. Quia tu es Christus filius dei. iussit silere. ut doceret nos non inquirere ueritatem a diabolo nec multum curare quando ipse ex se enunciat. presentat cum habemus testimonium scripturarum cui magis credendum est. A diabolo captiui tenentur qui relicto creatore diaboli auxilia querunt. xxvj. q. v. Episcopus. Sciendum tamen quod aliud est inuocare demonem ab aliquid sciendum vel agendum ab eo quod nunc licet. Aliud est ab ipso non inuocato occurrere aliquid inquirere propter utilitatem aliorum. et maxime quando uirtute diuina per cogi ad dicendum aliqua uera. sicut aliquando fecerunt sancti.

De astronomia seu. §. vi.
mathematica que pertinet ad secundum genus diuinationis per quam quis ex consideratione astrorum per cognoscit vel presentat futuros euentus. Sciendum quod ex consideratione corporum celestium seu constellationum potest quis uelle per cognoscere triplex effectuum genus. Primo naturales que subduntur dispositioni stellarum et causarum ab eis. sicut eclipsas solis. siccitates. pluuie et huiusmodi. Et tales euentus per cognoscere uel presentare ex consideratione astrorum non est superstitiosum sed pertinet ad scientiam astrologie. Secundo effectus fortuitos. ut quod aliquis sobrietate debeat inuenire thesaurum. vel eundo debeat cadere lapis super eum. vel occidi morte uolente. et huiusmodi. Et tales euentus per cognoscere uel presentare ex consideratione constellationum est uanum et superstitiosum. quia uirtus corporum celestium cum sit naturalis est determinata ad unum effectum perducendum cum natura unum intendat. Illi autem effectus possunt euenire et non euenire. et ut in paucioribus et raro eueniunt. Tercio effectus seu actus preterites ex libero arbitrio hominis. et hos uelle per cognoscere ex constellationibus est superstitiosum et falsum plerumque. et ratio est quod liberum arbitrium facultas voluntatis et rationis est. Ratio autem et uoluntas non sunt corpus nec actus seu potentie affixe organis corporeis. unde cum res corporea non possit imprimere in rem incorpoream impossibile est quod actus humani subdantur dispositioni corporum celestium de necessitate. ita quod sint cause ipsorum per se: sed dispositione possunt inclinare influentia corporum celestium ad actus. Nam ipsa corpora celestia imprimunt in corpus humanum. et per primum in potentias sensitivas

que sunt affixe corporeis organis. Vires autem sensitivae ubi surgunt passiones inclinatur ad actus rationem. non tamen cogunt. Sed quia apte nate sunt potentie sensitivae subijci imperio rationis ideo remanet homo liber ad agendum vel non agendum ea etiam ab que inclinaret Iesu alitas ex influentia constellationum. Tho. secundum da scde. q. xcvi. Et et Ptholomeus maximus astrologus dixit quod vir sapiens dominabitur astris. i. passionibus et vitis ab que ex constellationibus esset inclinatus et hoc videtur ratione. Aug. etiam de civi. dei li. v. c. x. dicit quod non usquequaque abfurde dicitur per ab differentias corporum valere afflatus quosdam sitereos. non autem voluntates animi sicut positionibus subbi. et ibi tractat istam materiam. ostendens per rationes et exempla falsitatem eorum quod ex constellatione subbi quis est natus voluit prenunciare eius conversionem et mores. Hoc autem esse prohibitum ostendit Aug. xxvi. q. iiii. Igitur. Unde et mortale est ar. de pnia dis. ij. Si enim.

De diminutione per S. vii.

somnia. Nota quod duplex est causa somniorum. scilicet intrinseca et extrinseca. Intrinseca est duplex. scilicet animalis et corporalis. Causa animalis somniorum est cum fantasia dormientis representatur ea circa que immorata est cogitatio et affectatio eius in vigilando. Et talis causa somniorum futurorum eventuum non potest esse causa. Et quod aliqui concurrant ipsi eventus cum somniis. hoc erit a casu et per accidens. Causa intrinseca corporalis inquitur ex dispositione corporis fit motus aliquis in fantasia dormientis conformis dispositioni corporali. puta ille in quo habundant humores frigidi in corpore somniabit quod sit in nive vel aqua. et in quo habundat colera. quod volet et huiusmodi. Unde et medici dicunt esse intendendum somniis infirmorum ad cognoscendum dispositionem interiorum infirmi. Causa igitur huiusmodi somniorum potest esse causa futurorum eventuum qui concurrunt cum somniis. Causa extrinseca etiam est duplex. scilicet corporalis et spiritualis. Corporalis quidem inquitur imitatur imaginatio dormientis ab aere continenti vel corporum celestium impressione ut sic dormienti aliquae fantasie appareant conformes celestium dispositioni. Et quia ut dictum est virtus astrorum non est causa per se humanorum actuum precedentium ex libero arbitrio. nec casuum fortuitorum. ideo eventus huiusmodi non possunt precedere ex tali causa somniorum. Causa extrinseca spiritualis est duplex quia vel est a deo qui ministerio angelorum aliqua facit et revelat in somnis hominibus. et hoc pertinet ad prophetiam. Vel est a diabolo cuius operatione aliquae fantasie dormientibus apparent ex quibus quicquid futura quodammodo revelat his qui habent pactum cum ipso. Cum igitur somnia quicquid sint signa futurorum eventuum inquitur re-

bucuntur ab aliquam communem causam somniis et futuris eventibus. possunt predictiones futurorum ex somniis fieri. Et si quis utatur somniis ad cognoscendum aliqua futura secundum quod somnia procedunt ex divina revelatione vel ex causa naturali intrinseca seu extrinseca quantum se potest virtus talis cause extendere. non erit illicita divinatio. ut si medicus ex somniis infirmis pronunciet de aliquo eventu infirmitatis procedente ex causa illius somnij. Sed si quis utatur somniis ad cognoscendum futura putantur somnia ex diabolo. vel etiam ex causa naturali intrinseca vel extrinseca velut cognoscere vel pronunciare futuros eventus ab eis se non potest extendere virtus illius cause somnij. erit suppositio et opatio diaboli ibi se ingerit. Unde si quis somniat aliquid ex eo quod multum cogitatio eius morata est circa illud. vel somniat aliquid pertinet ad casus fortuitos. ut quod inveniatur thesaurus. vel quod occidatur ab aliquo. vel aliquem actum precedentem ex libero arbitrio. cum causa somniorum naturalis non possit esse causa horum. ideo ex huiusmodi somniis cognoscere futura vel pronunciare est suppositio. et huiusmodi observatio prohibetur Deut. xviii. Non inveniatur in te qui observet somnia. et xxvi. q. vii. Non observetis.

De auguriis que S. viii.

pertinent ad secundam speciem suppositionis. et prohibentur Deut. xviii. Non inveniatur in te qui observet auguria. Et large sumendo fit multis modis precipue tamen dum ex consideratione motuum vel vocum avium vel quorumcumque animalium. vel sternutationes hominum. vel saltum membrorum. vult homo cognoscere futuros eventus fortunij vel infortunij. vel cum ex consideratione verborum alicuius alia intentione dictorum aliquis retorquet ad futura que vult pronoscere et dicitur istud omen. vel cum ex linamētis manus consideratis. vel figuris inspectis in spatula animalis vult precognoscere futura. et dicitur ciromacia primum. secundum spatulamancia. Sciendum igitur secundum Tho. secundum da scde. q. xcvi. quod omnis cognitio futurorum si extendatur ultra id ad quod illud unde sumitur talis cognitio potest pertingere secundum ordinem naturae vel divinae providentiae. erit suppositio. Motus autem vel garritus avium vel aliae dispositiones in huiusmodi plerumque non sunt causa futurorum eventuum. Unde cum futura non possint in eis cognosci sic ex causa oportet quod si aliqua in eis cognoscatur hoc sit in quantum huiusmodi motus. vel voces. vel dispositiones sunt effectus aliorum causarum que sunt causantes vel etiam precognoscetes futuros eventus. Notandum igitur quod instinctus naturalis vult moveri bruta ad suas operationes causari per ex duplici causa. Primo modo ex causa corporali. Cum enim bruta non habeant nisi animas sensitivas cuius omnes

potentie sūt actus corporaliū organorū subia-
cet eorū aīa dispositioni p̄tinentiū corporū et
p̄mordialiter celestīū. 7 ideo n̄bīl p̄hibz ali-
quas eorū opationes esse futurorū eventūū si-
gna inq̄tū p̄formant dispositiōibz corporū
celestīū 7 aeris p̄tinentis. ex quibz pueni-
unt tales futuri eventus. Sed ī hoc sūt duo
p̄sideranda. Prīmū q̄ huiusmōi opatōes nō
exēbantur nisi ad p̄cognoscenda illa futura
que causāt p̄ motus celestīū corporū. Se-
cūndū est ut nō exēdātur nisi ad ea q̄ aliq̄-
liter possūt ad huiusmōi aīalia p̄tinere. Qd̄
sequūt enī p̄ celestia corpora cognōtēz q̄ndā
naturalem et instinctum ad ea que eorū vite
sūt necessaria. sicut sūt immutatōes que fiūt
p̄ ventos. pluuias. 7 huiusmōi. Alios euent?
q̄ huiusmōi velle ex motu vī garrīto aīaliū
p̄cognoscere ut casus fortuitos 7 actus ho-
minū p̄tinet ad sup̄stitiōes. Alio modo istin-
ctus horū causāt a causa spūali. 7 hoc vel ex
deo. ut ptz ex columba sup̄ xpm descendēte.
7 in coruo beliam pascēte. 7 cete. Jonā cōti-
nente. vel ex demone qui vtiq̄ opatiōibz hui-
torum ad implicādūz homīes vanis opinio-
nibus. Eadez rō videt̄ esse de omībz alijs h̄-
mōi p̄terq̄ de homībz. quia verba humana q̄
accipiūt p̄ homīe nō subbūtur dispositioni
corporū celestīū sed disponūt fm diuinam p̄-
vidētiā. Et q̄nq̄ fm operationēz demonū.
Quod aut̄ Ioseph dixit p̄ dispensatōes suū
q̄ nō essz similis ei ī auguriandi scientia fm
Aug. locutus est loco nō serio. xxij. q. ij. Qd̄
ait. Et forte hoc referens ad op̄inōnē vulgi
qui sic credebāt de eo Tho. Auguria p̄hibet̄.
xxvj. q. iij. p̄ totum. 7 spālīter. xxvj. q. v. i. c.
Augurijs. de multis modis auguriōrū h̄s.
xxvj. q. ij. c. j. Ad omen p̄tinet q̄ Gedeon ob-
seruauit recitatōem somnij 7 exp̄ositionēz. sz
q̄si ordinata a diuina p̄uidētia. Et sic Elī-
ezer verba Rebecce obseruauit p̄ homīe ac-
cipiens Tho. ubi sup̄. Aug. xxvj. q. iij. Sci-
endum. ostendit q̄ demones futura p̄tingen-
tia p̄cognoscūt aliq̄n p̄iecturas. Et hoc mul-
tipliciter. p̄tm ex subtilitate nature et acu-
mie intellectus. p̄tm ex longa exp̄ientia q̄ ē
magistra rep̄. Aliq̄n etiaz ex p̄nūciatōis a p̄-
phetis. Aliq̄n p̄bicūt que ip̄i sūt facturi. Co-
gitationes etiaz hoīm ex signis exterioribz ī
corpe aliq̄n p̄uident.

De sortibus quod est .S. ir.

tercium genus diuinatōis. 7 hoc fit cū aliq̄d
serio fit ab homībz. ut eius eventū considerā-
to inde aliquid occultū innotescat. ut vel q̄d
alicui exhibendū. ut in sorte diuisoria. vel q̄d
agendum. ut in sorte cōsultoria. seu quid fu-
turū. 7 dicit̄ fors diuinatoria. 7 fit multiplici-
ter. quia p̄ p̄tractionēz punctorū vel p̄ p̄side-
rationem figuraz que pueniunt ex plumbo

liquefacto in aqua p̄iecto vel ex quibusdam
seebulis scriptis in occulto repositis p̄siderā-
do quisquaz accipiat. vel ex festucis inequa-
libz quisquaz accipiat minorem vel maiorē
rem. vel ex proiectione taxillorū quia plura
puncta p̄iciat. vel etiam considerādo quid a-
periendo librum occurrat. 7 huiusmōi. Eue-
tus autēz sortium potest expectari a triplici
causa. quia ex dispositione corporū celestīū.
vel ex fortuna. vel ex causa spūali. Si autēz
expectetur a dispositione corporū celestīū.
ita q̄ ea intēntione fiant quasi actus hūani
qui requirūt ad sortes fm dispositionēz stel-
larum sortiant̄ effectum est op̄inō falsa. 7 p̄
p̄ns suggestiōe demonū 7 sic est superstitio.
Si autēz expectetur euentus sortium ex for-
tuna. quod videt̄ habere locum ī sorte diui-
soria. nō videtur habere vitīū nisi forte vici-
um vanitatis. Sicut si aliqui non valentes
aliquid cōcorditer diuidere velint uti sortibz
ad diuisionēz q̄i fortune exponētēs q̄sq̄am
p̄tm accipiat. Si vero expectet̄ euent? a cā
spūali. hoc est dupliciter. q̄ vel a diabolo vī
a deo. Si a diabolo sup̄stitiosū est 7 illicitū.
7 hee sortes sunt q̄ p̄hibet̄ p̄ canones. Ante
Leo papa. Sortes quibus cūcta vos vestris
discriminatis. p̄uincijs q̄s p̄es damnauerunt
nīl aliud q̄ diuinatōes 7 maleficia esse decer-
nimus. xxvj. q. v. Sortes. 7 ē mortale. q̄a p̄-
hibent̄ ī dicto. c. sub pena excoīcatōis. Et q̄
institute sūt ab aplīs q̄dam sortes q̄bz aliqui
utūt̄ falsū est. q̄ a diabolo inuētē sūt. ut dici-
tur. xxvj. q. i. c. j. Si autē expectet̄ eap̄ euent?
a deo 7 tunc fm se nō est malū uti h̄mōi. Et d̄
his intelligit̄ illud Aug. xxvj. q. j. Fors non
est aliquid mali sz ī re dubia diuinā indicās
voluntatē. Et tales fuerūt sortes q̄bz vī fue-
runt patres. ut Josue in tēp̄hensione Achor
de furto Josue. vij. Saul ī tēp̄hensione Jona-
the sup̄ esu. j. Reg. xiiij. Et Jonas 7 Zacha-
rias sorte exijt ut incensum poneret Luc. j. 7
Mathias sorte electus. Potest tñ ī sortibus
huiusmōi p̄tm quadrupliciter regiri. Prīo
si absq̄ ulla necessitate ad sortes recurratur
hoc enī videt̄ pertinere ad tēptationē dei.
Secūdo si ī necessitate sed absq̄ reuerētia. Tñ
ut dicit̄ Beda. aplī p̄miserunt oīonem in ele-
ctione Mathie p̄ sortē. Tercio si diuina ora-
cula. s. sortium ad secularia negocia 7 vani-
tatēz huius vite p̄uertantur fm Aug. xxvj.
q. ij. Di qui. Quarto si in electōnibz ecclesia-
sticis que fieri debent ex inspiratōe spūs sancti
aliqui sortibz utāt̄. Decus autē est ī secularibz
dignitatibz q̄ ab terrena disponēda ordināt̄
ī quaz electōne plures utūt̄ur sortibus sicut
7 in temporalium rerum diuisione. et vulga-
riter dicuntur scrutinia. Al̄ imminētē neces-
sitate licitū ē diuinū iudiciū implorare sor-
tibus cū reuerētia. Et ponit Aug. exēplū cū

1101

tempore persecutionis esset disceptatio inter ministros dei qui debebant fugere ne omnes occiderentur et sic ecclesia deservat. et qui remaneret ad solo latibet aliorum si non per alio modo determinari dicitur in huiusmodi posse uti sortito. **Tho.** per totum secundam secundam. q. xcv. **Ad** sortem etiam pertinet vulgaris purgatio. scilicet per iudicium ferri candentis vel aqua bullientis. unde et prohibetur. ij. q. iij. **Consulu** isti **Tho.** **Gratianus.** xxvj. q. j. §. **Hic** ita dicitur in veteri testamento fuisse permissas sortes: sed tempe gratie tam perfectionis status prohibitas et ne sub hac specie divinationis homines ad alium cultum idolatrie transferrent. **De** sorte **Matthie** dicit **Dionisi.** q. fuit quidam rabinus celitus immisus super **Matthiam** ad ipsius electores.

De observantia que .§.r.

a est aliud genus superstitionis. et primo de arte notoria in qua sunt quedam ieiunia et orationes cum quibusdam observantiis vanis ad acquirendum scientiam. de qua dicit **Tho.** secunda secundum. q. xcvj. q. est illicita et inefficax. ratio quare est illicita est. quia videtur quibusdam ad scientiam acquirendam non habere finem se virtutem causandi scientiam. sicut inspectio quorundam figurarum. et platone quorumdam ignotorum verborum et aliorum huiusmodi. **Et** ideo huiusmodi ars non videtur his ut causis sed ut signis. non autem ut signis divinitus institutis. sicut sunt sacramentalia signa. unde reliquitur quod sint superacua signa. et per prius pertinentia ad pacta cum demonibus: que ut alie nugatorie artes notorie superstitionis repudiande sunt. **fm Aug.** xxvj. q. ij. **Illud.** et est mortale. **Est** etiam inefficax ad acquirendum scientiam. et ratio est quia per huiusmodi artes cum non attendat acquisitionem scientie per modum hominis contra naturalem. scilicet adveniendum vel ad discendum. prius est quod iste effectus expectetur vel a deo vel a diabolo. non a deo per se dicitur quod expectetur. quia etsi aliquibus deus dederit scientiam et sapientiam per infusionem ut **Salomoni** et apostolis. non hoc facit cum certa observantia. nec quibusvis: sed divinitus singulis prout vult. **j. Cor.** xij. **Si** expectatur a diabolo acquisitionem scientie per huiusmodi artes. tunc cum acquisitionem scientie fiat per illuminationem intellectus et ad demonem non pertineat intellectum illuminare sequitur quod nunquam aliquis per demones scientiam acquisivit. **Ad** etiam videtur dicitur **Porphirius** ut refert **Aug.** in. iij. de civi. dei. **Prout** tamen demones hominibus loquentes exprimerent aliquam scientiam documenta. **Ad** hoc non dicitur per artem notoriam.

De observantia per .§.rj.

incantationes. et alique sunt ad causandum sanitatem. **Circa** quod dicit **Tho.** secunda secundum. q. xcvj. q. in his que sunt ad aliquos effectus inducendos considerandum est si ista habent vel putantur habere virtutem naturalem ad producendum illos effectus. et tunc non erit superstitiosum nec illicitum uti

talibus causis. puta si quis teneat super se iaspides per restrictionem sanguinis. et huiusmodi. **Si** autem non videatur quod illa possint naturaliter illos effectus causare. sed per abiectiones aliquorum characterum vel nominum ignotorum vel aliorum vane observationis expectatur ille effectus. erit superstitiosum et illicitum. **Eni Aug.** dicit. **Ad** genus superstitutionis pertinent omnia remedia que medicorum disciplina condemnat. siue incantationibus. siue in quibusvis votis quas characteres vocat. xxvj. q. ij. **Illud.** **Et** nota quod dicit **Tho.** quod homines in huiusmodi observantibus aliquid veni ex parte sint a casu fuit. **Ad** per modum cum homines huiusmodi observantias animi implent. multa per huiusmodi observantias eveniunt per deceptionem diaboli ut his observantiis implicati curiosiores fiant. et sic multipliciter illaqueantur. **fm Aug.** xxvj. q. v. **Nec** mirum. **Et** sunt relique paganorum. **Quis** ergo etiam efficaciam haberet. non tamen licet facere quia opere demonum sunt. xxvj. q. ij. **Illud.** **Colligere** tamen medicinalem herbam cum simbolo vel oratione divina ex devotione sine alia superstitutione. et ea uti non reprobat. xxvj. q. v. **Non** liceat. **fm Ray.** **De** incantationibus dicit **Wil.** q. si nil superstitiosum dicitur vel docetur vel facitur. sed tamen utrumque licitis precibus et abiectionibus. sicut per passionem et crucem christi. et huiusmodi. non credo quod peccet mortaliter. nisi fecerint hoc post prohibitionem ecclesie eis factam. **Sed** credo quod sunt prohibendi viri et mulieres a talibus. quia multa inutilia solent admisceri et superstitiosa. nisi forte sit faciens vel religiosus et discretus. aut etiam laicus excellentis vite qui sua oratione licita super infirmum manum imponat. **Sed** si exemplo eorum timeatur quod alij superstitiosi carnationis sibi sumant abusu. forte etiam deberet a talibus abstinere. iuxta illud. **Ab** omni specie mala abstinete vos. **ex** de vi. et ho. cle. **Et** ab omni.

De incantationibus .§.rj.

C serpentum vel aliorum animalium dicit **Tho.** q. si habeatur respectus precise ad verba facta et virtutem divinam non erit illicitum si non immiscentur cum verbis sacris alique vane observationes quia tunc illicitum. **Et** nota quod hi qui utuntur huiusmodi incantationibus vel brevibus superstitiosis. etsi forte excusentur a mortali. cum ista faciunt simpliciter putando fore licita cum ibi non apparet manifeste invocatio demonum vel pactio cum demone vel adoratio creature: nec audierunt esse prohibita. **Tamen** illi qui audierunt huiusmodi esse illicita et prohibita a predicantibus vel confessoribus vel a discretis personis. et eis utuntur. non videtur quod possint excusari a mortali. cum sint contra reverentiam divini cultus et faciunt scienter. **ar.** viij. dist. **Ignosci.** **Et** ideo de consulentibus et permittentibus quorum interest

prohibere. ij. q. j. Notum. Quedam alie incantationes fiunt ad nocendum hominū. ut q aliquis paulatim cōsumatur. vel q non possit cognoscere uxorem. et huiusmōi et he incantationes dicūt maleficia. et dicit Aug. q turbant mentes hominum minus cōfidentium in deo. et sine veneni haustu violentia carminis intermunt. xxvj. q. v. Nec miruz. Dicunt etiam hi conuereboiūes maleficijs suis in bestias. non tñ rei veritate sed vñ ludificatione demonum. ut faciant homines bestias videri. vel fictio poetica hec referūt. Tales autē ultra mortale et grauissimū fm leges morte puniunt. fm canones debet eis negari cōmunio ac etiam eici de prochijs et alijs modis puniri scdm Ray.

De obseruatiā circa .§.riij.

breuia et abiurationes dicit Tho. scda scde. q. xxvj. esse cauendum q non reperiatur in eis aliquid horū. Primo ut non sit ibi aliquid ptinens ad inuocationem demonū q sic effz supstitiō. Secdo ut non contineat nomia ignota. ne sub illis aliquid lateat illicitū. Tercdo ne aliquid falsitatis contineat. qā sic eius effectus non possz expectari a deo qui n est artis falsitatis. Quarto cauendum ne cum verbis sacris contineant aliqua vana puta caracterea scripti. et hmoi signa preter signū crucis. Quinto ut spes non ponat i moto scribendi aut ligandi. puta q scribas in carta virgine. vel in ortu solis. vel dum legitur euangelium. vel q oportet ligari cum torilis vel appendi p virgines hominē. vel q nullus debet videre. et hmoi vanitatibz que ad dei reuerētiā non ptinent. q illicita esset et supstitiō. ar. xxvj. q. v. Non licz. et q. ij. c. Illud. ubi dicit Aug. q ad supstitiōnez ptinent omnes ligature et remedia q medicorū disciplina cōtēnat. in quibuscūq rebo suspēdendis atq ligandis. Dicit etiaz Wil. q illa breuia que continent huiusmōi. Si quis portauerit hoc non pibit in igne vel aqua. non morietur morte subitanea. vñ cōsequetur tale bonū. talia sūt reprobāda. nō portāda. Et peccant facientes. et vñtes. et consulētes. et vñtes. nisi forte fuerit adeo simplices q igno rātia debeat eos excusare cum i huiusmōi si fuerint edocti. Et de his intelligo dictū Gre. xxvj. q. v. Siqz ariolos aut incātatores obfuauerit aut phylaterijs vsus fuerit anatHEMA sit. phylateria dicūt scedule. De portātis bo aut reliquias ad collū dicit Tho. ubi sup. q si hoc fit ex reuerētia dei et scōrum in qbo habent fiduciam non abiuncta aliqua vanitate licitum est de se. Sz si addat aliqua obseruantia ut q vas eazū debet esse triangulare. et huiusmodi supstitiosum erit et malū.

De obfuatiā tēpor. .§.xiij.

vel hierū. Nota q si obseruet tps vñ dies ad aliquid faciēdū vñ dimittēdū ex cā naturali puta cauet qz sibi a supstōe medicie vel minutoe i fine lūaris. arbores etiā scibit vñ plātat fm dispositōez lūe q mltū opaf i ista i fēiora n ē supstitiō nec illicitū. Sz si n mouet aliq cā naturali sed falsa opiōe qz putat aliquos dies fortunatos et alios ifortunatos supstitiō ē et friuolū. ut siqz vñ herbis collectis i mane Ascēsiōis vñ balneat se i nocte natitatis. b Joh. bap. vñ i kalēdis nō vult aliqd dare. et b. oia sē vana. An Aug. xxvj. q. vij. sic ait. Nō obfuatis dies q dicūt egiptiaci. aut kal Januarij i qbo cātēne qdā pmissatōes et adiucē dona donā q i pncipio ani bōi fati augurio. aut alijs mēses aut tpa. aut dies. aut ānos aut lūe solisqz cursū qz q has aut qscūz diuinatōes aut fata aut auguria obseruat aut attēdit: aut pletit obfuatiō inutiliter et sine cā magis ad sui dānatōz q salutē tēdit. En apls. Dies obfuatis et mēses et ānos tē meo ne forte sñ cā laboraueri i vob Gal. iij. Nota fm Nico. de lira. dicūt dies egiptiaci vel qz illis diebō fuit pculsa egiptus et plaga ta vñ qz egiptij pmo iuenerit tales dies cauz dos tāq ifaultos. De iuestigatōe rerū pbitap p inspectōz astrolabij qz aliqz dicat licitū si fiat absq supstitiōe. tñ host. wil. et goff. dicunt simpliciter contrarium scilicet q nūq est licitum. extra eo. Ex tuarum.

De quibusdam alijs .§.xv.

supstitiōibus et pmo de mulieribz credētibz se cū Diana vel Herodiade nocturnis horis equitare vel se in alias creaturas trāsformari. ut dicitur de his que vulgariter dicuntur strighe vel ianuatices. Dicit cōciliū aquil. q hec sunt illusiōe diabolica. Sathanas enim diuersas formas et similitudines creaturarū representat fantasie dormientis qui huiusmodi sectatur. et sic illud ut videat illi esse in corpore vigilantis qd est in spiritu. i. fantasie dormientis. xxvj. q. v. Epi. ubi i fine. c. dicitur. Qui credit vel asserit posse fieri aliquam creaturam aut in melius deteriusve immutari aut transformari i aliam speciem vel similitudinē q a deo creatore infidelis ē. Et dicit glo. Wil. hoc verum est postq audiu it quis super huiusmōi veritatem. et credit hec et qui ptinaciter asseruerit. tunc est mortale. Nota de fascinatione paruulorum dicit Petr. de tarā. super epistolas Pauli. q fascinare dupliciter intelligitur. vno modo p lufificare. cum scilicet arte magica non videatur res que est ante oculos. Alio modo malo oculo alicuius inspicere et inte ledi. Sunt enim aliqui qui habent oculos vrentes qui respicientes paruulos teneros ledunt ita ut cibū ex stomacho eijciant et nausēā patiāt.

Et hoc fm naturaz possibile est. *Alia* em̄ uer-
hemeter affecta imutat oculū. oculū? imutat?
imutat aerē. aer at̄ imutat tenerā carnē pu-
eri et sic lebit ut cibū euomat. p̄mū i faciēte
mortale est. i. patiente nullū. scdm in agente
pc̄m nō est ex q̄ naturale est nisi studiose fie-
ret ad nocēdū. *Nō* tñ faciēda est aliq̄ incan-
tatio vel supstitio ad hoc remouēdū. ut faci-
unt mulieres 7 frequēter. De illis uero cle-
ricis qui altaria induūt lugubribz uestibz ul̄
psueta lumina extingūt. 7 h̄mōi si faciant
hoc ad impcandū alicui malū ppter p̄uatu-
z odium: mortaliter peccāt. Et silr si dicūt vel
dicē faciūt missā de requiez p̄ p̄sona uiua ut
moriat. Sed si fiant ad huiusmodi prius di-
cta. s. uestire altaria uestibz lugubribz uel
etiā expoliare. non est phibitum. *xxvj. q. v.*
Quicūqz. De sacrificatiōibz deo nūmoz. s. mā-
mona ut diuites fiant. Et de facientibz sorti-
legia aq̄ baptisimi. uel oleo sc̄to. ul̄ crismate.
dicit *Wil.* q̄ talia sūt enormia ppter idolatri-
am 7 p̄ enormē supstitiōem nō tñ p̄cise dicē-
dū est eis q̄ al̄ non sit eis salus si peniteant.
sed absoluendi sūt. Est tñ hic casus ep̄alis. 7
fm quosdaz incurrit irregularitas etiā si oc-
cultū sit. Et itē uidet dicēdū de illis qui tra-
hūt se diabolo uel ex desperatione uel ut aliq̄
obtineāt ab eo etiam si instrumētū facerent.
sicut legiē de quibz dā. De imaginibz astro-
nomicis dicit *Tho.* ubi sup̄. q̄ habēt effectū
non a corporibz celestibus sed a diabolo. q̄a
necesse est ibi scribi quosdam caracteres qui
naturaliter ad nihil opantur.

Capitulū scdm de triplici Infidelitate.

De infidelitate nūc agē-
bus. *Q̄* infidelitas sit pc̄m sic p̄-
bas. quia uirtuti p̄riat̄ uitiū: sed
fides est uirt̄. 7 infidelitas est ui-
tium que ei p̄trariat̄. *Q̄* p̄ huius declarati-
one dicit *b. Tho.* sc̄da sc̄de. q. x. q̄ infidelitas
p̄ accipi dupliciter. *Ano* modo fm purā ne-
gationem ut. s. dicat̄ infidelis solū ex hoc q̄
nō habet fidem. Et fm hoc infidelitas nō hē-
rōnem p̄c̄i sicut i illis qui nil audierūt de fi-
de. sed magis h̄z rōnem pene. qz. s. talis igno-
rantia diuinor̄ ex peccato p̄mi parētis cōse-
cuta est. Qui aut̄ sic sūt infideles damnātur
quidem fm illud. Qui non crediderit: p̄ben-
nabitur *Mar.* ult. Damnant̄ aut̄ tales ppter
alia p̄c̄a que sine fide remitti nō p̄sūt. nō aut̄
damnāt̄ ppter pc̄m infidelitatis. *En̄ Aug.*
tractās illud quod ait x̄pc̄. *Si* non uenissē
7 locut̄ eis nō fuissē pc̄m nō haberēt. dicē
q̄ loquē d̄ p̄c̄o quo nō crediderūt i x̄pm. s.
infidelitatis. Tamē (ut dicūt hoc) p̄c̄e crebē-
dum est q̄ si quis i loco eēt ubi nil audissz ul̄
audire posset de fide. si fm rōnē naturalē ui-

ueret 7 non implicaret se alijs uitijs. deus est
nō desereret. sed aliquo mō euz illuminaret
p̄ se uel p̄ aliquem ad credendū. Cui em̄ uult
deus miseretur. 7 quē uult inburat. *Nō* ergo
inuiti sūt saluābi sed uolentes. Sicut homo
p̄prij arbitrij uoluntate serpenti obediēs pe-
rijt. ita uocat̄ se gratia dei quisqz p̄prie men-
tis p̄uersiōe saluaf. *bis. xlv. De iudeis.* *Se-*
cūdo modo accipi p̄ infidelitas fm p̄rietatē
ad fidē. quia. s. aliquis repugnat̄ auditui si-
dei uel p̄emnit eam. fm illud *ysa. liij.* Domi-
ne quis crebit̄ auditui nostro? Et in hoc p̄-
prie p̄ficiunt ratio infidelitatis. 7 fm hoc est
infidelitas sp̄ale peccatū. *Nec* est h̄z qd̄ di-
cit *Damasen.* s. q̄ pc̄m est h̄z naturā. cū ha-
bere fidem nō sit i natura humana quia sup̄-
rōez est p̄ dei infusiōe. qz̄ quis hoc sit. tñ ut
idē *Tho.* dicit. i natura humana est ut nō
repugnet diuino instinctui 7 exterioris uer-
tatis p̄dicatōi. *Sic. n.* infidelitas ē h̄z naturā.
Oris aut̄ infidelitas ex p̄c̄o sup̄bie. *Ex* sup̄-
bia em̄ p̄cedit q̄ homo nō uult subijcē intel-
lectum suum regulis fidei 7 sano intellectui
patrū. Posset etiā dici q̄ sicut uirtutes the-
ologice nō reducūt̄ ad cardinales. s̄ sūt p̄-
res eis. Ita 7 uitia opposita uirtutibus theo-
logicis non reducūt̄ ad uitia capitalia. sicut
opposita uitia cardinalibz uirtutibz. *b. Tho.*
ubi sup̄. Est autem hoc uitiū in intellectu:
sicut i primo subiecto. in uoluntate uero si-
cut i primo motiuo. s. ad dissentiendū ab his
que sūt fidei. Est aut̄ triplex infidelitas. s. pa-
ganor̄. iudeorū. 7 hereticorū. Et pagani
neutrum testamentum recipiūt nisi quia sa-
maritani tñ. *v. libros Moysi.* *Sarraceni* ali-
quas ceremonias legis. *Iudei* uetus testamē-
tum q̄tum ad cortices. *Heretici* utriqz testa-
mētum cōiter recipiūt s̄ false exponūt. *Iē*
nota fm *Tho.* ibidem q̄ quis opera infideli-
um que sūt de genere bonor̄ ut ieiunia. elēo.
sine 7 huiusmodi. nō sint eis meritoria ppter
infidelitatem q̄ est grauissimum peccatū. tñ
qz̄ pc̄m non corrumpit totū bonū nature. s̄
remanet i eis lumen naturale. itēo nō om̄is
actus eor̄ est mortale pc̄m. s̄ actus p̄cedens
ex ip̄a infidelitate uel relatus ab ip̄a etiāz
si sit de genere bonor̄. puta *sarracenus* ieu-
nat ut seruat legē *Machabeti* de ieiunio mā-
dantem. *iudeus* celebrat suas festiuitates. et
h̄mōi. in his est mortale. Et de his intelli-
gitur illud dictum *Augusti.* Omnis infidelis
uita peccatum est. *xxviij. q. i. s. ij.* Sed ieu-
nando ob castitatem seruandam 7 alia faci-
ento ex dictamē rōnis naturalis nō peccat.
dicendo uerbum ociosū ex se non nisi uenia-
liter peccat. *Item* nota q̄ dubitare de aliq̄
eor̄ que sūt fidei ex deliberatōe rōis. quia. s.
uult dubitare nō magis declinans ad unam
p̄tem q̄ ad alteram qd̄ est p̄prie dubitare. est

peccatū mortale q: infidelitas. exē. de heret. c. i. Dubius in fide infidelis est. secus si aliqui vacillaret circa ea q sunt fidei p modū cēpta tōnis & cū displicētia rōnis. q: tūc veiale vel nullū pccm ē. Et silr siqs crederet q qlibz in sua fide ut iude. sarracenus. & hmōi saluaretur. dūmodo seruaret legez suā & viveret fm rōnem naturalez. hoc em̄ est dubitare d fide sua imo nō credere xpo dicēti **Mat. ult.** Qui crebiderit & baptizat fuerit saluus erit. Qui ūo nō crebiderit condemnabitur. Non em̄ qd saluari pē nisi i fide catholice ecclesie. xxiii. q. i. Quia ex sola.

Ad fidem suscipiendaz. S. i.

nullus iudeus vel gentilis debet cogi. ratio ē fm **Tho.** ubi sup. quia credere est voluntatis. Unde dīr **dis. xlv.** De iudeis pcepit sacra synodus nemini vim inferre ad credendū. Cui ei vult miseretur deus. & quē vult indurat. Nō ergo inuicti sūt saluādi sed volentes. ut integ sit forma iusticie. sicut ei hō ppar arbitrij voluntate serpenti obediens perijt. ita vocāte se gratia dei quisqz credēdo pparia mentis puer sione saluaf. **dis. xlv.** De iudeis. Sz susceptā etiā metu tōmetoz & mortis cogenbus ē retinere. ut dicto. c. de iudeis. Et qz redēit ad iudicium etiam si infantes fuerint baptizati vel metu mortis ad baptismū adducti debet pcedi ptra eos sicut ptra hereticos. Et siliter ptra taliū fautores. exē. de heret. Cōtra xpianos. li. vj. Siqui tñ infideles cogereē absoluta coactione & p violentiaz. non suscipient sacramētum. unde nec essent cogēdi ad retinēdum ex quo nō susceperūt. secus de coactione pditionali ut dictum est. Debēt vero iudei & alij infideles adduci ad fidem rōnibus pfluatibilibz & autoritatibz ostendēdo ex eoz libris eoz errorem & bulcibz mobis. ut dicit **Greg. dis. xlv.** Qui sincera. Possūt etiam ad fidem adduci fm **Wil.** pmissis et muneribz nō quidem factis p fide suscipiendā. quia hoc esset simonia. sed ad captandū beniuolentiam. et excludendū ab eis timorē inopie & huiusmodi. j. q. ij. Cē pio. Possunt etiam adduci ad fidez fm **Raj.** p grauiorem exactionem pñionuz ab eis. i. principio tñ locationis nō p. xxiiij. q. iij. Debz. Item nota q possessiones & alia bona mobilia vel immobilia iudeoz vl aliorum infidelū ad fidem puerloz nō debēt auferri ab eis. nisi sint usuraria. vl de usuris ē pta obnoxia restitutioni. exē. eo. De iudeis. Usuraria af eoz debēt restitui eis a quibus extorē sunt usure. vel eoz hereditibz. Qz si nō inueniūtur poterūt ipis ad fidez cōuersis p epm tanq paupibus dispensari. **Raj.** et hoc in totū vel in ptem fm qntitatez ipoz bonorum. & qualitatem conuersoz plus vel minus indigentū. exē de usuris cū tu. Si autem inuitis parētibz tales baptizati essent. vidē q

sint cogenbi ad seruandū fidem receptam in baptismo. **Wil.** etiam dicit q nō licz nutritibus occulte baptizare puulos iudeoz. sed si in articulo mortis hoc facerēt credit q non peccarent qz.

De disputādo de fide. S. ij.

cum infidelibus dicit **Tho.** scda secunde. q. x. q in huiusmodi disputatione sūt duo confiderāda. Anum ex pte disputātis. quia si disputat tanq de fide dubius volēs expiri p rōem & veritatem. tūc peccat pculdubio tanq infidelis. Si aē disputat ad pfutandū errores vel causa exercitij laudabile est. Aliud ē cōsiderādum ex pte audientū. quia aut sūt instructi in fide & firmi. & tūc nullum piculū ē disputare coraz eis. Aut sūt simplices & i fide titubantes. & tūc distinguendum est. quia si sollicitatur ab infidelibz nōtentibz in eis fidem corrumpe tūc necesse est publice disputare. dūmodo inueniantur aliqui ab hoc ideo nei p hoc em̄ simplices in fide firmabūtur. et tolletur infidelibz decipiendū facultas. Si ūo nō sūt sollicitati. tūc piculosū est corā eis disputare de fide. quoz fides. f. simpliciū ex hoc reddiē firmior qz nihil aduersum audierūt. Et ideo non expedit eis ut audiant verba infidelium disputantiū ptra fidez. hec **Tho.** Et sic intelligendū est illud **Gelasij.** xxiiij. q. iij. Cum glo. ubi dīr. Canonū mgris atqz custodibus nostris nullū fas est inire certamē cū hominibus cōditionis aliene. Ebi glo. cū hereticis non est disputanduz nec cū aliq de fide. C. de sum. trini. l. Nemo. Sed ad hoc potest disputari cum eis ut puincant. nō ut in dubium reuocēt fidem nraz. Prohibētur autē omēs laici disputare de fide occulte vl publice. exē de hereticis. Quicūqz. li. vj.

De conuersatione si. S. iij.

delium cum infidelibus quō sit phibitū. Nota pzo q cū hereticis phibita est etiā locutio fidelibz & hoc qz excoicati sūt. exē d here. Ex cōmunicam. & xj. q. iij. Cū excoicato. Sed cū alijs infidelibz ut iudeis & sarracenis nō ē phibita locutio. sed nimia familiaritas & puer satio. An. xxviij. q. j. dicit. Omnes deinceps clerici siue laici iudeoz conuiuiā vident. nec eos qsqz ad conuiuiū excipiat. qz cū apud xpianos cōibo cibis nō utāf. inbignū atz sacrilegium est eoz cibos a xpianis sumi. cū ea que (aplo pmittent) nos sumim? ab illis iudicetur immūda. ac si inferiores incipiāt eē xpiani q iudei: si utamur cibis eoz. et ipi nros ptemnant. Et dicit ibi glo. qz itē ē de gētilibz ut sarracenis. qz & ipi hodie iaz cibos discerunt. l3 ei nō cōtineāt verbe dicti. ut. xj. q. iij. Ad mēlam. ptnētur tñ in alijs. ut. ff. de peti. here. l. Jē veni. Ita sic. ij. q. j. Multi. Et assignat ibi glo. rationem qre nō est phibitum

loqui cū iudeis et est phibitum comedere cū
eis. quia. f. maior familiaritas est ī cibo su-
mēdo q̄ ī colloquendo. Et facilius quis decipi-
pitur inter epulas. xxiij. q. iiii. c. Unusquisq̄
Tho. aut scēda scē. q. r. dicit q̄ illi qui sūt
firmi in fide ita q̄ ex cōuersatione cū infir-
mīs nō timetur de eorū subuersione: sed spaci-
posset ex hoc infidelit̄i puerfio. non sūt phibē-
bendi cū illis cōmunicare. Sed infirmi de q̄b
timeri pōt phibēbendi sūt ex casum necessita-
tis: ne cū illis cōuersentur Tho. sed et firmi
etiam caute debent illud agere: ne infirmos
scandalisent. xxiij. q. i. Nolo.

Pueri iudeorum et **§. iij.**
alioꝝ infidelitū non sūt baptizābi inuitis pa-
rentibꝫ. **fm. b. Tho. scda secūde. q. f. arti. ult.**
quod pbat triplici rōne. **Prima** ꝑpter p-
culum fidei. **Si** enī pueri nondū vsum rōnis
habentes fidei suscipiunt. cū postmodū ad pfe-
ctam etatem puenirēt possent defacili a pae-
tribꝫ inuinci de relinquerēt qđ ignorātes su-
scepant. quod vergeret in fidei detrimētum.

Secunda ratio est quia hoc repugnat iusticie naturali. filius. n. naturaliter est aliquis patri. 7 primo quidem a parente nō distinguitur fm corpus qđ iū vtero matris cōtinetur. postqđ vero ex vtero mris egreditur ante qđ vsus liberi arbitrij habeat p̄tinetur sub cura p̄ntis sicut sub quodā vtero spirituali. Qđ iū em̄ puer nō habz vsū rōnis nō differt ab aliis irrationalibz. Unde sicut bos 7 equus 7 huiusmōdi est aliquid? vt vtatur eo cum voluerit fm ius civile sicut p̄o instrumento. ita d iure naturali est qđ filius anteqđ habeat vsuz rationis sit sub cura patris. Unde p̄tra iusticiam naturalem est si puer aqđ habeat vsū rōnis a cura p̄rētū subtrahat. vel eis iniustis de eo aliquid ordinetur. Sed postqđ incipit habere vsum liberi arbitrij iam etiā incipit esse suus 7 pōt qđtum ab ea que sit iuris naturalis vel diuini sibi p̄uidere. Et tunc potest induci ad fidem nō coactione s3 p̄uasiōne. 7 p̄ inuitis parentibz baptizari. Teretia rō est p̄suetudo ecclie que habz maximā auctoritatē. vnde 7 semp emulanda. 1. imitanda: que inducta esse credēda est ex p̄dictis rationibus assignatis. Tanta em̄ est auctoritas ecclie vt ab ipā doctrina doctoz habeat auctoritatem. Unde magis standum est auctoritati ecclie qđ doctrinē cuiuscūq; doct Grego Aug Hiero. 7 alioz. vsus autē ecclie qui ab auctoritatē ei? p̄tinet hoc nūqđ habuit qđ filij tu teoz introitis parentibz baptizaret. quis fu erint retroactis t̄pibus multi p̄ncipes catholici 7 potētissimi vt Constantinus 7 Theodosius. quibz familiares fuerūt sanctissimi ep̄i. vt Siluester Constantino. Ambrosi? Theodosio. qui nullo modo p̄termisissent hoc ab eis impetrare si vidissent hoc esse consonum

rōni. Et iteo pīculosum videt̃ p̃tra hanc as-
sertionem de nouo introducere p̃tra fluctu-
dinem i ecclesia hactenus obseruatā q̃ iude-
orum pueri inuitis parentibz baptizēt̃. Et
quia nō sūt faciēda mala vt eueniēt bona s̃m
ap̃lm ab Ro. iij. Facere aut̃ iniuriā alteri ē
malū. sūt aut̃ iniuria parentibz vt eis inui-
tis eoz pueri qui sūt sub eoz cura baptizet̃.
i. iteo nō debz hoc fieri etiāz ppter bonū se-
quenbz vt liberent̃ a piculo mortis eterne:
rumpit̃ enī ordo iuris naturalis. Sed nec p̃-
dicatoibz vel platis cōmittit̃ cura talium
sed parentibz suis q̃ habet̃ eis puidere de sa-
cramentis salutis anteq̃ habeat̃ vsū rōnis.
Unde de pueris antiquoz d̃r q̃ sūt saluati in
fide parētū. Et iō non imminet aliq̃d piculū
ip̃is platis i p̃dicatoibz si patiāt̃ur illorum
parulū detrimentū salutis ppter subtractōz
sacramētōz: sed parentibz eoz q̃ hoc nō pecu-
rant. Item Tho. Wil. bicat̃ q̃ nō licz nutrici-
bus iudeoz paruloz inuitis parentibz ba-
ptizare eos. Sed si i articulo mortis hoc fa-
cerent: credit̃ q̃ non peccarent. Ex his aut̃ q̃
dicit̃. b. Tho. q̃ p̃cipue i p̃ma rōne. videt̃ satis
clare elici q̃ q̃uis baptizari tales. s. nō debe-
ant inuitis parētibz. tñ si p̃trariū fiat reci-
piunt vere baptismū. quod mihi placz. q̃uis
De. de palu. in. iij. teneat̃ p̃trariū. vt patz in
tercia pte ti. de baptismo. ¶ Qui aut̃ suscepi-
runt fidem seu baptismū ex infidelibz: sepābi-
sūt a parentibz. s. sic intelligit̃ glo. ibi i bene
illud. c. Tuteoz filios vel filias ne parētū vl-
tra inuoluant̃ erroribz ab eoz p̃sortio decer-
nim? separi. xxviij. q. j. Abi glo. p baptismū
enī soluit̃ ius patrie p̃tatis: nec tñ puabū
tut̃ illi p̃na succellit̃. ex ē de iubeis. c. Quod.

Capitulum terciū de Infidelitate iudeorū
et ritibz et aliorz infideliz. et de p̄cipatōne cū
eis. et de extractioibz ī eos. et de seruientibz eis.

Robibetur habitatio
cū iudeis. ⁊ balneato. *Thi. xxviij.*
q. j. dicitur. Null' eorū qui ī sacro
ordine sūt aut laicus azima eorū
manducet aut cū eis habitet. aut aliquē eo-
rum in infirmitatibus suis vocet. aut medi-
cinam ab eis p̄cipiat. aut se cū eis in balneo
lauet. Si quisq̄ hoc fecerit. si clericus ē depo-
natur. si laicus excoīcet. Et dicit ibi glo. nī
si sit missus ad p̄dicandum eis. exē de iudis.
q̄ sit laudabile. Debent autē puniri p̄rafaci-
entes mō p̄dicto s̄m *Ray.* si postq̄ fuerit ad-
moniti se non abstinēt ab huiusmōi. Wil.
tamen dicit q̄ ī necessitate possunt emi ⁊ co-
medi azima iudeorum. Item videtur sentire
Idū. de medicinalibz in casu necessitatis cū
scz ali' nō inueniēt sufficiens medicus. Hosti.

etiam dicitur quod christiani non debent esse ut affidui intra domum iudei. nec tanquam famuli. aut nutrices aut obstetrices. alii si ipsi christiani nolunt discere debent excommunicari. ex. de iudeis. Iudei. Sed extra domum possunt eis seruitia facere et possunt esse coloni eorum. ex. eo. Multum. Nota etiam secundum Iohannem. quod possunt christiani iudeos habere in seruos. et emere ex. eo. et si iudeos. non tamen debent cum eis morari. ita quod habeant eos tanquam familiares. Iudei enim (ut dicit Iohannes) sunt difficilius ab conversione et pitiores ad subvertendum quam gentiles. Si autem voluerint fieri christiani siue iudei siue gentiles. non poterunt domini eorum prohibere. x. q. ij. Que sunt. Tunc secundum Ray. et Tho. per baptismum non liberatur a seruitute. sed remanet serui quia seruitus etiam introducta est de iure diuino. ar. di. xxv. Sexto. Et per ius gentium. di. j. ius gentium. Et per ius canonicum approbata. xij. q. ij. Ecclesiastice. secundum Iohannem. et Goff. Et addit Ray. quod ubi de bona consuetudine non solent christiani esse serui consulendum est domino quod i remissione peccatorum suorum manumittat. vel saltem pecunia mendicata vel seruitio ad tempus prestito se redimat. xij. q. ij. Cum redemptio. Sed quia hoc consilium est et pium si quis primum faciat. scilicet retinendo tales puerum ad fidem in seruitutem vel etiam alteri vendendo non credo quod peccet. quia quod non est prohibum intelligitur esse concessum. ar. xij. q. ij. Ebron. §. se. in fi. sed hoc non repitur prohibum. Hoc etiam asserit dominus Thomas. in libro quod dicitur lucula noctis.

a **In quibus iudei sunt** §. j. prohibendi inter christianos pueriscentes. Primo secundum Ray. ne habeant aliquod officia publica ne occasione habeant sciendi eos. ut di. liij. Nulla. et. xvij. q. iij. Constituit. Quod si iudeus talia officia suscepit debet ei denegari christiano communio donec quicquid accepit ex tali officio per prudentiam dioecani pueratur in usus pauperum et ipse officium dimittat. Tunc nullus fidelis potest aliquid congregationi iudeorum vel iudeo vel pagano in testamento relinquare. et si fecerit etiam post mortem iudicatur anathema. ut. xxiij. q. ij. Sane. Et intelligendum videtur nisi legaret ad subueniendum magne necessitati. Item non debent permitti iudei nouas erigere synagogas. sed veteres reificare dummodo ampliores vel preciosiores non faciant solito. Et ritus et solennitates suas se permitti facere. ex. eo. Consuluit. Item in diebus lamentationis et diuice passionis non debent in publicum pbire. ex. eo. In nonnullis. Quod etiam in die pasce non debent habere hostias vel fenestras apertas. ex. eo. Quia super his. Item cogendi sunt tales habitum deferre prout quod ab alijs manifeste distinguant. ex. eo. In nonnullis. Item cogendi sunt ad decimas

pbiales persoluenbas. ex. de decimis. de ter. ris. Item cogendi sunt christianos testes recipere contra se. sed iudeus non potest ferre testimonium per christianum. ex. de testi. c. Iudei. Item iudeis permittitur agere et venire apud iudices nostros et non apud seniores eorum. Arbitrum possunt eligere etiam iudeum cui sententiam exequatur ordinarius. §. eo. ti. Iudei. Item in sabbatis suis non debent trahi ad iudicia. Nec ipsi alios trahant. Sed nec in alijs festiuitatibus suis debent turbari. Nec sepulchra eorum obtentu forte pecunie effodi. ut. E. eo. ti. Die sabbati. et ex. eo. sicut iudei. Pro maiori declaratione eius quod dictum est in presenti. §. in principio. Nota secundum Ray. secundum ba. secunde. q. x. arti. x. quod dominum et platio infidelium super fideles potest dupliciter considerari. Uno modo quantum ad dominum et platio de nouo instituendam. et hoc nullo modo debet permitti. hoc enim ceberet in scandalum et periculum fidei. Defacili enim illi qui subijciuntur iurisdictioni aliorum immutari possunt ab eis quibus subsunt ut sequantur eorum impium nisi illi subditi sint magne virtutis. Similiter etiam infideles permittuntur fidei. si fidelium defectus scirent. Et ideo apud. j. Ebron. vj. phibet fideles intendere in iudicio coram iudice infideli. Et sic ecclesia phibet infideles officii in quocumque officio super fideles. ut in dicto. c. Goff. tuit. xvij. q. iij. Alio modo per phiderari dominum infidelium super fideles put est iam permissum. Ubi sciendum quod dominum et platio introducta sunt ex iure humano. Sed distinctio fidelium ab infidelibus est ex iure diuino. Ius autem diuinum quod est ex gratia non tollit ius humanum quod est ex naturali ratione. Et ideo distinctio fidelium et infidelium secundum se considerata non tollit dominum infidelium super fideles. per tunc iuste per ordinationem ecclesie autoritate habentis de ipsis infidelibus super tale dominum auferri ius domini et plationis quia infideles merito sue infidelitatis merentur amittere ius plationis quod habent super fideles: qui trans feruntur in filios dei. Sed hoc ecclesia quandoque facit quandoque non facit. In illis enim infidelibus qui temporaliter subijciuntur ecclesie et membris eius. hoc ius ecclesia statuit ut. scilicet seruus iudeorum factus christianus statim fit liber nullo precio dato. ut di. liij. Fraternitatem. et huiusmodi. Nec in hoc ecclesia iniuriam facit eis. quod cum iudei sint seruus ecclesie. potest ecclesia de eorum bonis disponere. In illis vero infidelibus qui temporaliter non subijciuntur ecclesie vel membris eius. phibetur ius non statuit. licet posset instituere de iure. Et hoc facit ad scandalum vitandum. sicut et dominus mandauit per se solui tributum cum non teneretur. ab scandalum eorum vitandum. ut habet Mattheus. xxvij.

De ritibus seu ceremoniis §. ij. infidelium quare et quanto tolerantur. Pro

cuius declaratiōe dicit Tho. scda secunde. q. r. arti. xi. q. humanū regimen deriuat a diuino regimine. et ipm debet imitari. Dñs atq̃ cū sit sūme bonus et onnipotēs p̃mittit tñ aliq̃ua mala fieri i vniuerso que possz phibere ne eis sublati maiora bona tollant aut maiora mala sequant. Sic et in regimine hoīm hi qui p̃sunt recte aliq̃ mala tolerant ne aliq̃ bona impediatur: vel etiam ne aliqua mala peiora incurratur. sicut dicit Aug. in lib. de ordine. Aufer meretrices a rebo humanis et turbabis omia libidinis. Sic igr infideles q̃uis in ritu suis peccet. tñ tolerari possunt vel ppter hoc bonuz quod ex hoc puenit. vel ppter aliquod malū vitandū. Ex hoc aut q̃ iudei ritus suos obseruat. in quibz figurabatur olim veritas fidei quā tenemus. hoc bonum puenit qd testimoniū fidei nostre habemus ab hostibz. et q̃si figura representat nobis p illos ea que credimus. et ideo i suis ritibus iudei tolerat. ut p̃z. bis. xlv. d. iudis. et ex eo. Consultuit. Alioz vero infidelū ritus qz nil utilitatis vel veritatis afferūt. nō sūt aliqua liter tolerandi. nisi forte ab aliq̃ malū vitandū. ut scandalū vel discidiū quod inde posset puenire. vel impedimentū salutis eorū q̃ tolerati paulatim puerūt ad fidē. et p̃ hoc etia hereticorū et paganorū rit' ecclesia aliquā tolerauit qñ erat magna mltitudo infidelium.

Quomodo sint puni. S. iij.

enbi participātes cū iudeis circa casus p̃dictos. et ipi iudei facientes p̃ p̃dicta. Participātes si sūt clerici. et admoniti nolūt se emendare (fm Ray) debēt priuari officio et bñficiis. Si sūt laici ut principes q̃ nolūt exequi p̃dicta. vel alij qui aliq̃ impedimētū afferūt admoniti non satisfaciūt: debent excoicari. xxviij. q. j. Nullus. Sed iudei p̃tra p̃dicta facientes sic puniunt. ut xpiani ab illoz cōiōne et p̃sortio seu cōmercio tādiu separēt sub pena excoicationis. donec illi emendauerint et satisfecerint. ut patet ex eo. ti. Et si iudeos. Possūt etiam iudei p ecclesiam verberari vel alio modo corporaliter mulctari de p̃cepto ep̃i vel p̃cipis. ar. xvij. q. iij. Constituit. et etiam alia pena possūt puniri. ex eo de usuris. c. post miserabilem. Ad q̃ dñs q̃ ecclia nō iudicat de his qui foris sūt. dicit glo. xxviij. q. j. Sepe. hoc esse vtz quo ab spūalem penā qz ecclesia non excoicat iudeos vel gentiles. sed quo ad corpales penas bñ iudicat de eis unde si nimis puerantur euz cōuersis ex eis ad fidem vel puertere nitūt debent flagellari. dicto. c. Sepe. Si aut xp̃m blasphemauerint. dicit Hosti. q̃ fm leges debent decapitari. Unde p̃cipēs seculares iudeos xp̃m blasphemātes grauit̃ punire debēt pena pecuniaria vel etia grauior. ex eo. In nōnull. Et nota fm Tho. in q̃dam eplā ab ducissam

lothoringie. q̃ cū iudeus delinquēs nil habet p̃ter usuras debz nihilomin' et p̃ puniri pena pecuniaria fm delictū ne ex sua iniquitate reportet comodū. et maiori utiqz pena q̃ qui cūqz ali' non usurari' in simili casu q̃to pecunia que ab eis aufertur minus ad eos pertinet. Potest et insup addi alia pena ne ad penam sufficere videatur q̃ pecuniaz alijs debi tam desināt possidere. Pecunia tñ ab eis ablata pene nomie non p̃t retineri a dñis seu officialibus puniētibz. sed debet de ea fieri ut dicetur in. s. sequenti.

De exactionibz factis. S. iij.

in iudeos a dñis terraz qd iuris. dicit Tho. i dicta eplā q̃ q̃uis sicut iura dicit iudei merito culpe sue seruitute sint additi et sic bñ res eoz possint accipere tanq̃ suas. ita tamen q̃ non subtrahatur vite necessaria. quia tñ oportz nos ambulare honeste ad eos qui foris sunt ne nomen dñi blasphemetur. hoc ob seruādum videtur ut in exactionibz quas facere nō p̃sueuerūt non p̃grauent. sed ab cōsuetas cogi possūt. Nota fm Tho. i dicta eplā. q̃ cū iudei nihil habent p̃ter usuras cū non possint ipi illa retinere licite. nec cōsequēter dñi recipientes collectas a talibus possūt ea sibi retinere licite nisi forsan essent talia que ab ipis vel antecessoribz dñorū ipi iudei extorsissent. Si qua vero alia habent q̃ ab eis extorsissent illis debent restituere quibus ipi iudei tenebantur si inueniuntur. Alioquin in pios vsus fm consilium dioecani vel aliorum p̃borū vel in communē utilitatem terre si necesse est sūt erogāda. Nec esset illicitum si de nouo domini exigerent talia a iudeis seruata tamen p̃suetudine p̃tecessorum suorum hac intentione ut in pios vsus expendantur.

De donis et mercedi. S. v.

bus quas dant iudei psonis pro labore suo. ut possint licite recipi et retineri. Respondet Wil. q̃ de his que habent iudei p aliū modū q̃ p usuras et rapinas. puta de aliquo artificialicio acquisita non est dubium q̃ et dona et merces laboris possūt accipi et retineri. Si si non hñt p̃ter usuras. tñ si recipiēs certat d̃ damno suo vitādo. sic accipiēs nō peccat. sic qui a fure vel raptore damnicatus est puta p incēdium nō peccaret si accipet ab eo bānū suū lz ip̃e fur vel raptor nihil hñt nisi qd acquisiuit ex furto vel rapina bñ tñ non recipiat p damno suo i specie res ipas alienas Et addit etiam Tho. in sup̃dicta eplā si iudeus usurarius ultro pferat pecuniaz vel emolumentum expedit recipere ut pecunia sic recepta reddat his q̃to de iure debz seu alijs. et bñ Wil. q̃ dona et elemosine nō sūt recipiēda ab usurarijs qñ p hoc efficerēt nō soluēdo. nisi

ut dictum est si reciperetur ab restituendis
creditoribus eius usurarij. *Mobici* autem p
nihil reputatur. et sic possunt recipi.

De seruis indeorum. §. vi.

vel seruientibus eis. *Nota* fm *Raj.* q. si seru?
iudei est vernaculus. i. de illius ancilla nat?
si vult effici xpianus statim eripitur in libe
tatem nullo precio dato. *C. de epi. et cle. l. Do*
minus nobis. ar. dis. liiij. Fraternitatem. Id
si seruus fuit empt? qui erat xpianus vel ee
volebat. *dis. liiij. Mancipia.* quia tales no li
cet iudeo emere vel in seruos tenere. *Ide* si
seruus emptus erat paganus et fuit emptus
causa seruienti. et nunc vult fieri xpianus. ut
in dicto. *c. Fraternitatem.* Idem etiam si emit
eum causa mercimonij. et non exposuit eu in
fra tres menses venalem. q. plurimum q. eme
rit eu causa seruienti. *Si vero* exposuit eum
venalem infra tres menses. et p eu non stetit
quin vendiderit. et ipe vult effici xpianus infra
illud spaciu vl' postea. liberabitur dato precio.
xiij. solidoru ab aliquo xpiano. ut in dicto. *c.*
Fraternitatem. et ex. eo. ti. c. j. Et erunt illi.
xiij. solidi vsualis monete illius loci. extra de
malefic. *c. statum.* et hoc intellige nisi do
minus eu nolentem circuncideret. vel alteri se
cte signaculu impmeret. Tunc enim ppter iniu
ria corpis nullo precio dato liberabitur. *dis. liiij.*
Nulla. Et nota fm *Raj.* q. talis sic redempt?
non erit ppter ea seruus redimentis. sed erit
liber. et restituet illi pecuniam solutu pro eo. Et
si non habet pecuniam querat medicato. vl' ser
uiat ei tantu q. seruitium compensetur cu pec
cio. et postea eat quo vult. *ar. xxxvi. q. j. De*
rapto. Et hoc intellige nisi causa pietatis
emptus fuerit. tunc enim non tenetur ei redde
re aliquid vel seruire. quia quod pro pietate
datur prohibet ius ne repetatur. et sic debuisse
presumitur. nisi contrarium fuerit protestatus.
Con. hosti. et Goff. q. si nullus emptor com
pareat fm *Der.* nihilominus erit liber et pec
cium hostiatim queret aut opas prestet. *Si*
autem plures sunt qui volunt emere. tunc fm
Goff. epus loci eliget magis idoneum. ff. de
accu. l. si plures. vel si sunt pares episcopus
gratificet cui vult. *ar. ex. de iure patro. Cu*
aut. Idem hosti. *Si ergo* (dicit hosti) phibi
tum est q. nullum macipium xpianu seruiat
iudeo. multominus liberi xpiani non debent eis
seruire. nisi ex domum. ut in laborando ter
ras. et huiusmodi. non autem intra domum. al' si ipsi
xpiani qui seruiunt iudeis in domo ut famuli
nolent discere ab eis. debent excusari. ut
ex. eo. ti. *Et si iudeos.* Et si iudei nollet illos
dimittere prohibetur fidelibus commerciu cu
eis. ut in dicto. *c. Et si iudeos.*

Capitulum quartum de heresi et de peccatis hereticorum.

De heresi sciendum fm

De. de thara. i. iij. Ad hoc ut qd
iprie dicat hereticus duo requi
runt. *Primum* est error in ratione. s. de
his que sunt fidei. *Secundum* est qd complementu
scz ptinacia seu obstinatio in voluntate. ut. s. si
solu eligat voluntate assentire false doctrine.
sed etiam ptinax est ab non assentiendu veri
tati sibi manifestate. *Unde* qtu ad pmu *Au*
gustin? sic diffinit heresim. *Hereticus* est qd ali
cuius comobi tpalis et maxie glorie principa
tusq sui gria fallas ac nouas opiniones ge
gnit vel sequit. *xxiij. q. iij. Hereticus.* et itel
ligit de opinioibz q sunt prie fidei. *Naz* si quis
habet fallas opiones in phia vel geometria. hic
non dicitur hereticus. put heresis est spes in
fidelitatis. fm *Tho. scda scde. q. xj. Ad fidez*
autem ptinet aliquid dupliciter. *Uno* modo di
recte et principaliter sicut articuli fidei. *Alio*
modo indirecte et scdario. sicut ea ex qbo seq
tur corruptio alicuius articuli sicut dicit qd ali
quid cōtētū in scriptura sacra non sit ver. qd ē
corruptio articuli de spū sancto qui locutus
est p pphas. vel dicere qd aliquod determina
tum ab ecclesia in fide non esset ver. qd est cor
rumpe illu articulu. *Sacra* ecclesia catholi
cam et huiusmodi. circa utraqz qd p ē heres.
Ad qtu ad secundu. s. qd aliqs voluntarie as
sentit errori. *Idem* sic dicit. *Heresis* grece ab
electōe dicit. eo qd unusquisqz eligit disciplinā
quā putat meliorem. *xxiij. q. iij. heresis.* et i
telligit in doctrina fidei. *Nā* fm *Tho. secundu*
da scde. q. xj. sicut qui rectam fidē hē xpianā
volūtate sua assentit xpo. et exīde his qd vere
ad eius doctrinā ptinet. sic a rectitudine fi
dei xpiane dupl'r pē aliqs deuare. *Uno* mo
do qd ipsi xpo non vult assentire. et h bz qd ma
lam volūtate circa ipm finē. et hoc ptinet ad
spēm infidelitatis iudeoz et paganoz. *Alio* mo
do qd lz intēdat xpo assentire. tñ non eligit ea qd se
vere a xpo edicta: s. qd sibi ppa mēs suggerit.
et hoc ptinet ad heresim p quā qd phitē fide
xpi. s. dogma ei' corrupit. *Qtu* ad terciu. s.
ptinaciā in voluntate. dicit *Aug.* qd i ecclia xpi
morbidu aliquid pūqz qd sapiūt: si correcti
ut sanū rectumqz sapiāt resistāt psumaciter
suaqz pestifera et morbida dogmata emēbare
noluerint: sed de fēlare pstant heretici sūt.
xxiij. q. iij. qd i ecclia. *Qui* g erraret in matēia
fidei putans eccliaz sic credē patius corrigi et
emēbare cū audierit vītate. non cēset hereti
cus. *Si* abbas *Joachim* quīs libell' ei' quē
fecit *3 Petz lombardu* fuerit dānat? ut do
ctrina hētica: tñ qd se et opa seu scripta eius
sūmisit correctōi ecclie ipe si fuit hētic? iudi
cat? *ex. d. sū. tri. et fi. ca. c. dānam?* et ad hoc
facit qd dicit *Aug.* *Si* qd suā fīiaz quīs fallaz
atqz puerīlā nō ptinaciā aiositate de fēbūt: que
rūt atqz cauta sollicitudinē vītate pati corrigi

In puniēdo autem

§. 1.

S. Aliud est. sed sanās. qz ab hoc fit vt spūs salu? fiat. vt dr̄. xi. q. iij. **Audi.** Sed si heretici relabātūr in heresim: q̄ ad vitam et bona tpalia exerceat? Deos ecclesia seuerā iusticiāz nullo mō in his pcens eis q̄tūcūqz penitēat. eo. ti. Ad abolenbam. Et hoc fit rōnabiliter fm̄ Tho. ubi sup̄. qz p hoc pūdet bono coi. Nam si heretici reuerſi sepe recipiēſ vt pfer uaren? i vita et alijs tpalibus bonis. posset hoc esse i piubicū salutis alioz. tū qz si relaberēt alios inficerēt. tū etiā qā si sine pena euaderent alij securi? i heresim laberent. Ex relapsu etiā ipoz psumitur de inconstancia eoz circa fidem. et ideo iuste occidūſ. Unde biez. xxiiij. q. iij. fescāde sc canes putrite et scabiosa ouis a caul repellāda: ne tota do m̄. massa. cozp? ⁊ pecora ardeat. corūpāſ. putrefcat. itereat. **Arri?** i alexābria vna sciz: tilla fuit. fed quia non statim oppſſ? est: totū orbem eius flāma plāta est. hec ille.

¶ Omniuntur heretici

quadruplici pena scdm Ray. ¶ **P**rio quide
excoicatioe q: omnis heretic' siue occultus
siue manifestus est excoicai' de qua excoica
tioe habes in. iiii. pte. ti. j. c. iiii. ubi plura bi
cu' de ista materia. ¶ **S**ecundo de positioe. qz
ibidistincte siue cleric' siue laicus etiā si papa
vl' impator et qlibz ali' debet deponi ab omi
dignitate. bis. xl. ¶ **T**ri papa. et xviij. q. j. **Q**ui
conē pacem. 7 omnibz officijs 7 bñficijs ipo
liari bz. et si cleric' sit debet degradari. **S**eb
7 vasalli dñoz soluti sūt a debito fidelitatis
homagiū 7 totū obsequiū 7 qñcuq; pacto quacuq;
qz firmitate vallato si ipi dñi incurrūt here
sim. eo. ti. c. fi. **T**er heretici cū fautoribz et de
fenforibz suis 7 receptoribz 7 ipoz filij vsq;
ad secūbz generatiōem p lineaz pñam. p li
neā vero mīnaz vsq; ab pñū grabū. ab nul
lum beneficiū vl' officiū ecclīasticū admittā
tur al' est irritū. ut eo. ti. Quicūq;. et. c. **S**ta
tutū. li. vj. **T**er oēs viri ecclīastici q ab pces
taliū receperint dignitates 7 beneficia ecclē
siastica sūt puati. et si receperint sciēter non
debēt i postq; admitti alia vel filia. bico
c. Quicūq;. **T**ercio rex ablatiōe. qz oīa bōa
eoz ipo iure sūt pñscata. bis. viij. **Q**uo iure.
et. xviij. q. viij. c. j. 7 sequēti. **S**z executio ipi?
pñscatiois vel bonoz occupatio nō debz fieri
p principes seculares anteq; p iudicem ecclē
siasticū snia sup eodē crimie fuerit pmulga
ta. eo. ti. c. Cū fm. li. vj. **E**t qñvis ipi heretici
haberēt filios catholicos pñabūt pñna be
reditate in detestationem criminis. **I**nsup et si
post mortem aliqz declararet hereticus q in
vita nō fuit declaratus possūt bona eius oc
cupari. eo. ti. **A**ccusat'. li. vj. **N**ota tñ q pñ
hesim maritoz non pñscatur dotes vxorū
nisi participant in heresi. **I**tem autem reuer
tēt ab fidē. nō tñ eis restituūt vel filijs eozū

§. 1.

6

bona ipsoꝝ. sed oia ipso iure sūt p̄scata. exē
eo. ti. Clergicis. Qd si aliter fieri non p̄. ma-
nu armata sūt omia bona ab eis auferenda
ut. xxij. q. vij. Quicunq. Et ut dicit Ray. et
Goff. licet ecclesia videat dare generale autori-
tateꝝ ut oēs expoliēt eos. tñ satis videt tutū
q̄ nō fiat nisi sp̄ali edicto vel p̄ncipis vl̄ eccle-
sie ne aliter videatur poti⁹ ex cupiditate vel
ultioe q̄ ex iusticia ⁊ obediētia pugnare. xx-
ij. q. i. Quid culpatur. ⁊. q. ij. p. totū. Quar-
to puniūt morte. Cōtinuo enī p̄ dephensioꝝ
erroris nisi ad fidē reuerſi velūt ⁊ heresim su-
am abiurare ⁊ satisfactioꝝ exhibere si laicus
est subito debz p̄buri. Clericus aē p̄ solennē
degradationem relinquē curie seculari occi-
dendus. Si aut reuertat ad fidē detrudi debet
in p̄petuū carcerē. eo. ti. Excoīcam⁹. de rigo-
re iuris. Miti⁹ tñ agi cū eis. Reuertētes aē
ad fidē debēt abiurare ad arbitriū ep̄i sui
heresim suam ⁊ p̄mittē p̄ scripturā q̄ firmi-
ter tenebūt fidē catholicam. ut. j. q. vij. Quo-
tiens. ⁊ de p̄sc. dif. ij. Ego berēgarius. ⁊ exē
eo. ti. Ad abolendam.

De pena quam incur. §. iij.
rūt credentes. receptatores. fautores ⁊ defen-
sores hereticorum. Primo quibz quilibz ta-
lium excoīcatus est ipso facto. ut de sen. exco.
Nouit. de q̄ excoīcatioe habes. infra i. q̄ta
p̄e ti. j. c. v. ubi etiaꝝ habes plenam declara-
tioneꝝ hōꝝ terminoꝝ. qui. f. dicāt credētes et
alij p̄dicti. Et pleni⁹ i. c. sequēti. Secdo qui-
libz p̄dictoꝝ si nō satisfecerit infra annū ex-
tūc ipso iure est infamis nec ad publica offi-
cia seu cōsilia nec ad eligendum aliquos ad
huiusmōi nec ad testimoniū debz admitti:
nec p̄ cōtere testamentū nec ad alicui⁹ here-
ditatem successioe accedere. Nullus q̄ ei sup
quocūq. negocio s̄ ipse alijs cogit responde-
re. Si iudex est. ei⁹ iñia nō valet. Si aduoca-
tus. nō admittit ad p̄ociniū. Si tabellio nō
valēt ei⁹ instrumēta. ⁊ sic i. filio. Si vero sit
clericus. ab omī officio ⁊ bñficio debz depōi.
Et illi qui tales postq̄ ab ecclesia fuerint de-
notati euitare p̄tempserint: debēt excoīcari.
p̄banē bec oia eo. ti. Excoīcam⁹. j. Itē oēs
clerici qui talibz exhiberēt ecclesiastica sac-
ramenta vel traderēt ecclesiastice sepulture aut
elemosinas vel oblatōnes recipient: debent p̄-
uari suo officio ad quod nūq̄ restituiēt sine
indulto sedis aplice sp̄ali. Similiter et regu-
lares quoꝝ etiaꝝ p̄uilegia i. illis locis nō ser-
uentur eis. ut i. dicto. c. Excoīcam⁹. Itē ip̄i
credētes heretici sūt dicendi. eo. ti. Excoīca-
mus. ij. Sepelientes etiaꝝ tales sūt excoīca-
ti. de qua excoīcatioe habes plene infra i. iij.
p̄e ti. j. c. v. Nota etiaꝝ q̄ si aliqui dum in
egritudine decuberēt petierint hereticos cō-
solatores. ut ab eis s̄m eoꝝ p̄suetudinē cō-
solationē recipient. et sic decesserint. postmo-

bum vero filij vel heredes volūt p̄bare q̄ ip̄i
defuncti nō sane mētis effecti susceperint vel
post p̄bitam iam loquelā. utrū debeāt audi-
ri tales filij vel heredes. Ad hoc dicit eo. ti.
Filij. li. vj. q̄ si tales dū viuerent erant diffi-
mati vel suspecti de heresi. vl̄ si constiterit q̄
ip̄i sane mentis existentes petierint p̄solato-
res huiusmōi. heredes nō debēt audiri. Alio-
quin admitti possūt ad p̄bandum nō p̄ vxo-
res. filios vl̄ familiares aut aliquos d̄ suis:
sed p̄ testes fide dignos et fidei zelatores. Su-
spectus de heresi ⁊ ob hoc citat⁹ ⁊ q̄ nō com-
paruit excoīcatus. si excoīcationem p̄ annū
sustinet. extūc velut hereticus est condemnā-
bus eo. ti. Cum p̄tumacia. li. vj. Contra xp̄i-
anos q̄ efficiūt iudei vel redeūt ad iudaismū
etiaꝝ si infantes vel metu mortis fuerint ba-
ptizati p̄cedendum est ut p̄ hereticos ⁊ eoꝝ
fautores. eo. ti. Contra. li. vj.

De relapsis in here. §. iij.
sim. Nota q̄ tales post abiurationem heresis
vel etiaꝝ ex eo q̄ suspecti de hoc postq̄ se ad
antistitis examinatioem purgauerint si de p̄-
bensi fuerint iudicialiter reciduisse sine vl̄
la audientia relinquē iudicio seculari pu-
niendi. Sed si in foro penitētiā hoc fatent⁹
nō possūt p̄ hoc puniri. Accusatus aē de he-
resi vel suspectus vehementi suspitione q̄ he-
resim in iudicio abiurauerit. ⁊ postea incur-
rit in ip̄am relapsus censetur. licet antea cri-
men ip̄m non fuerit plene p̄batum. Itē si le-
uis fuit suspitio nō debet iudicari relapsus.
Sed al⁹ grauius puniri. eo. ti. Accusatus.
li. vj. Item qui i. vno specie heresis seu i. vno
articulo vel sacramento lapsus est. ⁊ postea
abiurauit simpliciter heresim. si postea erret
i. alio: relapsus est iudicābus. eo. ti. Accusa-
tus. li. vj. Ille de cuius lapsu in heresim ante
abiurationem p̄stiterat vel nunc p̄stat. si po-
stea heticos deducat. receptet vl̄ associet aut
donet munera siue mittat vel fauoreꝝ impē-
bat q̄ accusari non possit: iudicari debet re-
lapsus. eo. ti. Accusatus. li. vj.

De inquisitione heres. §. v.
Nota q̄ excommunicati et participes atq̄ so-
cij criminis ad testimonium admittuntur p̄-
sertim in defectum aliarum probationū cō-
hereticos credētes fautores et defensores eo-
rum. si ex numero testium aut personarum
tam deponentium q̄ contra quos deponitur
qualitate ⁊ alijs circūstantijs non falsa dice-
re p̄sumatur. eo. ti. In fidei. libro. vj. Simili-
ter admittuntur illi super facto heresis qui
iurauerunt dicere veritatē taꝝ de se q̄ de alijs
⁊ eam celando piurauerunt. et postea velint
corrigere dictū suū p̄tra se ⁊ alios. si maīse-
stis indicijs apparuerit tales nō leuitat⁹ aut

obio aut pecunia s3 zelo fidei velle reuelare.
eo. ti. **A**ccusatus. li. vj. **¶** **P**residentes regi-
mini alicuius loci. licet sint excomunicati. vel
de facto nō de iure iurisdictionem habeant. ab
requisitionem ordinarioꝝ ipsoꝝ vel delegato-
rum vñ inquisitorum possunt et debent p̄tra-
hereticos credentes receptatores. fautores et
defensores eorum. suum officium exercere. ⁊
illi qui requirūt eos non incurrūt aliquam
sententiam. **T**amen dictis p̄sidentibus ppter
hoc in alijs nullum ius est cōcessum vel per-
missum. eo. ti. p̄sidentes. li. vj. **¶** **S**tatutum lo-
ci p quod impediretur negocium inquisitiōis
hereticorum non valet. **E**t domini tenent̄ erbi
bere. ⁊ corrigere eo. ti. **S**tatutū li. vj. **S**ac-
totes qui instruūt hereticos de celanda veri-
tate ⁊ huiusmōi. possunt ⁊ debent pena debi-
ta castigari. **R**eligiosi etiaꝝ heretici sūꝝ gra-
uius alijs puniendi. eo. tit. **A**ccusatus. libro
vj. **I**nquisitores in certis p̄uincijs possūt p-
cedere simul vñ sepatim. put negocij utilitas
suadebit. eo. ti. vt officii. li. vj. **I**nquisitores
debent absoluerē volentem conuerti. ⁊ inī-
gere eis penitentiam. vt i dicto. c. **I**n exami-
natione testum p̄ hereticos debēt interesse
due p̄sone religioſe. etſi fieri potest p publi-
cam p̄sonaz conscribi testium dicta. eo. ti. vt
officiū. li. vj. **E**t religiosi qui fuerūt nota-
rij. ⁊ alijs quibus inīſcriptum fuerit tenent̄ ab-
scribendum. vt i dicto. c. vt officii. **I**tem inq-
sitores si opus fuerit inuocare possunt auxi-
lium brachij secularis. et p̄trabitoꝝ p̄ cen-
suram ecclesiasticam compellere nō obstanti-
bus quibuscūqꝝ p̄uilegijs cōcessis a quibul-
cūqꝝ p̄sonis vel religioſis vel vniuersitatibꝫ.
nec etiam p̄stitutione de dualo dictis. vt i bi
cto. c. vt officium. li. vj. **I**tem i negotio here-
sis procedi potest simpliciter ⁊ de plano. etſi
p̄iculum esset non corat̄is accusatoribus vñ te-
stibus publice nisi corat̄ aliq̄ p̄uidis p̄cipiet̄
eis de tenēdo secretū. et huiusmōi. sed cessāte
p̄iculo publicē. vt i alijs iudicijs. eo. ti. **S**t-
atutum. lib. vj. **E**st autem dicta hereticis in-
bibita appellatio. eo. ti. vt inquisitiōis. li. vj.
¶ **O**mnes rectores locoꝝ requisiti a biocesāis
vel eoz vicarijs aut ab inquisitoribꝫ tenent̄ur
iurare seruare ⁊ p̄seruari facere p̄stitutiones p̄
hereticos credentes fautores receptatores ⁊
defensores ⁊ eoz filios ⁊ nepotes. ⁊ qui iura-
re noluit: habetur vt infamis. ⁊ hereticoz
fautor. ⁊ de fide suspectus. **N**ec haberi debz p
domino: nec ab aliq̄ publicū officii admit-
ti seu assumi vltius. ⁊ ea que interim vt re-
ctoꝝ fecerit. nullam habet firmitatem. eo. ti.
vt officii. li. vj. **I**nquisitoribꝫ cōcessum est cō-
mittere citationes ⁊ denūciationes s̄nias. **¶** **¶**
auctoritas aduocandi p̄itos. et clerū et pplm
loci. put viderit expedire negotio fidei. **¶** **¶**
p̄cedendi contra illos qui in p̄uincia eorum

[illegible]

In clemētinis. Notarij inquisitoris corā epi
scopo cum inquisitore vel substitutis ab eis
iurabūt suum officium fideliter exercere. Et
idez fiet de alijs psonis ad dictum officiū ne-
cessarijs. ex. eo. Multoz. in clemen. Nullus
autem inquisitor pē. pcedere cōtra officialem
aliquem vel nūcium romane curie. ut in ex-
trauagā. Jo. xxij. que incipit. Cum frater. De
excoicatione ptra inquisitores et eoz vicari-
os in certis casibz habes in q̄rta pte tit. j. c.
viij. et. viij. De multis heresibz determinatis p
ecclesiā damnatis habes. xxiiij. q. iij. c. Qui-
dam. et ex. eo. Excoicamus. et de sum. trin.
et si. ca. c. j. li. vj. et eo. ti. Ad nrm. i. cle.

Capitulum Quintum de q̄baz
remissione et materia heresis.

Sciendum quod circa

ea que sūt fidei vel etiam morum
quoz noticia necessaria est ad sa-
lutem. ista tria habet se p ordinē.
f. temerariū. erroneū. et hereticū. Nō enim
omne quod temerariū est. ē erroneū. Nec omne
quod est erroneū est temerariū et hereticū. S3
ecōtra quod est erroneū est temerariū. Et
quod est hereticū est erroneū et temerariū. Te-
merariū ergo in huiusmōi est asserere tanq̄
certū illud quod nō pē ratione vel autorizā-
te pbari efficaciter. Sicut asserere q̄ mūd⁹
terminetur post cētū vel ducentos annos. q̄uis
enī hoc possit esse. tñ verū hoc asserere tanq̄
certū est temerarium. quia ad hoc nec auto-
ritas nec ratio efficac habet. Erroneū autē
addit sup temerariū falsitatem. quia errare ē
recedere a via recta. Et quia habere veritatē i
talibz ptinet ad viā ducētes ad beatitudinē.
omīs autēz falsa assertio recedit a rectitudi-
ne veritatis. ideo falsa assertio i talibz voca-
tur error. Sicut erroneū est dicere q̄ xpc fu-
erit homo i tribuo sepulture sue. qd tñ m̄g⁹
sniaz asserit in. iij. sniaz. Hereticū autē ad-
dit sup errorem simplicē q̄ falsitas sit noto-
ria et q̄ tali falsitati adhereatur ptinaciter.
Non enī omīs error est heresis. Alioquin nō
diceret Aug⁹. Errare potero hereticus non
ero. Nō solū errauerūt. sed ptinaciter erro-
ribz abheserūt omēs illi d̄ quibz habet. xxiiij.
q. iij. c. plē. Et ideo omēs p hereticis habet.
Ad cui⁹ evidētiā est sciendū q̄ ad hoc q̄
aliquis sit ppe hereticus quinqz requirunt.
Primū est ut sit error i ratione. Scdm est
q̄ error ille sit circa ea que sūt fidei vel ptra
veritatem determinatiōis ecclie in his que p-
tinēt ad fidem vel bonos mores. et necessaria
ad psecutōem vite eterne. Tercū ē q̄ error
talis sit in illo q̄ catholicaz fidē p̄fessus ē. al-
essz iude⁹ vel paganus nō heretic⁹. Quartū
est q̄ talis error i eo qui fidē suscepit sit talis

ter q̄ aliquā veritatē de xpo p̄fiteat ptinen-
tem ad hūanitātē vel diuinitātē. al⁹ si totum
discreberet essz apostata. Quintū ē ut talē
errorez ptinaci voluntate et obstinata eligat
et sequatur.

Quintum ad primum

S. j.

f. q̄ requirit error i rōne ad hoc ut q̄s sit he-
reticus. ptz ex hoc. qz dicit Aug. Heretic⁹ est
qui falsas opiniōes gignit vel seq̄. Et rō h⁹
est. qz heresis est spēs infidelitatis. Sed infi-
delitas ē i intellectu subiective. sicut et fides
sibi tria. An factū sū errore nūq̄ facit hoīez
hereticū. ut puta siq̄s fornicat⁹ aut mecha-
licet agat ptra veritatē que dicit nō mecha-
beris. ex hoc non est hereticus nisi crebat ul⁹
opinetur fornicari esse licitum. Et ratio ē qz
q̄ncūqz aliqua requiritur ad cōstitutōz ne-
cessario. deficiente altero eoz impossibile est
illud esse. quia dato opposito q̄ sine illo possit
esse. iāz non necessario requireret ad pstitu-
tionem illius. sicut quia ad pstitutionēz do-
mus necessario requiritur fundamētum pa-
ries et tectum ideo altero deficiente nō potest
esse domus. Sic ḡ ad heresim pstituendā re-
quiritur error in intellectu necessario. nulluz
factum absolute sine errore i intellectu facit
hereticuz. Et p̄ hoc dico q̄ baptizare ima-
gines. adorare demones eis iburificare. con-
culcare corpus xpi in luto. et oīa huiusmōi q̄
sunt valde horrenda peccata nisi sit error in
intellectu nō faciūt homīez hereticū. Et ideo
si quis facit ista. ut puta baptizare imaginē.
nō male sentiens de sacro baptismi nec de ei⁹
effectū. nec credens istū baptismū esse aliq̄
nec habere effectū ex vi sua. sed facit hoc p̄
aliquē finem facili⁹ assequendum a demone
cui querit ppter hoc placere. ita q̄ aliq̄ pa-
cto implicito vel exp̄sso illud agat ut demon
sibi vel alicui faciat quod petit. fm qd cara-
cteribz et figuris fm artes magicas ab hoībo
demones pacto exp̄sso vel tacito inuocantur
ad desideria eoz explenda dūmoto nō petāt
a demone aliquid qd sit sup facultatem eius
nec q̄tum ad potētiaz nec q̄tū ad cognitōez
sic. f. q̄ nō male sentiat de p̄ate aut cognitōe
demonis. Sicut essent illi qui crederent
vel q̄ demon possit necessitare libez arbitri-
um hoīs vel mulieris. ul⁹ illi q̄ crederēt q̄ de-
mon oīno ex tali pacto et i oēz evētū q̄tūcūqz
a deo nō pmissus possz facere qd petunt. vel
q̄ crederēt q̄ possz scire determinate altrā pte
futuri ptingētis. vel effectū aliq̄ facē q̄ est
p̄p̄ius soli deo. Tales enī nō est dubiū q̄ ha-
berent errorem in intellectu. et male de pote-
state demonis sentirent. et per p̄s suppositis
alijs pditionibz que requirūt ad heresim ef-
sent heretici. S3 si ex caus p̄dictis facerēt n̄
male sentientes de baptismo et alijs p̄dictis
et si peccarēt grauissime. nō tñ eēt heretici.

1113

Et ratio est quia nō male sentiūt de sacramēto licz eo male et sacrilege utant. Ante sunt magis sortilegi q̄ heretici. Et eodē mō de atorātibz demonem et sacrificantibz ei quia si hoc faciūt crebētes diuinitatē esse in demone vel credentes q̄ cultus latrē sit ei exhibend⁹ vel q̄ oīno ex exhibitione talis cult⁹ assequē quod requirūt a diabolo. nō obstāte dei p̄hibitione. tales essent heretici. Sed si hoc faciunt nō ista sentientes de demone: sed ut aliq̄ pacto cum demone p̄ ista facilius exequātur ab ipso quod intēdunt. tales non sunt heretici ex natura rei licet grauitē peccēt. Nō obstat q̄ fm iura simoniacus dī hereticus. ut. j. q. i. Quisq̄ p̄ pecuniā. et tñ nō habet errorem ī intellectu. Nā simoniacus nō est hereticus p̄pter sed large dī hereticus p̄pter quādam similitudinē. qz ex quo vendit vel emit sacra: ita agit ac si estimaret donū gratie pecunia posse possideri. fm Tho. Sed non hoc estimādo sicut cōiter accidit nō est heretic⁹. quia nō hoc credit. s. donū gratie posse pecunia possideri: sed bñ vep̄ essz si hoc crederet. Itēz non obstat quod dī de hereticis. quicunq̄. 7. c. Accusatus. li. vi. vbi dicit q̄ atorans hereticū est heretic⁹. Sed grauius peccat q̄ adorat demonē q̄ qui adorat hereticū. g. 7. c. Nam atorans hereticū est tūc hereticus si adoret ipm̄ crebētes esse adorādū. Si autē adoret ipm̄ p̄pter aliquod cōmodū temporale sine aliq̄ errore fidei ī intellectu nō ē hereticus: sed iuris fictiōne vel p̄sumptione seu similitudinariē. qz agit sicut male sentiret dē fide. sicut ille quē adorat. Itēz si arguāz p̄trarium sic. Qui iudicābus est ut heretic⁹ videtur esse hereticus quia iudiciū debet seq̄ rei veritatem. Sed talis iudicand⁹ est ut hereticus. Nam ecclesia nō potest iudicare nisi de his que patēt. Occultorū enī cognitōr est deus et iudex. dī. xxxij. Grubescant. Sed ea que sūt in intellectu nō possūt patere nisi ex factis extrinsecis visis vel p̄batis. g. talis faciens talia est iudicand⁹ hereticus. Preterea impossibile videt q̄ aliquis faciat talia. s. cōculcādo corpus xpi et huiusmōi. nisi male sentiāt de corpore xpi. p̄bat hoc. quia impossibile est malitiam esse ī voluntate quin sit error in intellectu. Nā fm plm̄ omīs malus est ignorans seu errās. Cū g. talia facientes hebeant maliciā ī voluntate. g. habēt et errorem in intellectu. Respōdet ad ista. Ad p̄mū. Duplex est iudiciū dei qui videt interiora hoīm: qui nō possunt iudicare de interioribz nisi p̄ exteriora. Modo ille qui iudicat ut heretic⁹ iudicio dī est vere heretic⁹ ex natura rei. Ne enī nullum iudicat hereticū nisi habēt errorem fidei in intellectu. Sed ille qui iudicat hereticus iudicō hominū non oportet q̄ sit hereticus ex natura rei: sed q̄ fecerit tale fa-

ctū per qd̄ appareat male sentire de fide. et per p̄ns iuris p̄sumptiōe hereticus reputat. Et si q̄ratur si ecclesia hē statim iudicare tales qui sic adorāt demones vel baptizāt imagines: hereticos. et puniē sic hereticos: s̄eo. Istud magis pertinet ad canonistas q̄ theologos. Tñ p̄io iudicio sub correctione sebis aplice dicēdū q̄ nō q̄tū est ex natura rei quicqd̄ sit iuris p̄sumptiōe. Et rō p̄ esse ista. qz quicunq̄ aliq̄ effectus dependere p̄ ex duplici causa. nūq̄ ex natura rei ex illo effectū p̄ iudicari p̄cise altera causa. Cūz igit istē effect⁹ qui est adorare demonē v̄l baptizare imaginē p̄ cedere ex duplici causa. s. vel credo demonem adorandū. et imaginem cape sacrālis effect⁹. vel quia aliquo pacto facto cū demone tacto vel exp̄sso hoc facio ut facilius obtineam quod volo a demone in his q̄ non sūt sup̄ facultates suā. nō debeo statim iudicare ex tali effectū p̄cise alterā causam. s. q̄ hoc faciat male sentiēs de fide. Et ideo qñ p̄stat de h̄mōi effectū. ulterius inq̄rēdū est de causa. et si ex errore et puerilitate fidei hoc faciat iudicand⁹ est hereticus. Si ex alia causa. iudicand⁹ sortilegus et vilissimus peccator. Sed diceas. quō ecclesia iudicabit aliq̄ hereticū si ex facto statim non p̄ iudicare cū interiora videre nō possit: s̄eo. Peretic⁹ cognoscitur p̄ actus et distinctos habitus p̄ distinctos actus. P̄cise habitus fidei cognoscit p̄ actum fidei qui ē credere et p̄stari ea q̄ sūt fidei. et habitus castitatis p̄ caste viuere. Sic ecclesia p̄ iudicare aliq̄ hereticū inquirento si hē actū discretdū seu male sentiendi de aliquo articulo fidei. Itē et aliq̄ instruit publice v̄l occulte de opposito articulo fidei. et alia modis. p̄cise tñ ex causa adoratiōis demonis iudicare nō p̄ ex natura rei esse hereticū aliq̄ nisi p̄us iuestigata causa adoratiōis et inuēto q̄ hoc fecerit crebēs aliq̄ diuinū eē ī eo. al. si hoc fecissz nō p̄pter hoc s̄ ut pacto illo facto cū demone aliq̄ ab eo p̄sequerē et iudicare heretic⁹ cū tñ sit sortileg⁹. nō distiguere sortilegiū ab heresi cū tñ sūt diuerse spēs p̄corū. Nō g. ex natura rei talis iudicand⁹ ē heretic⁹ et si iuris p̄sumptiōe fm glosatores iuris iudicet. Possz tñ ecclesia statuere valde rōnabiliter q̄ talia facientes. s. atorātes demones vel imagines baptizātes. et. h. et si nō hēnt errorem fidei ī intellectu ut heretici punirētur. vtz ac hoc sit statutū p̄ aliq̄ iura nouēnt canoniste. Ad scdm̄ s̄eo. q̄ nō est impossibile q̄ aliq̄ p̄culcet corpus xpi absq̄ hoc q̄ male sentiat vel puerilitate fidei habeat de corpore xpi. quia p̄ hoc facere sciens se peccare et crebēs firmiter ibi esse corpus xpi. et p̄pter hoc ut placeat demoni. et facili⁹ obtineat qd̄ vult ab eo. Et licet omīs malus erret. nō tñ errore intellectus qui est heresis. sed errans

male sentiens de hijs que sūt fidei. **S**ecūduz quod requirit ad heresum est q̄ error sit circa ea que sunt fidei. vel contra veritatē determinatōis ecclesie in hijs que p̄tinent ad fidē et bonos mores et necessaria ad cōsecutōnem vite eterne. Si enī error sit de hijs que nō p̄tinent ad fidem puta q̄ crebat quis solem nō esse maiorem terra. et huiusmodi. nō est piculofus error. **E**rror 3 sacram scripturā. cōtra articulos fidei. contra determinatōnez ecclie in hijs que p̄tinent ad fidē vel bonos mores est heresis. ar. xxiij. q. j. **H**ec est fides. Itē de determinatōis dubioz circa fidem p̄tinet principi paliter ad ecclesiam et p̄cipue ad pontificem sumū. xpi vicariū Petri successorē. ut exp̄sse dicit. xxiij. q. j. Quotiens. Et contra auctoritatē ecclesie nullus doctor vel sanctus suam sententia defendit. fm Tho. nec Hiero. nec Aug. nec alius. Sicut ḡ asserēs p̄tinaciter contra fidē: ē hereticus. Ita 3 determinatōnez ecclesie i hijs q̄ p̄tinet ad fidē et necessaria ad salutē p̄tinacit asserēs: ē hereticus. Ita enī ecclesia nūq̄ errasse i fide p̄bat. ut dī. xxiij. q. j. **R**ecta. et alijs. c. Signanter autē dicit. quia asserens determinatōem ecclie nō simpliciter s; i hijs dūtaxat que p̄tinet ad fidē et salutē: ē hereticus. Nam i alijs p̄rium sentiens nō est hereticus. sicut ius nō potest separi ab usu in rebus usu cōsūptibilibus. qd determinavit et declaravit Iohes. xxiij. i exuag. Ad conditionem. **A**bi dicit p̄dicentes huic sine esse cōtumaces et rebelles ecclesie nō hereticos. **T**ertius qd requirit ad heresum ē q̄ error sit in illo q̄ catholicam veritatē est p̄fessus. Si q̄s enī nūq̄ esset p̄fessus fide xpianā et male sentiret de fide nō esset p̄prie hereticus: s; simpliciter infidelis ut infidēus et gentilis q̄ foris sunt. Unde dicit Aug. de ciuit. dei. q̄ videns diabolus gen? humanū a cultura demonum liberari hereticos mouit qui sub vocabulo xpiano doctrine resisterent xpiane. Oportet ergo q̄ error sit i illo qui i baptismo suscepit fidē xpianā ad hoc ut sit hereticus. **Q**uartū qd requiritur ē quod sit in eo qui fidem suscepit talis error circa fidem q̄ aliquā veritatē de xpo p̄fiteat p̄tinent ad diuinitatē vel hūanitatē. Si enī nullā veritatē penit? de xpo cōfiteret. magis p̄prie apostata q̄ hereticus censeret. Et signanter dico p̄prie. quia large accipiēdo etiā hereticus dicit p̄ et grauius peccat q̄ hereticus et grauius esset puniend? si grauius puniri posset. **H**ereticus enī aliquā veritatē de xpo cōfiteat. Apostata a fide nō. sicut Iulianus apostata. et sic p̄tinet distingui hereticus et apostata. licet aliqui vnū sumat p̄ alio. **Q**uintū qd requirit. est ut q̄s talē errorem firmata voluntate et obstinata eligat et p̄tinacit sequat opinionē. Unde fm Hiero. heresis ab electione est dicta. Et ideo fm Augu. nō q̄ falsas opiniones gignit

vel sequit. sed qui p̄tinacit dēfendit hereticus est censendus. **E**nī si quis nō p̄tinacit malicia sentiret aliquid 3 fidē sed ignorancia. patet corrigi si qd sentit falsum ostenderet sibi esse fidem vel sacra scripturā vel determinatōnez ecclesie. tal' nō esset hereticus. **H**oc dicit Aug. xxiij. q. ij. Dicit aplūs. Et ideo ipse Aug. dicebat. Errare potero hereticus nō ero. quia. s. erat paratus corrigi cum sibi fuisset ostensus error. Et iō cōstat q̄ quotidie inter doctores circa diuina sunt varie opinioēs et aliqui p̄dicatorie. ita q̄ necesse est alterā esse falsam. et tñ nulla eaz reputat falsa donec p̄ ecclesiam altera p̄ fuerit determinata. ar. xxiij. q. ij. **Q**ui in ecclia. Sciendum tñ q̄ p̄tinacia nō ē tñ iudicāda in exteriori actu. ut puta q̄ ille sol? reputet p̄tinacit in errore qui verbis aut scriptura monitus resistit. imo etiā videt ille p̄tinacit qui p̄dicatam i ecclia veritatē latente diu p̄fistit. vel usq; ad mortē p̄durat. quia tal' nō videt p̄ ignoranciā s; p̄ obstinatā maliciā in tali errore tanto tempore p̄seuerasse i ideo ecclesia tales presumit hereticos. Et ex hijs patet q̄ opinio fraticelloz dicentium xpm et aplos nō habuisse aliqd etiā i cōi q̄tū ad ius et dñum ē heretica. ut clare dicit Iohes. xxiij. in exuaganti. Cū inter nō nullos. **C**ertū est enī q̄ xpc et apli habuerūt aliqd q̄tū ad usū facti. et oppositū p̄tinacit asserere ē hereticū. quia directe 3 sacra scripturam. **C**ertū ē etiā q̄ nūc asserere p̄tinacit q̄ in rebo q̄s habuerūt xpc et apli habuerūt usū facti denudatū omni iure ē hereticū. aliqñ fuisset usus nō iustus. **Q**d p̄ sic q̄ asserere p̄tinacit 3 determinatōnez ecclie in hijs que ad fidem et salutē p̄tinet: est hereticū ut sup̄ dictū est. s; hodie p̄ ecclesiam est determinatū q̄ xpc et apli in rebus q̄s habuerūt nō potuerūt usū nudū facti habere denudatū omni iure. aliqñ fuisset nō iustus. qd de xpo et aplis neq̄as est dicere. ḡ patet nūc illā opinionē esse hereticā. **S**ed dubium est an ista assertio q̄ xpc et apli nihil habuerūt i cōi q̄tū ad iustū dominū an determinatōnez ecclesie esset hereticū. **P**osset ei videri q̄ n. tū q̄ dñs n̄. s. Iohes. xxiij. dicit i dicta p̄stitutione. Deiceps habeat hētica deca opinio. ḡ v̄ supponē qd an nō erat. **T**ū quia istud nō erat 3 aliqd cōtentū exp̄sse in sacra scriptura nec 3 determinatōem ecclie. imo prima facie determinatō ecclie videbat magis ad hoc declinā i decretali. **E**xijt. **T**ū q̄ licet hoc posset debuci ex scriptura assumendo vnā p̄positionem q̄ videbat euidens. s. q̄ vsus denudatus omni iure est vsus nō iustus. et aliā p̄positionē que habet i scriptura. s. q̄ ipi hūerūt iustū usum. **T**ñ conclusio. s. q̄ haberēt ius et dñum non negabat p̄p̄ p̄positōem contentā i scriptura. sed prop̄ aliā p̄positōem quā reputabāt falsā que nō habetur ita clare ex scriptura scilicet q̄

Capitulum .viij.

ac si haberent in proprio. et non secundum distributionem superioris. Et sic dico quod abdicatio in eo est meritoria et sancta. quam primi fundatores ecclesie seruauerunt ut patet Act. iij. f. quod bonis illius coitatis non utebatur singuli ad votum sed arbitrio superioris. Ex hijs patet quod per dominum Nicolaum in constitutione. Exijt. et per dominum Iohannem. xxiij. in constitutione. Quia inter non nullos. non fuerunt tria diffinita circa paupertatem christi et apostolorum. Sed per Iohannem fuerunt aliqua magis explicita declarata.

Capitulum sextum de Apostasia multiplici.

De Apostasia. Nota secundum Ray. et Hosti. quod apostasia est temerarius a fidei statu. vel obediencie vel religionis recessus. et dicitur quasi apostacio. secundum Theodoricum. scilicet de. q. xij. Apostasia importat quandam retrocessionem a deo que fit per diuersos modos quibus homo coniungitur deo. Coniungitur enim homo deo per fidem. Secundo per debitam et subiectam voluntatem ad obediendum mandatis eius. Tertio per aliquam specialia operantia ad superogationem sicut per religionem. vel clericatum. Remoto autem priori re mouetur posterius. sed non e converso. Contingit ergo aliquem recedere seu apostatare a deo retrocedendo a religione. ubi est professus vel a clericatu ordine scilicet maiori. Et hoc dicitur apostasia ab ordine vel a religione. Et de hac. xl. vij. dist. Quantulibet. et. xviij. q. j. legi. Non debet tamē secundum Ray. iudicari apostata seu fugitiu? etiam si ad longinqua diu euagetur nisi postquam sic uiuit quod animum redeundi se deposuisse ostendit. ff. de re. mili. l. Desertores. Contingit etiam mentem apostatare a deo per mentem repugnantem preceptis eius. ecclesie. et platorum. Et hoc dicitur apostasia inobediencie cum. f. sponte contemnit precepta. Et de hac. iij. q. iij. Alieni. Et talis infamis efficitur: repellitur a testimonio. et debet excoicari. xj. q. iij. si autem. Tertio recedere potest quis a deo dimittendo fidem eius. et tunc simpliciter et ex toto recedit. Et hoc que est apostasia per fidem simpliciter et absolute dicitur apostasia ut fuit Iulianus apostata. et de hac. ij. q. vij. Non potest. Talis cum sit hereticus est excoicatus. et idem de ipso sicut de alijs hereticis. Nam repellitur a dignitatibus et alijs. Nota secundum Ray. quod illi cum sint fideles et mente ipsam fidem teneant: aliquem tamen actum exteriores faciunt infidelitatis puta reuerentiam ydolis. sicut Salomon dijs suis uxoris. licet non sint apostate nec heretici: tamen mortaliter peccant quantumcumque ex metu hoc facerent. quod secundum Augustinum. satius est mori fame quam vesci ydolotitis. xx. xij. q. iij. Dicitur satius. Sumere autem christianum habitum infidelitatem si ex rationabili causa fieret. puta ad confortandum fideles captos et huiusmodi.

Capitulum .viij.

sicut fecit beatus Sebastianus sub clamore militari christum abscondens. liceret secundum uoluntatem. Et hoc nisi esset institutum aliquod determinatum si gnum ad dinoscendum professores alicuius ydolatrie. tunc enim non liceret. Item nota secundum Theodoricum. ubi supra. quod quis ab ecclesia non potest nire infideles qui nunquam fidem susceperunt ut in deos et paganos. ubi non puabat eos dominio temporalis quod prius habuissent. tamen ad eam pertinet punire eos qui iam fidem receperunt et dimittunt ut apostatas. quod et facit. Et si quicquam aliquis denunciat excoicatus propter apostasiam absoluitur subditi eius a dominio eius et iuramento fidelitatis. Iulianus autem apostata quia potens erat. et ecclesia quod ad hoc non habebat consensendi potestatem principes terrenos de facto. ideo tolerauit eum ecclesia. et fideles obediabant in hijs que non erant contra fidem. ut dicit Ambrosius. xj. q. iij. Iulianus. et hoc ad uitandum maius scandalum plebi totis.

Capitulum septimum de Infidelitate in genere.

Proteristi me de a conuentu malignantium: a multitudine operantium iniquitatem. quia eracuerunt ut gladium linguas suas. ut dicitur glo. super ti. psalmi. lxvij. Nec uerba sunt totius christi. i. et capitis et membrorum eius que sunt ecclesia. Recognitas enim christum in passione sua quando iudei contra eum conuerunt periculum faciendo malignantes per eum. i. malo igne iudei et furoris moti. quod multi et quasi omnes operati sunt iniquitatem per eum iniuste persequentes et mortem percurantes. quomodo acuerunt linguas suas ad detrahendum. irritandum. et blasphemandum. re cognoscit se in omni habuisse protectionem a deo et defensionem et deo regradat. Et ex hoc fiducia sumens orat in principio psalmi i futurum regi et liberari. Dic et corpus eius ecclesia ab infidelibus pressa. sicut in peritum semper a deo fuit protecta et defensata ab ipsa. sic orat in futurum regi. et eripi de manu inimici ne perualeat contra eam in filiis et membris suis. Ante et dicit. Proteristi et. ubi tria notantur. Primo vigorosa defensata. ibi. Proteristi me de. Secundo odiosa congregatio. ibi. a conuentu malignantium. Tertio perniciosa locutio. ibi. quia eracuerunt ut gladium linguas suas.

Quod ad primum. S. j. meliorem et fortiorem non potest habere ecclesia protectorem quam deus. Nam secundum apostolum Ro. viij. Si deus pro nobis quis contra nos? quasi dicat nullus potest perualere. Et Job. xviij. Pone me iuxta te: et cuius vis manus pugnet contra me? Protegit autem deus fideles non quidem ut non tribulentur. quanto secundum apostolum omnes qui pie uolunt uiuere in christo.

necesse est ut psecutionem paciant vel ab infidelibus vel malis fidelibus criminosis exemplis et blandidiis vel a demonibus. vel a passionibus carnis. **33** protegit ne succubant animo a gratia et veritate recedentes. **Iuxta illud** **Canē. viij.** Multe aque. s. temptatorum et tribulationum non potuerunt extinguere caritatem. **Quinimo** sicut israhelites in egipto quantum magis opprimebant a Pharaone. tantum magis crescebant **Exodi. i.** Sic fideles quantum magis oppressi sunt a tyrannis et psecutoribus tantum magis multiplicati sunt et roborati. **Propter** autem et protegit deus eos triplici scuto. **Primo** benignitatis internalis.

Secundo paciencie universalis.

Tercio sapiencie veritatis.

De primo ps. Scuto bone voluntatis tue coronasti eum. **Cuius** enim obirent infideles fideles et sume psequerent. **ecotra** illi diligebant et querebant salutem eorum. **De secundo** scribit **Tren. iij.** Dabis eis scutum laborum tuum. **Considerantes** enim passionem domini in qua maxime laboravit pro eis. animabant ad constantiam. **De Tercio** ait **ps.** Scuto circumbabit te veritas eius.

Quod ad secundum. §. ij.

Dicit ps. in persona christi. Consilius malignantium obsedit me. **Est** autem triplex conventus infidelium. s. paganorum. iudeorum. et hereticorum. **Ubi** omnes malignantes. i. malo igne ire et invidie affectabant et cupierunt nocere ecclesie. **Qui** utique multi sunt plures quam fideles. **Et** omnes operantur iniquitatem. non solum in eo quod psequuntur nocent fidelibus et occidunt: sed etiam in hijs que faciunt in protestationem sue fidei. vel potius perfidie. et in hoc quod errant in fide permittunt iniquitatem per excellenciam. quia infidelitas est maximum peccatum. **Et** hoc probat. **b. Tho.** secunda secunda. q. x. et sic. **Cum** omne peccatum consistat formaliter in averfione mentis a deo tantum peccatum est gravius quanto pro ipso magis animus separat a deo. pro infidelitate autem homo maxime elongatur a deo. quia nec veram cognitionem de deo habet. pro falsam autem cognitionem ipsius non appropinquatur ei. sed magis ab eo elongatur. **Et** sic maius est peccatum infidelitatis omnino alijs que continent in perversitate morum. **Secus** de hijs que opponunt alijs theologicis virtutibus ut obvia dei. et blasphemia in spiritus sanctus. **Unde** et **Aug.** tractans illud quod **xpc** ait. **iobis. xv.** Si non venisses quod peccatum non haberet. **Magnus** inquit quoddam peccatum sub generali nomine vult intelligi. hoc est peccatum infidelitatis quo tenentur cuncta. **Nec** obstat quod ait **Aug.** **vj. q. i. ca.** **Quero.** dicens. **Christum** catholicum pessimis moribus alicui heretico in cuius vita propter id quod hereticus est non inveniunt homines quod reprehendat preponere debeamus non audeo precipitare sententiam. **hec** ille. **133** ut dicit. **b. Tho.** ubi super. ab hoc respondito.

Nihil prohibet aliquod peccatum quod est gravius secundum genus suum esse nimis grave secundum alias circumstantias. **Et** ideo noluit **Aug.** precipitare sententiam de heretico tali. et malo catholico. **Quia** peccatum heretici et si sit gravius ex genere suo. potest tamen alleviari secundum alias circumstantias. et contra peccatum catholici ex aliqua circumstantia aggravari. **Dicit** etiam idem **Tho.** quod infidelis pro infidelitate gravius puniatur quam alius peccator pro quocumque alio peccato considerato peccati genere. **33** pro alio peccato. puta adulterio. homicidio. et huiusmodi. si permittatur a fidei et infidei (ceteris paribus) gravius peccat fidelis quam infidelis. tamen propter noticiam veritatis ex fide. tamen propter sacramenta fidei quibus est imbutus quibus peccando contumeliam facit. quod tangit apostolus ad **Hebr. x.** dicens. **Deterrora** mereri supplicia qui filium dei contemnerit. **Et** secundum **b. Tho.** secunda secunda. q. x. gravius peccatum est infidelitas iudeorum quam paganorum. et gravius hereticorum quam iudeorum. **Quod** etiam ostendit per exemplum in vitis patrum ubi **Macharius** inveniens in deserto calvariam hominis interrogavit quis homo fuisset in vita. **Qui** dixit se fuisse paganum. unde et damnatum in ignem eternum. **Et** interrogatus ab eo si sub eo alij erant. **Respondit** quod iudei. et sub iudeis heretici. et mali christiani etc. **Probatur** etiam hoc auctoritate. **ij. Pe. ij. dicens.** Melius erat eis non cognoscere viam iusticie quam post cognitam retrorsum converteri. **Quod** faciunt iudei et heretici. **Ratione** assignat. **b. Tho.** ubi super dicens. quod gravius peccat infidelis qui fidei suscepte renititur quam qui renititur fidei quam nunquam suscepit. sicut gravius peccat qui non implet quod promissit quam si non implet quod nunquam promissit. **Sed** heretici perficiunt fidem evangelij et ei renituntur eam corrumpentes. ideo gravius peccant quam iudei. **Et** quia iudei susceperunt figuram et in veteri testamento quam male interpretantes corrumpunt ideo gravius peccant quam pagani qui nullo modo fidem evangelij susceperunt **Et** sic simpliciter loquendo infidelitas hereticorum est pessima. et iudeorum peior. et paganorum mala. **Quis** pagani aliquando in pluribus errant circa ea que sunt fidei. **Scuto** ergo veritatis protegit de ecclesia infideles quod scutum habet quasi tres angulos. i. motus. **134** veritate rationis naturalis in multis defendit fides ecclesie contra paganos. **Veritate** scripture prophetialis. i. veteris testamenti contra iudeos. **Veritate** scripture evangelicalis contra hereticos. et horum veritatibus confunduntur. et ecclesia defendit. **Unde** **Canē. iij.** dicitur. Mille scuti pendunt ex ea. **Omnia** armatura fortium. **Et** hoc patet infra.

Quod ad tertium. §. iij.

Eracuerunt ut gladium linguas suas loquendo. **Pagani** errantes circa deum. **Iudei** erga christum. **Et** heretici circa animum nostrum.

Circa deum errauerunt aliqui quod ad eius
essenciam. aliqui quod ad eius efficienciam. alij
quod ad eius prouidentiam: s3 protecta defen-
sa 7 liberata e ecclesia scuto veritatis ab omi
errore infidelitatis. ¶ Etum ad diuina esse
ciam errauerunt pessime antiqui gentiles di-
centibus aliquibus no esse deum. alijs asseren-
tibus plures esse deos. alijs deum esse animaz
mudi. Sed omnia hec sunt falsissima. Dicere
autem vel credere deum no esse. stultum esse om-
ne ps. biceps. Dixit insipiens in corde suo no
est deus. Clere talis insipiens est. quia negat
quod philosophi ratione naturali. 7 theolo-
gi scriptura diuinali demonstrant. Et cu plu-
ribus modis rōe hoc possit demonstrari. pñc
tantum una ratio assignabit. quā ponit pro-
lix. b. Tho. j. cont. gentiles. ca. xij. 7 est talis.
Omne quod mouetur. ab alio mouet. p3 aut
sensu aliquid moueri. puta solem. g alio mo-
uente cum ipse mouet. aut g illud mouens mo-
uet. aut no mouetur. Si no mouet. habetur
positum. f. q. necesse est ponere aliquod mo-
uens immobile 7 hoc dicimus deus. Si aut illud
mouens mouetur. g ab alio mouente mouet.
aut g est pcedere in infinitum. aut est deueni-
re ad aliqd mouens immobile. Sed no est pce-
dere in infinitum. g necesse est ponere aliquod
primū mouens immobile. quod dicimus deū.
In hac aut pbatōe due sūt ppositiōes pbante.
Prima. f. q. omne motum ab alio mouetur.
Secunda q. i. motus 7 mouentibus no est pce-
dere in infinitum. Et primā pbat pñs plu-
bus modis. s3 tantū unus hic ponit. videlicet
sic. Nihil est item simul actu 7 potēcia respec-
tu eiusdem. s3 omne qd mouet inqtum huius-
modi est in potēcia. quia motus ē actus exis-
tentis i potēcia fm q. huiusmodi. Et omne qd
mouet est in actu inqtum huiusmodi. q. nihil
agit nisi fm qd ē in actu. g nihil est respectu
eiusdem motus mouens 7 motum. et sic nihil
mouet seipsum. Sciendū tñ q. Plato q. posuit
omne mouens moueri. cuius accepit nomen
motus q. Aristoteles. Nominauit em Plato
omnem opationem motū. Aristoteles autē
accepit pñe motus fm q. est actus existētia
in potēcia fm q. huiusmodi. Qualis nō ē nisi
diuisibilium et corporū pbatur in. vij. pho. 7.
Scdm aut Platonem mouēs seipm nō ē cor-
pus. Accipiebat em motū p qualibet opatōe
ita q. intelligere 7 opari sit quoddā moueri.
quem etiam modum loquendi tangit Aresto.
in. iij. de ania. Scdm hoc dicebat primū mo-
uens mouere seipsum eo q. intelligit se 7 vult
vel amat se. Quod in aliquo nō repugnat ra-
tōi Aresto. Nihil em differt deuenire ad ali-
quod primū quod moueat seipm fm Plato-
nem. 7 deuenire ad primū qd omnio sit imobi-
le fm Aresto. Et aut quod ad secundā pclu-
sionē. f. in mouentibus 7 motis nō sit pcedere i

infinitum sic pbat Aristoteles. In mouenti-
bus 7 motis ordinatis quorū. f. unū p ordinē
ab alio mouet. hoc est necesse inueniri q. re-
moto primo mouente vel cessante a motōe.
nullum aliorū mouebit neq. mouebit. q. pri-
mus est causa mouendi omib. alijs. S3 si sint
mouētia 7 mota p ordinē in infinitū. nō erit
aliquod primū mouēs. s3 omia erūt quasi me-
dia mouētia. g nullus aliorū poterit moueri.
7 sic nihil mouebit i mundo. Et ex hīs patet
ex naturali ratōe deū esse. An 7 apus. Inui-
sibilia dei. i. pfectōes dei p ea que facta sūt a
creatura mudi intellecta cōspiciūt. sem pite-
na quocq. virtus ei. ac diuinitas Ro. j. i. eter-
nitas eius 7 essencia ei. ¶ Etum ad secundū
f. nō esse plures deos vt gentiles credebant s3
tñ unū deum ostendit nō solum scriptura di-
cente Deut. x. vj. Audi isrl. dñs deus tu vnus
est. Et apls. j. Cor. viij. Esti alijs sint diij mlti
7 dñi multi. nobis nō est nisi vnus deus. S3
ratōe naturali fm. b. Tho. j. 3. gentiles. c. xlij.
primo sic. Impossibile ē esse duo sūme bona.
quia quod p suphabundanciā dicit in vno so-
lum inuenit. deus aut ē sūmū bonum taz fm
doctrinas pho. 7 sacras scripturas. An dixit
Mosi Exodi. xxxij. Ego oñdas tibi omne bo-
num. i. meipsum. Scdm ratōnem etiā clarus
ē q. maximū i vnoquoq. genere ē causa illoz
que sūt in illo genere. Causa em potior ē esse
ctu suo. A dño aut deo omia habēt esse 7 ra-
tōnem boni. g ipse est sūmū bonum. 7 per pñs
vnus. Scdo sic. Deū esse quid pfectum omio
cui nulla pfectio desit dicere oportet: cuz de-
sit quo meli. excogitari nō p. Si g esset plu-
res diij oporteret esse plura huiusmodi pfecta.
hoc autē est impossibile. Nāsi nulli eoz desit
aliqua pfectio nec aliqua ipfectio admisce-
re. quod requirit ab hoc q. aliquid sit simpliciter
pfectū. nō erit in quo adinuicez distinguant
s3 vnū 7 idem erit. Si autē vnus habeat ali-
quē defectum quē alij nō h3 nō erit ille deus.
g impossibile est esse plures. Et g gentiles co-
luerūt plures vt deos. aut alijs boies. Iouē
Mercurium Venere. et huiusmodi. aut corpa
celestia. vt solem et lunam. aut elementa vel
elementata. moti sunt ex aliqua virtute sup-
eminenti vel speciositate quā inuenerūt i ill-
nescientes oculos erigere ad eū qui dedit eis
illam virtutē 7 pulcritudinem. f. dñm deum.
Et iō stulti facti sunt opinātes illa deos que
creature erant. 7 aliqui diabolus i illis adopa-
batur mira. An ps. Omnes diij gentiū demo-
nia: dñs autē qui vnus ē celos fecit. Erraue-
rūt alij dicentes deū vnū esse: s3 hūc deū esse
aiam mundi motu. f. 7 ratōe mudi gubernā-
tē qd tenuit Aaro sicut narrat Aug. viij. d. ci-
ui. di. c. vj. 7 b. Tho. scda scda. q. lxxxij. ar.
j. S3 hoc ē falsū oñdē ex hoc. q. aia ei cui
ē aia pñgē 7 pponit eū eo vt forma subalis

ipſius rei vt homo q̄ cōponit̄ ex aīa et corpe.
de' aut nō pponit̄ cū aliq̄ materia vel forma.
Quis em̄ deus vbiq̄ sit p̄ efficiēciā. plēnciā et
potēciā. nō tñ vnū rebus sicut aīa corpi. vt
sit. f. forma subalīa rerū. vt aīa corporis. Nō
em̄ suba sua imiscet̄ rebus. cuz simplicissim⁹
sit. **Uñ Aug.** eū ibi reprobāt. Sciendū ē aut
q̄ in vita plēnti de deo scire nō possum⁹ quib⁹
ē. s. tñ q̄ est. **Uñ Job. xxxij.** Ecce de' magn⁹
vincens sciēciāz nřam. Et p̄fa. xlv. Uere tu
es deus abscondit⁹. **¶** Scdus error paganorū
fuit circa efficiēciā seu op⁹ dei. videlicet crea
tōnis. Circa creatōnem mūdi antiq̄ phi om̄s
errauerūt. quoz triplex fuit secta magis nō
minat⁹. f. epicuroz. platonicorū. ⁊ aristote
licorū. vt declarat. b. Tho. in libro de articu
lis fidei. Fuit ḡ primus error epicuroz qui
dixerūt nec mūdi materiā nec positōnem
mūdi a deo esse: s. ip̄m mūdum fuisse factū a
casu ex p̄cursu corporū ibiuisibilibus abiūcez
i. atomorū. Et hoc dicebat rep. s. hoc falsūz
oñdit ps. bicens. **Uerbo bñi celi firmati sūt. i.**
ratōe eterna q̄ est in mēte dñi nō a casu. Et
Sap. i. Creauit deus om̄ia vt essent q̄. Pro
bat aut creatōnem esse a deo p̄ tale exēplum.
Si q̄s intraret domū alicui⁹ et in ip̄o itroitu
sentiret magnū calozē. ⁊ quanto vterius p̄ce
deret tanto sentiret maiorē calozēz. Iste sine
bubio crederet ibi esse aliq̄ ignēz causā illi⁹
calozis. Quis n̄ videret ip̄m. Effect⁹ em̄ natu
ralit̄ manifestat suam causā. Caliditas aut ē
effectus ignis. Sic i p̄posito cōsiderando mūdi
dispositōnem videmus om̄es res esse disposit̄
tas s̄m vāzios ⁊ diuersos gradus nobilitatis
⁊ pulcritudinis. Et quāto aliqua sūt deo pp̄in
quiora tanto sūt nobiliora. **Uñ videm⁹** corpa
celestia pulcriora esse ⁊ nobiliora terrenis. et
spūs nobiliores corporibus. Cū ḡ ista sint nec
a se esse possint. quia ex nihilo nihil fit. Crea
tura ḡ que ex nihilo est seipsaz facere nō p̄r.
Stendunt em̄ ista creata vnum esse actōrem
oīm a quo cūcta facta sūt. et ip̄e a nullo fact⁹
et sic veritas fidei fatetur in simbolo dicens.
Credo in deū q̄c. creatōrē celi ⁊ terre q̄c. Fuit
scdus error platonicorū bicentiū deū ēē crea
tōrē mūdi: s. fecisse cūcta ex materia p̄acti
quē abmodū figulus facit diuersa vasa ex ma
teria terre sibi p̄supposita. Quō falsū esse tēnet
fidei veritas. et testat̄ scriptura. ij. Mach. vij.
Inquit sancta illa mulier filio. Respice i celū
⁊ in terrā. ⁊ in om̄ia que in eis sunt. ⁊ vide qz
ex nihilo fecit ea deus. et hoīm genus. Ratio
erroris illorū fuit. quia voluerūt mensurare
virtutē dei ⁊ opatōnez ad silitudinē virtutis
⁊ opatōnis creature. Naz cū vnumq̄bz agat
p̄ formā suā. ⁊ creatura sit forma p̄ticularis
⁊ virtutis finitē ⁊ determinatē. nō p̄t agē nisi
ad certā formā cui⁹ est causa. Materia autē
pducere nō p̄t: sed inducit formā in materia

Quodecimus

sibi p̄supposita ab alio agēte. sicut faber itro-
ducit formam cultelli in ferro sibi p̄supposita
tali materia ⁊ huiusmodi. De autē est forma
naturalis ⁊ virtutis infinite. ⁊ ideo p̄t p̄ducere for-
mā ⁊ materiā ex nihilo p̄supposito. Unde si-
cut p̄t illuminare cecū. resuscitare mortuū.
qđ natura nō p̄t. sicut si totus mūdus defice-
ret totum ipse facere posset. Sap. xij. Dubest
enī tibi potest cum volueris. Ante Salomon
Eccl. i. xviij. Qui vixit i eternū creauit oīa sil.
Creare autē ē ex nihilo aliqđ facere. Tertius
fuit error Aristotelicorū dicentū mūdum nō
habuisse p̄cipiū s̄z fuisse ab eterno. Quē erro-
res elibit ip̄sancorū p̄ Moysen dicens Gen. i.
In principio creauit deus celū ⁊ terrā. i. p̄ci-
pio. s. t̄pis. Esti q̄ris qñ fuit illud p̄cipiū.
dicite m̄ḡr in histori. scolasticis. q̄a p̄ncipio
mūdi vsq; ad xp̄i nativitē fluxerūt āni quī-
ques mille centū nonaginta sex. Dicit atē Ra-
bi Moyses q̄ hīs p̄bis q̄ posuerūt mūdū eter-
nū accidit sicut puero. q̄ mox natus ponēt i
insulā ubi nullā vñq; vidēt p̄gnatē mulierem
vel puerū nasci. Istē talis si cū dicēt sibi quō
puer p̄cipiē. ⁊ p̄ tēp̄ morat̄ in utero matris.
⁊ postea nascit̄ in mūdo. nullo mō vellet cre-
tere. s̄z vidēt sibi ip̄sibile: qz nūq; vidēt ho-
minē nasci utiq; stultē. p̄terū ē dur⁹ esset q̄
nō velit credē. qz nō vidit tale quid. Multa ei
sūt que nō videm⁹. et tñ credim⁹. Sic illi p̄bi
quia nō viderūt exemplū in aliq̄ creatura que
ex toto de nouo incipiat esse. putauerunt res
semp sic fuisse. ⁊ iō stultos appellat apls Ro.
i. Dicentes se esse sapientes. stulti facti sunt.
Nō min⁹ errauerūt circa op⁹ creatōnis mani-
chei heretici ponētes circa op⁹ creatōis rep̄. Anū
creatores iusibilīū. s. deū. Aliū visibilīū. s. bīa-
bolū. Terti⁹ error paganorū q̄ acuerūt lin-
guas suas vt gladius fuit circa puidenciā.
Abi sciendūz fm. b. Tho. i. prima p̄t. dis. xx.
xix. q. ij. q̄ Plato vt dicit Greg⁹ Nazāzen⁹ po-
suit triplicē puidenciā. Primā. s. dei erga sub-
stācias itelligibiles ⁊ totū mūdū q̄ ad genera
spēs. ⁊ causas vniuersales. Secundā angelorū
bonorū circa res singulares generabilīū ⁊ cor-
ruptibilīū. ⁊ ad hoc forte fuit mor⁹ dicē. quia
ip̄i angeli mouent celos ex q̄ motu sequit̄ ge-
neratō ⁊ corruptō iseriorū. Tertiā demoniorū
circa res būanas. ⁊ ad hoc forte mor⁹ fuit. qz
oīis dii gentiū deoia. demones autē habant
rīsa p̄ illa idola de agendis. ⁊ sic vtebantur
hīe puidenciā hoīm. Sed scuto p̄gis veri-
tatis reuelate ecclesia ad repellendū talē erro-
rē dicente Job. xxxiij. Quē aliū p̄stituit sup̄
terrā: aut quē posuit sup̄ orbē t̄re quē fabri-
cat⁹ ē q. d. nullū. Nā (vt dicit Greg⁹ i moral⁹)
mūdū ip̄e omnipotēs qui p̄bidit gubernat.
Et Aug⁹ de ciui. dei. Prouidentia utiq; diuina
regna cōstituit būana. Nam quō est possi-
bile demones hīe puidenciā hoīm ⁊ curam q̄

nō querūt nisi eorū interitum et malus: ut dicitur
 rui. q. ij. vñs. **H**ocies quoque virtuosos superiores
 sūt eis. vñ et ipsi subijciunt. ut patet de beato
 Dñico et alijs. **Q**uā autē daret nra demones per
 idola totum erat ad decipiendū. ut patet in le
 genba. **B**artholomei. Angeli vero boni nō
 sūt gubernatores mūdi. s; executores diuine
 puidencie. iuxta illud. **B**enedicite dño omīs an
 geli eius potētes virtute etc. **E**xemplū de dño
 tēporali qui ponit officialē in ciuitate et ipo
 nit qd faciat. officialis utiq; talis nō dicitur do
 minus s; executor dñi. **Q**uedā g; ipse deus p se i
 mediate facit. qdā mediantib; angelis et alijs
 causis secundarijs. ut corpib; celestib; et alijs.
Et hoc non facit ex impotēcia s; ex maxima
 sua bonitate. quia voluit illis dare et coiccare
 similitudinē sue virtutis ut. s. sint cause s; se
 cūdarie ad aliquos effectus sicut ipse ē causa
 pmaria omnū. **E**xtendit g; puidencia dei ad
 oīa et maxime ad actus hūanos. qd videt ne
 gasse **T**ullius. ut refert ipse. **b** Tho. in prima
 pte. dist. xxxix. q. ij. **I**n quoque errantium psona
 dicebat **D**oet. li. j. in metro. v. o stelliferi cō
 ditor: orbis: omnia certo fine gubernās. **S**o
 los hominū respicis actus. **A**d quod moti sūt
 ad dicendū ex eo q; videbāt bonis mala et ma
 lis bona frequē accidere cū videt debē esse
 dñi. **S**ed ut dicit **P**ap. xij. **T**u autē dñator virtu
 tis dñe omīa cū trāquillitate iudicas. et cum
 magna reuerēcia disponis nos. **E**t **P**e. i. cañ.
Ipi est cura d nobis: puidendo d oībus necesse
 sarijs ad salutē. **Q**uare autē mali bona et boni
 mala sustineāt. vide aliquā rōem de peni. dist.
 iij. **Q**uid g;. **P**ossent etiam plures alie rōnes
 induci: sed causa breuitatis hic dimitto.

Eracuerunt iudei ut .§. iij.

gladiū ad occidendū animas suis errorib;
 infidelitatis linguas suas dicentes falsissima
 contra veritatē fidei. **S**inis fidei mee inquit
Ambro. xpc est. **A**n et **P**etro dicenti i cōse
 sione sue fidei et sociorū. **T**u es xpc filius dei
 viui. rñbit xpc. **B**eatus es **S**imon bariona.
 quia caro et sanguis nō reuelauit tibi: s; pa
 ter meus. et infra. **S**up hāc petrā. i. confessio
 nem fidei edificabo ecclesiam meā. et porte i
 feri nō pualebunt aduersus eam. i. errores i
 surgētes. et peccata **M**atth. xvj. **A**bi ostendit
 hanc veritatē confessionis fidei a deo reuela
 tam. et ideo infallibilē et ad vitam et beatitudi
 nē pducitiam. **E**rrant autē multi circa xpm
 et pcpue iudei i tribus. **P**rimo q; nō credūt
 xpm messiam suū verum esse deū. **S**ecūdo q; nō
 credūt xpm iūm fuisse messiam eis pmisum.
Tertio q; nō credūt eū eterna s; temporalia
 collaturū. **S**ed oñdē eis falsitas prime pclu
 sionis ex multis auctoritatib; veteris testa
 menti. qd ut verissimū credūt. ut illud ps. ubi
 loquens de messia xpo ait. **D**ebes tua deus in
 seculū seculi. et paulopost. **A**nxiet te deus de?

tuus oleo leticie p cōfortibus tuis. **A**ppellat
 g; deum ipm inunctū. s. messiaz qui. s. inunctus
 fuit q̄tum ad humanitatē assūptam oleo gra
 cie plenissime. **E**t bis ponit deum ungentē ut
 notet psonā p̄ris et spiritussancti. **S**icut auctori
 tate etiam ysa. ix. apparet messiam esse deum
 et hoīem. ubi ait. **P**aruulus natus est nobis.
 et filius datus est nobis. et vocabit nōmē ei?
 admirabilis deus etc. **A**ntē in hoc quod dicit
 puulus natus est nobis. ostendit ei? hūani
 tas. **I**n eo autē quod dicit. vocabit nōmē ei?
 deus. ostendit eius diuinitatē. **N**ō enī dicitur
 deus de homie puro p̄prie. **S**ed ut cetera oīa
 que multa sūt dimittamus pcpue ad hoc fa
 cit quod habet **D**iere. xxij. videlicet. **E**cce dies
 veniūt dicit dominus. et suscitabo **D**auīd ger
 men iustū. **E**t hic apparet xpi humanitas q;
 hec auctoritas fm omēs expositores hebrai
 cos intelligit de xpo fm litteras. **E**t sequitur
 in eadem serie textus. **E**t hoc est nōmē quod
 vocabunt eum: dñs iustus noster. **A**bi inuif
 vera xpi diuinitas. quia ubi habem? nos dñs
 iustus noster. in hebreo habet: nōmē dñi the
 tagramathon. **Q**uod quidē nomen ē p̄p̄issimū
 dei inter omīa nomīa diuina. et ppter hoc
 de nullo dicit nisi de deo vero. **Q**uā autē aliqui
 dicunt q; hoc nōmē thetagramathon dicitur
 nō tantū de deo vero s; etiā d alijs. q; **E**zech.
 ultimo dicit. de ciuitate ibi descripta. **E**t nō
 men ciuitatis dñs ibidem. ubi loco huius quod
 dñs habem? in hebreo habet nōmē dñi the
 tagramathon. et sic d ciuitate illa dicit: nōmē
 dñi thetagramathon. et tñ nō itez quod deus
 est. **I**tem **G**en. xxij. ubi nos habem? **E**t voca
 uit **A**brahāz nomen loci illius. dñs videt. be
 brei habet nōmē dñi thetagramathon. g; etc.
Rñtetur q; nullū p̄dictorū nomīa nōmē dei
 p̄prio quod est nomen dñi thetagramathon:
 s; nomīatur quolibz p̄dictorū a quodā effe
 ctu dei. quia solus deus nomīat hoc nōmē. **E**t
 hoc nō est incōueniēs. sicut aliquis homo bñ
 vocat. **A** deo datus. vel deus dedit. vel aliq;
 huiusmodi. nō tñ vocat deus absolute. quod
 esset impium. **S**ic cum dicit in auctoritate i
 ducta **E**zech. nomen ciuitatis dñs. loco cui?
 ponitur nomen dñi thetagramathon. non d;
 absolute dñs. sed dñs ibidem. ubi ostendit de
 notari ciuitas illa a diuina in habitatione qd
 clarius patet p trāslationem calbaicaz. **S**ilicet
 quod dicitur in **G**en. xxij. **V**ocauit **A**brahāz
 nomen loci illi. dominus videt. nō dicit sim
 pliciter et absolute dominus. s; dominus videt.
 quia. s. ille locus nō est denominat nisi a di
 uina visiōe. q; s. ibi vidit hūilitatē et afflictō
 nem **I**saac liberās eū a morte. **E**t sic hoc no
 men thetagramathon nō dicit nisi de deo ve
 ro. **E**t hoc etiā exp̄sse dicit **R**abi **M**oyses in
 li. directōnis p̄plexorū. ostēns q; oīa nomīa
 diuina deriuata sunt ab opib; diuinis p̄ter

nomen dñi thetagramathon quod est a proprio altissimo creatori. Et fm ipm significat diuinā essenciā cum proprietatibz suis intrinsecis. Cetera autē nomia diuina imposita sunt ab opibus eius. sicut patet de hoc nomine belosim et adonai. Nam belosim vel beli impositū est ad significandū deum a generali puitēcia unde et hoc nomen coiscatur alijs. Nam iudices et sapientes aliqui dicunt dñi. ut illud ps. Ego dixi dñi estis. ubi in hebreo dicitur belosim. Et hoc nomen adonai impositū est ab uniuersali p̄sencia. Et hoc nomen thetagramathō. quia significat nubem et puram diuinā essentiam absq; respectu ad extra. ideo non est alteri coiscabile. Ex quo patet fm dictā auctoritatem q̄ messias xpc est verus deus. Et peruersi hebrei ut habere possent causāz fuge puerterūt in hebreo dictum passum corūpentes lram. Nam ubi nos habemus. et hoc et nomen quod vocabūt. s. homines eum. i. messiaz dñs iustus noster. ipi nūc habent. hoc est nomen eius. quod vocabūt eum nomen dñi thetagramathon. Ita q̄ nomen domi thetagramathon loco cuius habem⁹ domin⁹ deus iustus noster. nō refertur ad messiam filiūz Dauid. sed ad ipm veruz deū qui vocabit ipm messia ad liberatōnem ppli israhel qñ sibi placuerit. Sed corrupta est hec littera ab eis. quod q̄dā fide digni bone cōsciencie et vite iuramento affirmarūt sic vidisse in antiquis biblijis si cut habet translatō nra ut. s. referat ab messiam illud nomē dñs iustus noster. loco cui⁹ in hebreo habetur thetagramathon. ut ffert Nico. de lra. Hoc etia patet. s. falsitas iudeorū sup dicto passu ex translatione calbaica q̄ apud eos autentica habet. Nam ibi dicit. Ecce dies veniunt. dicit domin⁹. et suscitabo messiam iustuz. ubi nos dicimus Dauid germen iustū. Ex quo apparet q̄ intelligit de xpo hec auctoritas ad lram. Et sequit. et hoc est nomē quod ipi appellabunt eum dñs iustus noster. et ibi ponit nomen dñi thetagramathon. ubi positū est nomen hoc. dñs. Et sic patet q̄ nomen dñi thetagramathon referē ad messiam quo nomine dicit Hieremias appellandū a populis. s. sibi subditis. Est q̄ xpc verus deus et homo. ¶ Secund⁹ error iudeorū est q̄ nō credūt ihm xpm esse verum messiam in lege eis pmissum. Quē autē ih̄s xpc quez nos atorā⁹ ut verum deum et hoīem sit ille messias eis pmissus in lege quem ipi adhuc expectant: oñ dicitur ex scripturis eorū. Ante ip̄e ih̄s dixit eis. Secutami scripturas: et ip̄e sūt que testimoniū p̄bent d me ioh̄is. v. Loco autē eius suscipient anti xpm p suo vero messia. prout ip̄e xpc p̄dixit eis ioh̄is. v. dicens. Ego veni in nomine patris mei. s. eius gloriā querēs. et nō me suscepistis. Alius veniet in nomine suo illū susceperitis. s. anti xpm. Et p̄phēcia Jacob que

habet Gen̄ p̄l. Non auferet sceptrum de iuda q̄c. donec veniat qui mittēbus est. ubi alia translatio habet: veniat messias. Quod impletum fuisse ostendit Matheus euangelista. cū ait. Cum natus esset ih̄s quem messiam credimus in diebus Herodis regis Iudee: qui fuit alienigena. s. de ydumea. Et sic ablat⁹ erat sceptrum et ducatus de tribu Iuda et nūq; reassumptus. Hoc plenius habet declaratum i iij. p̄e. Sed adhuc magis determinate p̄dixit tempus aduentus ipius messie Daniel. ix. loquens de lxx. ebdomadibus et de morte eius. ibi. occidetur xpc q̄c. Que omia false et extor te exponūt de Herode. ut euent veritatē. Et ex ratione oñdunt false expositōnes eorū. ut habet infra. Preterea p̄phete p̄nūciauerūt d ip̄o aduentu messie non solum in generali: sed multum distincte d misterijs eius. s. natiuitate. ut patet Mich. v. Tu bethleem terra Iuda q̄c. De atoratōne magorū. ysa. lx. et ps. d. p̄bicatione eius. de miraculis. de discipulis. de passione. et qualitate passiōis. et qualitate resurrectionis. ut patet ysa. liij. et ps. xxiij. et alijs locis. Omniaq; illa euangeliste ostendūt impleta et ab aplis p̄dicata et cōfirmata miraculis cōtinuatis. Mirum est et obstinatissimum in eis q̄ non assenciant tam radiose veritati. Sed et ip̄a obcecatio eorū et infidelitas p̄nūciata est a p̄phetis p̄maxime ysa. ¶ Terti⁹ error eorū est q̄ nihil aliud expectāt a suo messia venturo nisi temporalia. liberatōnem. s. a seruitute. et collectōnem ex dispoſione p̄ orbe. et q̄ sit eos reducturus in Ierusalē materiam. et collaturum eis magnam pacem. et abundantia re. et scienciā. nō autē credunt q̄ sit eos vel alios redempturus. et a peccatō mūbaturus. et gloriā collaturus. aut p̄ eis passurus. Nec em̄ credūt hominē nasci cum peccatō originali cūz tñ ps. bicat p̄ eos. Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Nō em̄ dicūt patres fuisse vel esse detentos in limbo: s. ad celum subito euolasse. cum tñ expresse sit p̄ eos quod ait Jacob patriarcha Gen̄. xxxvij. Descendam lugens filiū meum ad infernū. qui utiq; filius. s. ioseph. quia sanctissim⁹ fm eos nō ad infernum. s. ab celos debuisset ascendere imediātē. Et Job. xvij. Si sustinero infernū domus mea est. et illud ps. Ascendisti in altū cepisti captiuitatez: accepisti vel debisti dona in hominibz. Et quid aptius dici potuit pro assertōne fidei catholice et d liberatōne hūani generis q̄ illud. zach. ix. Tu quoq; i sanguine testamenti tui. s. cōfirmatōne. effuso in passione eduxisti vinctos. i. patres qui erant victi. i. detenti reatu culpe originalis a diabolo de lacu. i. quo nō erat aqua. i. limbo inferni. Si em̄ messias nil aliud haberet facere nisi dare libertatē temporale et bona terre. ut qd oportebat implez libros p̄phetaz p̄missionibz ei⁹

qui tñ terrena tribueret vel etiā scienciā q̄ ē
cois bonis ⁊ malis. Cum viri nōsolum fideles
s; etiā infideles pbi cōtempserint ut lutum
terrena. ut quib; tanto desiderio flagitasset sã
eti p̄iache huiusmodi aduentus iuxta illud.
Rorate celi dñp q̄. ysa. xlv. ⁊ illud Aggei. ij.
Veniet desiderat' cūctis gentib; q̄. nisi quia
credebant ex dei reuelatōne salutē eternale
p ipm concedendam nō t̄palem. Et hoc ē qd
ait **Petrus Act. x. dñic. s. xpo ihu om̄s p̄p̄e**
testimoniū p̄hibet remissionē peccator acci
pere p nōm ei'. ⁊ ysa. liij. **Dñs posuit iniq̄**
tates omniū nostrū sup eū. **Attritus ē p̄pter**
scelera n̄ra cui? luore sanati sum? **Danc ve**
ritatē fidei p̄firmarūt sc̄i inumeris miracu
lis. **Ipi aut iudei postq̄ i xpm credere nolue**
rūt. nūq̄ habuerūt p̄phetam vel miracula fa
cientem: sed pleni sunt omnibus vitijs.

Eracuerunt quoq; he. §. v.

retici linguas suas ut gladium ⁊ doctrinaz ⁊
veritatem fidei. Qui etsi recipiūt scripturas
noui ⁊ veteris testamenti. eas tñ puerūt fal
so exponētes. Et licet plurimi fuerūt varios
inuenientes errores. tres pñc sufficit pone
re circa animū n̄m multū piculosum. Aliq̄
q̄tum ad immortalitatē dixerūt aiām ipām cū
corpore mori. Alij q̄tum ad arbitriū liberta
tem. alij q̄tum ad futuram miseriam vel felici
tatē. ⁊ hec om̄ia falsa. **Exū ad primū. aiām**
f. humanā mori cū corpore tanq̄ falsissimū
nōsolum negat veritas fidei. ⁊ sacra scriptura
dicēs **Dap. v. Iusti i ppetuū uiuent. s. quo ad**
aiām. ⁊ apud dñm est merces eoz. ⁊ **Daniel.**
ij. Euigilabūt de puluere terre. alij i vitam
eternā. alij i obprobriū ut vidēt sēp. **Dz etiā**
doctrīe paganor p̄hor. ut **Aristotelis ⁊ Pla**
tonis q̄ fuerūt solēiores **Venece Tullij ⁊ poe**
tap. iudeor. sarracenor. ut patz in doctrinis
eoz. Et de hoc supra in prima pte. titu. ij. de
immortalitate aiām. **Deatus etiā Tho. ij. 3 gē**
tiles. ca. lxxviij. inducit plures ratōes quazū
tres faciliores intellectui hic ponū. Et prima
est talis. **Impossibile ē appetitū naturalē esse**
frustra. **Dz hō naturalē appetit ppetuo manē**
qd pz ex hoc q̄ esse ē qd ab hoībo om̄ib; appe
tit. hō aut p intellectū apprehēdit esse nōsolū
ut nūc ut bruta aiālia: s; simpliciter. **Cōsequē**
s; ppetuitatē fm aiām qua esse simplr et fm
om̄e t̄p̄s apprehēdit. **Secūda rō ē. Faciens ē**
honorabili' facto. ut etiam **Aristoteles dicit.**
Dz intellectus agens facit itelligibilia actu.
sicut lux material' facit colorē videri. Cum g
intelligibilia actu inq̄tū huiusmodi sint icor
ruptibilia. multo forti' intellectus agens q̄ ē
potencia aiē erit incorruptibilis. g; hūana
aiā cui? lumen ē intellect' agens ē icorrupti
bilis. **Tertia rō ē. Nulla forma corrupti' nisi**
ex actōne dñij vel p corruptōem sui subiecti.
vel p defectum sue causē. Per actōem quibz

dñij sicut calor destruit p actōem frigidū. per
corruptōem sui subiecti sicut destructo oculo
destruit potēcia visiva. p defectū aut causē si
cut lumē aeris deficit deficiēte potēcia solis q̄
erat ipius causa. **Dz aiā hūana nō p̄t corrū**
pi p actōem dñij. **Nō ē enī aliqd ei dñij cūz p**
intellectūz possibilē ipa sit cognoscitiua ⁊ su
sceptiua om̄i dñij. Similiter nec p corru
ptōem subiecti sui. **Nā hūana aiā nō est for**
ma dependens a corpore fm suū esse. Similiter
aut nec p deficiēciam sue causē. qz nō potest
h̄re aliquā causā nisi eternā. Et sic nullo mō
anima potest corrūpi. **Un quod dicit Eccle**
siastes. iij. **Anus est interit' homis ⁊ iumen**
tor. q̄. loquit' ibi **Salomon in p̄sona hereti**
cor. huiusmodi qui reproban' i hoc. xxiij. q.
ij. ca. pl̄t. **Eracuerūt linguas suas q̄tuz ad**
libertatē animi. Quidā enī subtraxerunt aiē
hūane liberū arbitriū dicentes om̄es homies
opari bonum vel malū fm p̄stellatōnem sub
qua natus ē: nec posse aliter agere nisi ad qd
inclinat illa cōstellatio. Et hos ut hereticos
p̄ssimos contēnat ecclesia. et dicunt mathe
matici. xxiij. q. ij. c. pl̄t. **Ab hīs ecclesia scu**
to veritatis p̄tegē ⁊ puincit. **Nam cū liberūz**
arbitriū sit potēcia ad cui' actūz p̄currūt vo
lūtas ⁊ ratio. ⁊ hec potencie. s. voluntas ⁊ ra
tio nō sūt affixe organo corporeo ut sensiti
ue. corpa celestia non p̄nt habere influxum ⁊
virtutē sup eas directe. qz ignobili' nō agit i
nobilius: s; econuerso. Nobilior est aut aiā
oī corpori celesti. opari aut virtuose vel pec
care p̄cedit a libero arbitrio. falsum est g; q̄
cogāt a cōstellatōne. **Unde ⁊ gentilis Ptole**
meus ait. **Air sapiēs dñabif astris. i. inclina**
tōnibus malis quas fm sensualitatem h̄ret a
cōstellatōnib; **Nā p ratōem ⁊ volūtatem p̄t**
homo reprimē passiones insurgentes in sen
sualitate. **Expsse hoc ostēd' Eccl̄. xv. vbi d̄r.**
Deus ab initio p̄stituit hoīem et reliquit eūz
in manu sui consilij. posuit aū eū malū ⁊ bo
nū q̄. ad quodcūq; voluerit extendet manū
suam. ⁊ **Gen. iij. Sub te erit appetitus ei'. s.**
peccati. ⁊ tu dñaberis illi'. **Alij econuerso li**
bero arbitrio nimiam libertatē attribuerunt
asserētes hoīes p sua naturalia posse saluari.
⁊ grām nō fore necessariā nisi ad cognoscen
dū qd debebat fieri. nō aut ad volēdū vel fa
ciendū bonū. Et hos p̄tēnat ecclesia. qz here
tici sūt. et dicūt pelagiani. xxiij. q. ij. ca. pl̄t.
Cōtra q̄s apls. Ipe opat' in nobis velle ⁊ p̄fi
cere. **Et Job. xv. Sine me. i. sine mee grē ad**
iutorio nihil potestis facē. **Ratō hui' ē fm. b**
Tho. in. iij. qz cū p̄miū glie sit infinitū ⁊ vir
tus creature finita. nō p̄t creatura p se agere
op' qd attingat. s. p meritū ab p̄miū ifinitūz.
Dz abiuncta dei grā op' nō que est valoris
infiniti. cū sit quedā p̄cipatio dñe bonita
tis. facit ipm opus meritorū boni ifiniti. i.

glorie supne. Alij puerunt liberi arbitrij
vsus asserentes homines posse venire ad quēdā
statuz pfectōis ab eis fictū in quo eis omīa
licerent et subditi non essent alicui legi: indu-
centes illud Apli. j. Thimo. j. Iusto non est
posita lex. Hos reprobant ecclesia in cle. ad
nram. de hereticis. et vocant begardi. Omnis
anima inquit idem aplos Ro. xij. potestati-
bus sublimioribus subdita sit. Et. xj. q. iij. Si
dñs. cū. ca. sequentib. Ad auctoritatem apli
rūdet. b. Tho. prima scde dicens q iusto nō ē
imposita lex. intelligit hoc ut p penas retra-
hens s3 bñ ut se regulans et ordinans. nā iu-
sti nō timore pene seruāt leges. s3 amore vir-
tutis subiiciūt se et regulāt se fm leges. Ter-
tius error pñtiosus circa animā est. q aīne
nō patiant post hanc vitam penā s3 oēs sal-
uent. hic fuit error Origenis qui dñatus ē
p heretico ab ecclesia. Contra quos expresse
dixit xpc. Abunt hij. s. mali in igne eternum.
Iusti aut in vitā eternā. Et ysa. xlē. Aermis
eor. s. remorsus cōsciencie maloz nō moriet
et ignis eoz nō exstinguet. Parabolaz etiam
vere historie ad hoc ponit xpc Luc. xvj. de bi-
uite sepulto i inferno. et Lazaro paupē de por-
tato ad sinum Abrahę. i. limbum. Gentiles q3
ponūt malos homines in alia vita torqueri et
bonos requiescere. Exemplū etiā habet nota-
bile de quodam viro qui habuit vxorē valde
mūdanā et lasciuā vitijz debita cum tñ vir
esset multum virtuosus. Et vir quibz passus
est multa aduersa et infirmitates cauens sibi
etiā a leuibus peccatis. Vxor aut voluptati-
bus vacabat et omīa sibi cedebāt in pspitate
nec sentiebat vnq molestiaz infirmitatis. Ha-
bebāt aut onam filiam quā pf instruebat fm
teum. mater aut ab vanitatē trahēbat. ofu-
ctis verisq cepit filia vacillare animo dubi-
tans quod sibi melius foret imitari. vel pfer
bonū s3 circūdatuz calamitatib in vita sua.
aut matrem prauā. s3 bñ fortunatā i mūdo.
Sup hoc igit anxia et orāti vidit i visu celū
aptum et sanctos in magna glia. inter quos et
prem asperit in magna leticia et gaudio. et ex-
inde inclinās oculos vidit terrā aptam et i p-
fundo terre maximū ignem in quo cruciabāt
peccatores. ubi cum alijs vidit et mrem suam
maximis cruciatib laborantē rugitū et ei-
lucum emittens ppter imensitatē penaz. ad
quā itez supra aspiciētē pater ait. Vide filia
diligenter et psera que vidisti. ut cognoscas
cuius vitam debeas imitari. nazli malos mo-
res matris sectata fueris secuz ab iferna tra-
heris. si autē monita mea et exempla mecum
in eternū gaudebis. Quibus visis edocta illa
rectam vitā tenuit. In. iij. quoq dialogoz
multa exempla habent de pena et gloria alte-
rius vite. Confusi sūt g omēs qui exaceruēt
ut gladiuz linguas suas et cōuicti de errorib

suis qui omnes defecerūt. Et si qui adhuc re-
māserūt errores omīno deficient ut iudeoz.
De quibus ps. Gladius in labijs eoz. s. false
doctrine occidētis qui eis assentiūt. Et quare
etiā pmittat deus eos in errore pmanentes
vivere assignat ps. ratōez dicens. paulopost.
Ne occidas eos neq obliuiscant ipli mei. s.
qui fuerūt xpm occidentes buz adhuc pmaet
genus eoz. Sed dispge illos. s. p mūdum ne
possint nocere ptecor meus dñe. Demū con-
cludit. Conuertentē ab vespam. i. in fine mū-
di. et famē patiet ut canes famē. s. ubi verita-
tis. Errores hereticoz de tēpore in tēpore
fecerūt. quos etiā ad tēpore pmissit deus ex fi-
delib surgere ad exercitiū fideliz doctoruz.
ut scripturas attētiuz pserutarent et verita-
tem inuenirent et pbatōne fidelum. ut dicit
Aug. xxiij. q. iij. c. fi. Paganoz vero opinio
ex toto pene defecit nisi ponāt iter paganos
sarraceni quibz lege debet Machomet? plenā
erroribus et vitijz qui adhuc durant. Sed ita
clare est falsa eoz pñbia ut et animalia bruta
ipsam deberent detestari et repudiare.

Capitulum octauum de Superstitionibus
per modum predicatōis.

Vidisti omnes obfuan-
tes vanitates supuacue. ps. xxx.
videtur hoc esse contra illud Sap.
xj. Diligis enī omīa q sūt et nihil
odisti eoz que fecisti. Cum g deus fecerit oēs
homines et bonos et malos. ergo nulluz obit.
Sed ad hoc dicit Aug. in glofa ordi. q aliud
est quod facit deus in homine. aliud quod fa-
cit homo in se. facit enī deus in homine natu-
ram: que q in se bona est nō obit. sed diligit
ipam etiā in peccatore. S3 quod facit homo
est peccatū et hoc deus obit: nec tñ obit ut hō
sicut nec turbat ut homo. Nā homo irascit
obit cum quādā alteratōne et sui imutātōne.
Deus autē imutabilis est: nec habet corpus.
nec sensualitatē corpi annexā in qua oriunt
ira et odiz et alie passionēs. Dicit autē irasci
et obire p similitudinē et effectuz homis irati
aut obientis. Qui enī obit aliquē nō vult eū
videre. sed querit eum puniri. et sic altissimus
odio habet peccatores. ut dicit Eccl. xij. quia
non respicit eos sua gracia sed punit et exter-
minat. Et hoc modo intelligitur istud. Vidisti
omnes et. Et exponit Ago cardi. de obseruā-
tibus. i. nimis affectuose querētibus vanita-
tes. i. vanas diuitias supflue ponentibus in
eis finem suū. et de attententib nimis ad sub-
tilitates philosophicas et iuribicas inutilē.
et de vtentibus superstitionibus que plene sūt
vanitatibus et fallacijs. Et istam tertiam ex-
positionem psequendo. s. de obseruancia sup-
stitionum. tria in dicto verbo notantur.

Capitulum

Primo grauitas sceleris. ibi. *Obisti.*
Secundo multiformitas criminis. ibi. *obfuatae.*
Tertio inutilitas opis. ibi. *supuacue.*

¶ *Primū est grauitas sceleris in supstitūto.*
et hoc ostēdit in prima pte ex hoc qd dicit ps.
deū odire tales. *Obisti qd.* Nō autē dicitur in
scriptura deum aliquē odire nisi ppter morta
le pccm. vñ apparet istud esse dānabile et eter
nali igne puniri. et merito. Nā istud vitūz dei
vsurpat diuinitatē. irritat fidelitatem. agit p
dei et ecclesie pcepta et voluntates. *Primū pz*
ex hoc. qz scire futura vel occulta ē prius dei
iuxta illud ysā. xli. *Futura et nouissima anū*
ciat nobis et dicem? qz dñi estis. Et Salomon
in. iij. Regū. viij. Tu solus nosti corda filiorū
hoīm. Sanare etiā infirmos sine medicinis
et remedijs naturalibz ē prius dei. S; p sup
stitūtionem et obseruanciā auguriōz et diuinatiō
num q̄runt homines scire futura et occulta. et
p incantatiōnes et breuia querūt sanitatē sine
medio naturali et sine dei adiutorio. vñdē seq̄
tur qz volunt sibi vsurpare q̄ sūt p̄pria deo qd
est maxime supbie. *Secundū. f.* qz irritat fide
litatem. i. promissiones quam fecit deo in ba
ptismo patet ex hoc. quia in baptismo p̄misit
abrenūciare diabolo et pompis eius. S; tali
bus vti et facere est querere auxiliū diaboli et
facere pactū cū eo eū venerari vt p ea vana
et falsa que facit sibi pferat qd q̄rit sanitates
vel noticiāz alicuius rei occulte et huiusmodi.
Ante Criso? de cananea inquit. Nō prexit ad
diuinos. nō vocauit magos. nō alligaturam
quesiuit. nō inpostatrices mulieres adduxit.
i. scantates. nō ad falsa p̄sidia pfugit. sed re
liquit omnes diaboli fallitates et venit ad do
minū ism. vbi ostendit hec esse adiutoria dia
boli. Et Aplus dicit ad Gal. iij. Dies obfu
atis et tēpora et menses et ānos. timeo ne forte i
vanū laborauerim in vobis. f. fide vos p̄cedo.
Et Aug? dicit. xxiij. q. viij. Nō obseruetis. p? q̄
multa talū p̄riculariter posuit. qz qui ista se
ctanē fidem negant et baptismū. et sūt deterio
res infidelibus. et si se nō correxerint ad eter
nā dānatōnem tendūt. Tertiū patet ex hoc.
quia de? exp̄sse p̄hibet ista dicēs. Nō auguria
bini: nec obfuabitis somnia. Ecclesia etiam
p̄hibet ista vt patet. xxiij. q. v. p totū. et. q. viij.
Et ex? de sortil. c. In tabulis. An ad deusta
tōem hui? sceleris ponit inter cas? reseruatōs
ep̄is. Fiunt etiam in hīs maxima facilegia.
quia imiscenē cū hīs sacramēta vel sacrālia.
et multa turpissima fiunt et comedū et dicunt
que turpe esset dicere. *Obisti ergo qd.*

Capitulum nonum de Fortuna.

Beatus vir cui? ē nomē
domini spes eius: et non respexit i
vanitates et insanias falsas. Bea
titudinem quilibet naturalis ap
petit: sed ab eam nō puenit nisi spes eius sit

Nonum

in nomine domini. i. i virtute dei et auxilio ei?
qui in se non confidit: sed in adiutorio gracie
dei vel in homine domini. quod nomen ē Ihs
qui interpretatur saluator. i. salutem anime
et corporis sp̄at consequi a ihu saluari. et nō
respexit ad vanitates. i. ad temporalia i qui
bus confidat. et insanias falsas. i. supstitiōnes
varias. Circa hoc multi errant aspiciētes ad
talīa. et confidentes in illis quasi per illa sal
uandi non a deo.

Est enim insania falsa fortunatiōis.

Est insania falsa constellatiōis.

Est insania falsa fatationis.

¶ Multi credunt et asserunt multas vanitates
et insanias. i. fatutates falsas. Circa ista ali
qui de fortuna. aliqui de constellatiōibus. ali
de fato. De fortuna varie sunt homines opi
nati. Aliqui ethnici et rudes homines opinati
sunt deam esse. vñdē et rome ei fecerunt edem
et aram et simulacrum. ipsamqz vt deam cole
bant. et ipsum simulacrum fortune locutum
est pluries qz matrone rite eam dedicauerāt.
Sed Aug? in. iij. de ciuitate dei. capi. xviij. et.
xix. vbi ista refert ostendit hoc esse fallaciam
et errorem. Nam Plato et alij philosophi et sa
pientes omnes deos vtriusqz sexus (si tñ sexū
habent. cum nec sexum habeant: nec plures
sint fm veritatem) dixerūt eos esse bonos: s;
fortuna aliqui est bona aliqui mala. An forte
cum mala est in malignū demonem puerit?
et dea nō est. Sed cū sint multi homines for
tunati. tot erūt de istē. quot sunt homines bo
ne fortune. Et cum sint plurimi male fortu
nati erit fortuna si vna est. simul bona et ma
la. Bonaz esse dicūt que bonis et malis vēr.
in hoc differens a felicitate quam etiam dice
bant et colebant vt deaz. quia felicitas illa est
quam boni habent p̄cedentibus meritis. For
tuna vero que bona dicit. sine illo examine
meritorū fortuitu accidit hominibus bonis et
malis vñ fortuna nomīat. S; quō est bona
si sine illo iudicio venit ad bonos et malos?
Et quid colitur que ita ceca ē passim in quos
libet incurrens vt suos cultores plerūqz p̄te
reat? et suis p̄ceptis hereat? Aut si aliq̄
pficiunt cultores eius vt ab illa videantur et
ament. iāz merita sequi nō fortuitu venit.
Vbi est q̄ illa diffinitio fortune? vbi est quod
a fortuitis nomen accepit? Nihil enī probest
eā colere si fortuna est. Si suos cultores dis
cernit vt pro sit fortuna nō est. Qz si Iupiter
ipsam quo voluerit mittit ipse solus colatur.
nō illa que resistere nō potest ei iubenti. Fal
sissimum q̄ est fortunam deam esse. et versutia
demonū factum est vt loq̄res fortune simula
cruz. Ad qd enī aliud locuta ē nisi vt homines
recte viuē nō curarent. cōciliata sibi fortuna
que illos sine vllis meritis bonis faceret for
tunatos? Et Lactantius dicit in li. iij. qz hoc

simulacrum cū copia ⁊ gubernaculo fingūt tanq̃ fortuna ⁊ opes tribuat ⁊ hūanaz rerū regimen obtineat. Sed ut dicī ꝑ ꝑsa. lxxv. De q̃ ponitis fortune mensā. i. aram tanq̃ dee. Et subditur. Dinumerabo vos ī gladio. s. iuditij ⁊ eterne dānātōis. Alij dixerunt fortunaz esse accidentiū reruz subitū ⁊ inopinātū eūdem absq̃ omī causa superiori vel inferiori. Alij aliqui opinati sunt ut refert dñs Jobes dñici sup Ecclesiastes. q̃ omīa eueniebant in mūdo a casu ⁊ fortuna sine diuina puidencia vel celoz influencia. ⁊ sine cuiuscūq̃ rōnalis creature ordinatōne prima. An ⁊ Aug⁹ de ci. ui. dei. libro. v. dicit q̃ casualia dicūt que vel nullas habēt causas vel nō aliquo rāonabili ordine pcedūt. Exemplū refert Elaleri⁹ ī primo libro. q̃ dū remiges quidā hauriēt aquā de sentina fluctus maris quēdā e nauī eiecit ī mare ⁊ mox alius fluctus prius illū electū nauī restituit. A casu ⁊ fortuna fuit utrūq̃. q̃ sine aliqua causa rāonabili ⁊ puidencia eūcūq̃ hoc euenit. Dic igit̃ aliqui ꝑ casum et fortunā posuerūt ī omībo. In quoz ꝑsona īquit Salomon Ecclesiastes. ix. Elerti me ad alia. vbiq̃ sub sole nec velocius esse cursū. nec fortitū bellū: nec sapientū panem. nec doctozū diuitias. nec artificū grām. s. temp⁹ casumq̃ ī omībo. i. aliqñ velocius a cursu impediūt ita q̃ tardiores pcedunt ⁊ corpuliter ⁊ spūaliter. ⁊ fortiores in bello aliqñ vincūt a min⁹ fortibus. ⁊ sapientes. i. magi et incantatores qui debent ex illa arte esse diuites. aliqñ carent pane. que omnia vident̃ pcedere ex eo q̃ a casu cūcta pueniūt. Ad quod facit q̃ quidā ethnic⁹ historicus ait. s. fortuna in omī re dominat̃. Et q̃ Empedocles dixit mūdum pluries distinctū in ptes et in chaos quoddā reductū: adueniēte lite ⁊ adueniente amicitia. Naz adueniēte lite dicebat quod prius erat chaos. i. materiam confusā: distinctā ī ptes ut hominē. equū. canē. auem. piscem. lapidē. aurum. argentū. terrā. ⁊ huiusmōi. ⁊ tūc etiā casualiter mēbra recipiebāt talem sitū ī corpore qualē hñt. ut qd̃ al⁹ fuit caput postea facta sit manus ⁊ huiusmōi. Et iste casus dñas tur in rebus quousq̃ itez veniat amicitia. et omīa redigat in vnū chaos. Et postea iteruz adueniēte discōrdia seu lite alius casus dominabit̃ toti generi rez. Et sic q̃ vnus habēs uxorem habeat filios. alius nō habeat. vnus sit diues. alius paup. vnus sit sanus. al⁹ infirmus. vnus in iuuentute moriat̃. alter in senectute. vel mediā etate. vel puericia. duobus tentibus d̃ aliquo loco. vnus frangat sibi pedem. alter nō. vnus sit bon⁹. alter malus. totū hoc dicūt esse a casu ⁊ fortuna sine aliqua puidencia alicui⁹. S. hoc esse falsissimū ostendit xpc dicens Mat. vi. Si senū quod hodie est. ⁊ cras in cibanoz mittitur. deus sic vestit

floribus. i. ita viuacia coloribus q̃ nec Salomon in omni glia sua potuit hñe vestimentū tam pulcri coloris. quantomagis vos pusille fidei. s. vestiet ⁊ puidetis. Et si volatilia q̃ nō serunt nec metūt: pascit. quantomagis hoībo puidet. Ipi em̃ est cura d̃ omībo Sap. j. Creauit enim deus omīa ut essēt. ⁊ sanabiles fecit rāōes hominū. vñ nō a casu ꝑ se facta sunt. Sic determinauit. b. Tho. in. iij. ⁊ gentiles ⁊ prima pte. q. xxij. ꝑ totum. q̃ omīa inferiora subsunt diuine puidencie. s. mūd⁹ et corpalia motus ⁊ actus omniū inferior. actus hūani et generaliter omīs creatura. An Salomon Ecclesiastes. ix. Elerti me ad alia. i. d̃ contra dictōne in d̃ictionem a pfundo inferni: vnde ꝑcessit falsissima opinio qua dicūt omīa euenire a casu ⁊ fortuna. ad sublimitatē diuine puidencie qua cūcta gubernant̃. in qua vidi q̃ nō ē cursus velocium. Eleoces sunt qui cū magno seruoze deo seruire incipiunt vel sine quacūq̃ difficultate opibus d̃ immorātur. Et ista velocitas siue cōuersionis ut Pauli ⁊ Magdalene siue operatōis sicut Pauli. non fuit Pauli sed dei qui traherat Amos. ij. Ple. lox pepibus suis nō saluabitur. Nec fortituz bella. Fortes sunt qui viriliter temptatōib⁹ resistunt. Et Anthonius Benedictus Bernardus ⁊ ceteri. Sed ista fortitudo ⁊ victoria nō fuit ipsorum principaliter s. dei. ꝑs. Dñs fortitudo plebis sue. Nec sapientum panem. Sapientes sunt qui deū seire desiderāt. ⁊ in tali cognitiōe versant̃. quoz panis ē verbū dei. ut Aug⁹ Hiero⁹ Tho. ⁊ huiusmōi. S. hūc panē nō hñt nisi cū actualiter dat ⁊ cōseruat deus. Cren. iij. Paruuli petierūt panes. ⁊ nō erat q̃ frāgeret eis. Nec doctoz diuitias. Doctores sūt ꝑdicatores. diuitie sūt merita que acq̃rūt in puerendis aiabus. Sed iste nō sunt a se s. a deo Luce. v. In verbo tuo laxabo retē. Et tunc comprehenderūt pisciū multitudinē copiosam. vbi pri⁹ ꝑ se nihil ceperant. Nec artificum grāciam. Artifices sūt qui opib⁹ misericordie insistent ⁊ practici exercitijs. Et isti a se nō possunt illa exercitia. sed deus facit in eis. et ipi sunt sicut instrumenta. sicut etiam malleus facit cultellum ut instrumentū a fabro ductuz. aliter nō. Omīa g̃ ista subiacent tēpori ⁊ casui. i. defectui quo ab hominem. s. nō quo ab deum. Naz Salomon q̃ fuit velox ad sciendū seu recipiendū sapienciam infusā cecidit tēpore malo sibi. Samson fortissim⁹ cecidit tēpore malo sibi. Dauid sapientissim⁹ cecidit in Bersabee. Judas doctoz. i. predicator. Petrus artifex in cura ꝑpli. Qualis autē isti casum sustinuerūt ⁊ capti sūt ostendit in eo quod subditur. sicut pisces hamo g̃. Esca fuit amor mulierum quo ad Salomonem vlt̃ curiositas sciendi. ham⁹ fuit error qui cepit. Esca quo ad Dauid fuit aspectus oculorum.

hamus fuit delectatio carnis, et sic de alijs. Et ideo bene subditur, quia nescit homo finem suum, quia ignorat si deus velit cooperari secus usque in finem vel non. Subiacent tamen omnia diuine prouidentie, et multa sub illa etiam arbitrio et prudentie hominum, ut ostendit per exemplum de ciuitate obsessa, liberata per sapientiam unius, ut ibi subditur. Alij vero dixerunt fortunam esse inopinatum euentum alicui circa bona exteriora vel mala non a se, sed a causa superiori proueniens, vel sic. Fortunam esse causam per accidens in hijs que fiunt secundum primum positum propter finem in minori parte. Ita est definitio fortune, quam ponit philosophus in ij. physicorum in qua tangunt tria.

Primum est quod fortuna est causa per accidens. Nam effectus per accidens qui coniungitur cause per se et est propter rationem cause per se et propter intentionem agentis est effectus fortuitus et a fortuna, verbi gratia, lapis descendere est et hominem ire ad forum, si hoc posuit contingit esse per se. Sed tunc cum vadit ad forum contingit lapidem descendere et frangere sibi caput est per accidens. Ita quod iste effectus, scilicet fractio capitis oritur ex cursu duarum causarum, scilicet ex descensu lapidis et ex ire ad forum, quarum causarum licet quelibet sit per se, tamen earum concursus ad talem effectum efficiendum qui est fractio capitis dicitur esse per accidens et a fortuna. Secundum est quod fortuna non est aliud quam inopinatus euentus, et per accidens causarum concursus. Hoc est exemplum Egidij super libro de bona fortuna. Secundum quod spectat ad rationem fortune est quod fortuna est causa eorum que fiunt in minori parte. Hoc patet per exemplum. Quod enim aliquis vadit ad forum propter aliquid aliud, et inde deportat pecuniam quam non intendebat, tunc deportatio pecunie cuius causa fuit aduentus ad forum nec est ex necessitate nec semper, sed in minori parte, quia in paucioribus contingit hoc. Tertium quod spectat ad rationem fortune est quod fortuna non est causa eorum que fiunt a natura, sed eorum que fiunt secundum primum positum et ab intellectu. Quod autem non sit a natura, patet, quia natura vel ut semper vel ut frequenter et similiter operatur. Fortuna vero ut in paucioribus et dissimiliter. Item neque inanimatum neque prout neque bestia agunt a fortuna, cum non agant voluntarie quasi liberum arbitrium habentes. Unde nec fortunium nec infortunium potest eis accidere nisi similitudinarie, sicut quidam dicit quod lapides ex quibus fiunt altaria sunt bene fortunati, quod eis honor et reuerentia exhibetur, cum lapides eis coniuncti vel vicini perculantur, quod dicitur per similitudinem ad homines, in quibus honorati, fortunati dicuntur. Et infortunium dicitur quod propter intentionem accidit aliquod bonum ei. Infortunium quod sequitur aliquod magnum bonum. Infortunium dicitur quod propter intentionem accidit aliquod magnum malum, hec Thomas in scriptis super ij. physicorum. Unde ex hoc est aliquis bene fortunatus in quantum operatur aliquid quo profecto

absque aliqua sua prouisione et sua prouisione sequitur ei quod est per se desideratum et volutus. Dicit autem b. Thomas in ij. c. lxxix. Sed gentiles quod aliquis dicitur bene fortunatus quod aliquod boni accidit sibi propter eius intentionem, sicut cum aliquis fodiens in agro inuenit thesaurum quem non querebat. Et ibi sciendum quod aliquod est propter intentionem inferioris quod non est propter intentionem superioris, sicut cum deus mittit seruum ad quendam locum et ad eundem locum mittit alium seruum illo ignorante tunc concursus seruorum adinuenit est propter intentionem utriusque serui sed non est propter intentionem domini ipsorum mittentis eos, unde talis concursus licet sit fortuitus respectu seruorum non tamen respectu domini sed aliquid ordinatum ab eo. Sic licet aliquid sint fortuita respectu hominum nihil tamen respectu dei qui omnia per ordinat et prouidet a quo fit effectus fortuitus. Et dicendum quod causa qua aliquid bonum contingit alicui secundum fortunam est vel a celo vel ab angelis vel a deo. Quod enim voluntas hominis instigetur ad volendum et eligendum aliquid cuius coniunctus est aliquod commodum vel incommodum quod, scilicet eligens non considerat, puta quod instigetur ad querendum ubi est thesaurus ex nulla hominis virtute procedit, sed hoc est vel quia disponit a celo, vel quia illuminat ab angelo, vel quod a deo inclinatur, scilicet quod vadit ad agrum et fodiat, et sic thesaurum inueniat, que quidem causalitas diuersimode est in hijs tribus. Primum enim celum inducit hominem ad aliquid faciendum per modum alicuius passionis quod imprimatur in corpore nostro. Secundum angelus disponit hominem ad eligendum non imprimendo aliquam passionem ut celum, sed per modum clarissime intelligibilis considerationis illuminando ad cognoscendum quod aliquid est bonum non tamen de fine quod est bonum illud fieri. Tertio a deo voluntas hominis inclinatur ad aliquid eligendum cuius rationem ignorat, et sic ex hijs tribus dicitur homo fortunatus. Et ad maiorem declarationem horum sciendum primo quod aliquid fortuitum vel infortunium potest contingere homini per comparationem ad celum et per comparationem ad angelos, non autem per comparationem ad deum respectu cuius in nulla re potest esse aliquid non prouisum seu casuale, quia nihil potest contingere propter intentionem et cognitionem dei. Secundum est quod non semper eligit illud quod angelus intendit, aut ad quod corpus celeste inclinatur sed bene illud quod deus operatur in illo. Nam angelorum custodia iterum cessat, secundum illud dicitur, l. j. Curauimus Babilonem et non est curata, et multo magis inclinatio corporum celestium aliquid cessat. Diuina autem prouidentia nunquam cessat, sed semper est firma, ita quod licet aliquod bonum posset homini contingere propter eius intentionem, et propter celi inclinationem et angeli illuminationem non tamen propter dei ordinationem et prouidentiam sub qua omnia continentur. Tercium considerandum quod bene fortunatus dicitur aliquis quod ex deo vel

1127

angelo vel celo aliquis inclinatur ad eligendum aliquid sibi utile cuius rationem ignorat. Et est male fortunatus dicitur aliquis quando ex superioribus causis. puta celo angelo ab ipso eius electio inclinatur. Sicut de quodam dicitur **Diere**. xxij. Describitur virum istum sterilem qui in diebus suis non prosperabit. Abi dicat quod nunquam voluntas hominis ad malum inclinatur nisi premissa. non autem effectiva. Contingit enim homini bene vel male secundum fortunam aliquam seipso agente. ut cum fodiens in terra invenit thesaurum quiescentem. Quis occasio ne alicui alterius cause concurrentis. ut cum quis vadit ad forum causa emendi aliquid et ibi invenit debitorem suum quem non credebatur invenire. **Tho.** i. ij. contra gentiles. c. lxxix.

De quibus bonis est

S. j.

fortuna. Et est dicendum quod circa bona corporalia exteriora. nam respectu bonorum spiritualium seu mentalium non potest esse fortuna: nec potest aliquis dici bene vel male fortunatus respectu bonorum. Cuius ratio est quod homo tunc dicitur bene vel male fortunatus. quando accipit ei aliquid boni vel mali propter eius intentionem. Sed bona spiritualia vel mala. sicut sunt opera virtuosa vel vitiosa. non possunt alicui evenire propter eius intentionem cum persistant in electione cum qua concurrebat intentio hominis. potest tamen respectu bonorum dici bene vel male naturatus. scilicet secundum quod habet inclinationes naturales ad vitia vel virtutes. Est ergo fortuna circa bona exteriora. eo quod possunt homini evenire propter eius intentionem. et respectu bonorum potest homo dici bene naturatus. et bene fortunatus. a deo gubernatus. et ab angelo custoditus. A celo autem propter dispositionem relictam in corpore dicitur homo non solum bene vel male fortunatus: sed etiam bene vel male naturatus. **Tho.** in. ij. contra gentiles. c. lxxix. Contingit ergo error circa fortunam. quando scilicet quis estimat etiam bona virtualia esse a fortuna. et hec est insania falsa. vel cum quis ponit spem vel finem suum in bonis exterioribus fortune. et hec est vanitas. Sed beatus ait **ps.** cuius est nomen domini spes eius et non re. in va. et in sa. fa. Dabet enim fortuna circa bona ipsa exteriora de quibus est. sex defectus. et ideo non sperandum in eis.

Primo defectus imiscibilitatis.

Primum

Secundo defectus equitatis.

defectus. scilicet

Tertio defectus veritatis.

imiscibilitatis quod

Quarto defectus stabilitatis.

beat fortuna

Quinto defectus fidelitatis.

na patet. quod

Sexto defectus perfectibilitatis.

nullus est in hac vita ita bene fortunatus quin in

aliquo sit male fortunatus. Boetius de philosophica consolatione. Nullus est tam compositus felicitatis quin in aliquo cum sua fortuna rixetur. Salomon fuit felix et gloriosus in regno suo. et tamen in senectute sua insurrexerunt guerre propter eum ut patet. **iii. Regum.** xj. Octavia

nus impator fuit ita fortunatus ut diceretur de eo in proverbio. Nec melior Troiano. nec felicior Octaviano. qui tamen non habuit filium cui dimitteret imperium. Huius rationem assignat Augustinus dicens. Deus felicitatem terrenis amaritudines imiscet ut alia querat. scilicet felicitas. cuius dulcedo non est fallax. Secundus est defectus equitatis seu rectitudinis. inquitur. scilicet boni videtur male fortunati et mali bene fortunati secundum illud **ps.** Ecce peccatores ipsi et habundantes in seculo obtinuerunt divitias. Et de sanctis dicitur **Psalmus.** ij. Tanquam in fornace. scilicet tribulationibus probavit electos dominus. Alii Gregorius in. xv. moralium. ait. Omnis vite prosperitas innocentie. testis non est. quia multi ad phrenes vitas per flagella redeunt. et plerique ad infinita supplicia perducuntur sine flagello moriuntur. Et Augustinus. Nihil in se licius felicitate peccantium. qua penalitas nutritur impunitas. et mala voluntas eius velut hostis interior roboratur. **xxij. q. j.** Paratur. circa finem. Tertius est defectus veritatis. Alia enim credimus esse fortuita que non sunt. ut opera bona vel mala ex quibus aliquis promittitur vel puniatur in vita ista. ut quod quis fuerit. unde postea suspenditur. vel quia aliquis iussit virtutibus et sciencie. unde exaltatur. Et est multa attribuitur homines industrie humane que sunt fortuita. vel ita inherere temporalibus ac si amitti non possint Augustinus. Magne virtutis est cum felicitate luctari. Magne felicitatis est a felicitate non vinci. Quartus est defectus stabilitatis. Nam bona fortune huius mundi parum duratur. **ps.** Ubi ipsum super altatum et elevatum sicut cedrus libani. et transiit. scilicet per considerationem et ecce non erat. quesivi eum et non inveni. et locus eius. Alexander magnus in brevi diebus Mario omnium obtinuit munitiones et regna. et post. xij. annos cognovit quod moreretur. et tunc omnia amisit. **i. Machab.** j. Innocentius de vilitate conditionis humane ait. Dubito cum non suspicatur infortunium accidit. calamitas irruit. morbus inuadit. mors intercipit quam nullus evadit. Et ut dicit Boetius de philosophica consolatione. In omni aduersitate fortune in felicitissimum infortunium genus est fuisse felicem. Quintus est defectus fidelitatis vel discretionis. Nam pagani fortunam cecam appellant et pingunt. eo quod passim in quolibet incurrit sine ullo examine meritorum et ad bonos et ad malos venit. Cullius de amicicia. Fortuna non modicum ignaros multos excecavit. Non autem ipsa fortuna ceca est. sed eos cecos plerumque efficit quos plera est. Et Seneca. Fortuna ei cui multum fauet stultus efficit. Eritio facit prudens. Nam ut ait Seneca. Fortune instabilitas prudentis animum non quassat. Nam virtuosus neque bona fortuna extollit. quia nullum bonum exterius est quod ipse multum appetit. neque mala fortuna deprimat. quod de nullo

malo tñi contristat q̄ deuiet ppter illud a via
ratiōis. Pert̄ ē defectus pfectibilitatis. Naz
pfectum est cui nihil deest. Nullus autē est in
vita pñti cui non desit aliquid ⁊ cui sufficiat
quod habet. Et p̄cipue qui habet bona fortūe
multis indiget ad cōseruandū ea: nec desūt ei
cure et timores inquietantes. Exemplum de
tyranno Siculo Dionisio qui fecit suspendē
gladium acutissimū in filo tenuissimo super
caput cuiusdā sui amici inuitati ad p̄uiū
suū nobilissimū: q̄ unū bolus nō potuit su-
mere sine maximo timore ne gladius d̄super
cadens occideret eum. Ex quo opere ostendit
tyrannus ei q̄ imperfectus ⁊ miser esset status
eius quē ille ut magnificū cōmendarat. Bea-
tus q̄ qui nō resperit i huiusmōi vanitates ⁊
infantias falsas. Rayne. Itē sciendū q̄ bona
fortuna est aliquid sine ratiōe. quia. s. ipetus
ille quez bene fortunati sequūt nō est factus
a ratiōe. s. a deo vl̄ āgelo vel celo. Q̄ autē ille
impetus quē sequūt bene fortunati sit sine
ratiōe. patz. quia si ab aliquo bene fortunato
q̄rat q̄e sequit̄ talē impetū nescit reddere ra-
tōnem. sed dicit: hoc facio quia sic dictat mi-
hi cor. Et ita p̄ ratiōe dictamē corbis ⁊ bene-
placitū voluntatis assignabit dicens. ita pla-
cet mihi. ita dictauit mihi cor. Itē sedo no-
tādū q̄ bene fortunati nō expedit cōsiliari.
Cuius ratiō ē. quia tales bñ fortunati habent
deum directorem seu sequūt instinctū supio-
rem qui est melior omī cōsilio ⁊ intellectu hu-
mano. Ratiō autē humana multotiens ē impe-
ditua bone fortune. quia sine ratiōe existen-
tes sunt magis fortunati. et magis sequūt
bonū finem ex eo q̄ magis sequūt diuinos
instinctus. Itē sciendū q̄ bona fortuna
excebit ⁊ supat prudenciam ⁊ expienciaz ho-
minū sapientū. Et ratiō hui⁹ est. quia tales. s.
bñ fortunatos oportet suscipe illaz diuinati-
uā que est a diuino instinctu. q̄ supat omnem
sensum ⁊ intellectus. vñ tales melius diuinā
⁊ vaticinant̄ de fide q̄ sapientes ⁊ prudentes.
Itē inter homines aliqui sūt bñ fortunati eo
q̄ bene sequūt diuinos instinctus. aliq̄ male
fortunati eo q̄ nō sequūt diuinos instinctus.
Et vnus ⁊ itē homo vno tempore erit for-
tunatus ⁊ fortunatus ager. aliquo alio tēpore
erit infortunatus ⁊ ifortunatus ager. Et a na-
tiuitate sūt aliqui fortunati. ⁊ aliqui infortu-
nati. Itē insipientes ⁊ simplices cōtingit ma-
gis esse fortunatos. pbat̄ ratiōe et exemplo.
Ratiōe quidez. quia ille est magis fortunatus
qui magis sequit̄ instinctus diuinos. s. sim-
plices amissa ratiōe ⁊ nō debiti exterioribus
agilibus magis p̄cipiunt et sequūt inter-
iores instinctus et diuinos impetus q̄ faciūt
sapientes qui ratiōem sequūt. Exemplo sic
pbat̄. Sicut ceci amissis oculis magis me-
morant̄ ⁊ contingit virtuosius ⁊ stabilius esse

quod memoratur. Sic insipientes magis se-
quunt̄ diuinos instinctus amissa ratiōe. Nā
pluribus intentus minus est ad singula sen-
sus. Egidius in scriptis super libro de bona
fortuna. Appellatur hic insipientes et sine
ratiōe illi qui non sequūt ratiōes natura-
les humanas. et sapienciam humanā. vel ac-
quisitam. sicut mulieres ⁊ simplices persone.

Capitulum decimum d̄ Constellationibus.
⁊ ibi de stella magorum: que apparuit eis.

DE cōstellatiōibus etiā
potest induci illud ps. Deat̄ vir
cuius q̄: qui nō resperit in vani-
tates ⁊ infancias falsas. Multe enī
vanitates ⁊ infanie false dicunt̄ d̄ huiusmōi:
sed homo rectus nō respicit ad eas. Nōne va-
nitas est ⁊ infania falsa credere q̄ astra seu cō-
stellatiōes cogant nos ad bene ⁊ male facien-
dum. vel bene aut male habendum. Sed et si
corpora celestia influant in corpora s̄fiora
nō tamē directe i animas. s. nec etiā i cor-
pora nisi disponēte deo. Qui cū sit causa pri-
ma omniū. ⁊ causa prima plus influat i cau-
satū cause secūde q̄ ipsa causa secūda. fm̄ re-
gulam naturālē in libro de causis. Sequit̄ q̄
deus ad placitum suū potest tollere ⁊ mutare
influxum a causis secundis. ut a corporibus ce-
lestibus. quo ad aliquos effectus naturales. pu-
ta pluuias. siccitates. pestes. ⁊ huiusmōi: que
aliqui fm̄ dispositiōem corporū celestiu⁹ ⁊ ele-
mentoz̄ deberent euenire. ita q̄ nō eueniant.
⁊ econtra q̄ veniant qñ fm̄ causas secundas
nō deberēt venire. Et p̄pterea dicit dñs Diere.
x. A signis celi nolite timere sicut gentes ti-
ment. Qñ misit dñs pestē i pplm̄ israhel ppter
numeratiōnem factam a David ex quadā ia-
ctancia ⁊ vanitate. ⁊ in tribuo cessauit ex to-
to. puto hoc nō fuisse ex cōstellatiōibz: s. dei
b̄s placito. Et similis d̄ signis corporū factis
in egipto p̄ Moysen. Enī et Gracianus dicit
in decret. xxi. q. i. s. Hys ita. q̄ quibusdā cō-
stellatiōes ⁊ futurorū signa custodientibus
ap̄lus ait. s. Gal. iij. Dies obseruatis ⁊ men-
ses. ⁊ tpa. ⁊ annos. timeo ne forte sine causa
laborauerim in vobis. Sic ⁊ astronomia seu
astrologia apud catholicos in dissuetudinez
abiit. quia bñ propria curiositate hys nimis
erant intenti minus vacabant hys que saluti
āimaz̄ erāt accōmodata. hec ille. Et Ambro-
sius dicit q̄ astrologia ⁊ alia huiusmōi nihil
valent ad salutē. ⁊ mittūt in erroz̄. ⁊ qui hys
student curam aīe nō hñt. dis. xxxviij. s. Hinc
etiā fili⁹. i. fi. Equidez obseruare dies fm̄ ra-
tōem naturālē medicine vl̄ philosophie natu-
ral. puta nō dare medicinas i reuolutiōe lune
aut minuere sanguinem vel plantare aut in-
cidere arbores magis vno tēpore q̄ alio put

dictat ratio natural. hoc licet. Et sic etiā bare iudicia vel seq de effectibz naturalibz fm sciē-
ciam astrologie. que tñ iudicia frequēter re-
periūt fallacia. vel q ignorat illa sciencia
vlt q vt dictū est deus potest imutare virtutē
et influxum secundarū causarū ad effectū pro-
ducendos ad placitum. Et d actibus hūanis
velle certitudinaliter ex constellatōibz iudi-
care. ad supstitionem pertinet et infidelitatem
cum per hoc tollatur libertas arbitrij. Sed
sciendum q est triplex genus stellarum.
Primo est stella comatica.

Secundo est stella erratica.

Tercio est stella singularis et mirifica.

Primo est quedam stel. §. i.

la que dicitur cometa vel cometes. Et vt dici-
tur in catholicon. Cometa est quedam stella
crinita emittens de se radios flāmarū ab mo-
dum criniū. Et semper qñ apparet significat
mortem vel mutatiōem alicui principis vel
alicui patrie destructiōem. et semp dirigit ra-
dios suos ad illam ptem cui minas. Quidam
tñ dicūt q nō ē stella. s; est qdā nubes ignea
claritate accensa. qd magis credim. Papias
autē dicit q cometes ē stella sic dicta. eo q co-
mas luminis ex se fundat. Qd genus liberis
qñ apparet pestilenciā. famem. bellum. aut
regni mutatiōem significat. quam latini cri-
nitē vocant. eo q in modū criniū flāmas
spargit. Alij dicūt cum quibz ego q cometes
nihil aliud est q vapor terre et grossus cuius
ptes sibi paulatim cōiacent ascendens ab in-
feriori pte estus multū ad supiorē pte eiusdē
ubi cōcauitatem ignis cōtingit. et ibi diffusus
ē et inflāmat. et ideo videt longū frequenter
et diffusus. Itē scias q stelle habēt a comas
efficiēter et fm locū sue generatiōis sūt ppter
aerem inflāmatū ex vicinitate ignis. q cōti-
net materiā comete. et ipm cometē aerē dico
propinquū igni qui in se pñet colorē ignis
qñ in ipso vapor siccus inflāmat tunc
pñuatio fit cū lumie flāme cōmoto ab infe-
riori aere ubi stat vapor eiusdē nature. et ita
diffuso illo qd cōtinuā ei fit oblongus. et hic
est cometes. Et si queras cum dicat cometes
se habere ad bellū vel mortē alicui an sit hoc
signū. causa. vel effectus. Dico q proprie est
signū q sicut dicit Aristoteles i libro de sono
et vigilia. Talia sūt sicut pñarij. cui cōsiliū
melioribz inuētis mutari pñt. Ita dū martis
bella et mortem pñentiū et regentiū turbas
significat sicut inclinans pluriimū ab hoc per-
iram et calorem et siccitatem ex quibus puenit
animositas et pñatio populorū abinuicē. Et
ideo signatū comete prius est sup marem. q
est causa belli et destructiōis populorū. causa
dico inclinā nō necessaria. et iō illa significa-
re dñ cometes cū tñ ei significatō prima nō
sit sup illa. Et scias q vt dicit Ptholomeus.

Ar sapiens dñabit astris. q sapiēciā suā
potest vitare ea ad q astra disponūt. In mor-
te. b. Tho. d. aquino vt dñ in legenda ei appa-
ruit cometes super monasteriū. Fosse noue
ubi iacebat infirmus. et hoc p tribuū añ mor-
tem eius. et ipō mortuo nō fuit visa amplius
vñ credi significasse mortem ei. Anno dñi
Mcccc. apparuit cometes per longum temp-
bñs comas nigras. et dicitur signasse mortē
ducis magni Aediolane. qui tūc mortuus
ē. In principio papatus Eugenij quarti ap-
paruit cometes cū crinibus quasi argenteis
et inde secuta sunt multa mala bellicorū et mu-
tatiōes. Non ergo cometes habent inducē ad
malum vel bonū. sed significare tribulatiōes
que etiā possunt deo opante et hoibz peniten-
tibus auferri. Nō ergo respicit ad vanitatem
et insanias falsas iustus homo: sed ad deum.

Secundo sunt stelle. §. ii.

erraticę. et dicuntur septe planetę quoz qui-
libet habet suum celum per quod facit cursū
suum. Et primus planeta est Luna. Secun-
dus Mercurius. Tertius Venus. Quartus sol.
Quintus Mars. Sextus Iupiter. Septimus
Saturnus. Post hos est octaua spera seu ce-
lum ubi sunt omia sidera fixa. Et dicit Aug-
in libro de natura demonū. q astrologi dicti
sunt quidam eo q in astris auguriantur Ge-
metralici appellati sunt propter natalitiū
consideratiōem diei. Genesim enim hominū
per. xij. signa celi describunt syderumq cursū.
nascentium mores. actus et euentus pñcere
conantur. i. quis quali signo fuerit nat. aut
quem effectum habeat vite qui nascitur iter-
pretantur. hñ sunt qui vulgo mathematici vi-
cunt. Cuius supstitionis genus cōstellatiōes
latini vocant. i. notatiōes syderū quomodo
se habeant cum quisq nascitur. Primi autē
stellarum interpretes magi nūcupant. sicut
d hñ legitur qui in euangelio xpm natū an-
nūciauerūt. postea hoc nomie soli mathema-
tici dicti sunt. cuius artis sciencia vsq ad xpm
fuit concessa. vt xpo edito nemo natuitatem
alicuius de celo interpretet. Habent bec. xx.
vi. q. ij. Igitur genus. Sciendum igitur q
stelle seu corpora celestia habent utiq influ-
enciā super corpora humana. sicut sup alia
corpora. sed nō super animas hominū. vt co-
gantur homines ad aliquid faciendum boni
vel mali ex constellatiōe. Et hoc pbatur tri-
plici via. s. ratio. auctoritate. et exemplo. Ra-
tiōne quibz sic. Diuina puidencia fm Dionis-
ium ita disposuit ordinez vniuersi vt inferio-
ra regantur per supiora et minus nobilia per
nobiliora. et nō epuerso. In hoīe aut sūt duo.
aīa et corp. Et corpus quibz q nūc mortale
est et passibile. ē inferius et ignobilius corpore
celesti. vnde recipit influēciā. dispositiōem
et motum. et variatiōez a corporibz celestibz

De anima humana est nobilior quilibet corpore celesti. Et ratio est secundum Theophrastum contra gentiles. quod effectus aliquis tanto est nobilior quanta magis sue cause assimilatur. Deus autem est prima causa omnium rerum. Unde quanto aliquis creatura ei magis assimilatur tanto est nobilior. Et quod deus spiritus est Job. iii. ideo anima nostra que spiritus est magis assimilatur deo quam sol. luna. stelle celi: que omnia corporalia sunt. Cum ergo sit nobilior quolibet corpore celesti. nullo modo corpore celeste potest directe in ipsam agere vel influere. Sed angelus qui est superior anima agit in ipsam. scilicet in partem intellectus ipsam illuminando. et multo magis deus gloriosus qui omnino est superior agit in ipsam: intellectum illuminando et voluntatem movendo. Non ergo directe constellationes possunt per se movere voluntatem vel intellectum directe. sed ex ipsis constellationibus sub quibus nascimur recipimus qualitatem. dispositionem et complexionem corporum. partim etiam ex conditione parentum generantium. Unde Damascus dicit. quod alij et alij planetarum diversarum complexionum et dispositionum et habitus constituunt. Nam secundum qualitatem complexionum excitantur in potentiam sensitivam que sunt affixae organis corporis: diversus motus passionum et inclinationes ad diversa vitia. et sic potest dici quod ex constellationibus habet quis inclinationes ad diversa vitia. Quia insuper multoties habet malas inclinationes ad vitia ex alijs causis. quia vel ex mala sui custodia vel ex prava consuetudine que vertitur in naturam vel ex diabolica suggestionem. Eleruntamen quicunque quis habeat motum. et sentiat in se inclinationes ad vitia et quacunque ex causa. quia peccatum mortale non consistit in sensualitate sed in ratione et voluntate que semper manent libere ad assentiendum vel dissentendum peccato. et ideo nunquam aliquis ex necessitate cogitur ad aliquid bene vel male faciendum ex constellationibus celorum vel alijs occasionibus. Unde et Ptholomeus maximus astrologus dicit in centiloquio quod vir sapiens dominabitur astris. id est inclinationibus ad vitia quas habet a planetis. Hinc etiam legitur de discipulis Platonis vel Doctis. quod cum semel ostendissent faciem suam magistro pictam cuiusdam magistro in physionomia qui ex effigie vultus iudicabat de conditionibus hominum. et interrogarent eum cuius conditionis esset ille homo repositus per illas figuras. Respondit. Luxuriosus est et corruptor puerorum. Quod illi irriserunt scientes castitatem maximam sui magistri. Nam si Plato fuit ille virgo permansit. Retuleruntque ipsi discipuli hoc magistro suo. Quibus ille. Inclinationes utique ad hec vitia habui: sed sapientia et virtute me continui. Probatur hoc item. scilicet quod ex constellationibus non cogitur homo ad ma-

lefaciendum. auctoritatibus divine scripture et sanctorum. Nam ut habet Genesim. iii. dictum fuit Cain postquam cepit fratri suo Abel invidere. Sub te erit appetitus tuus. et tu dominaberis illius: id est tu poteris dominari ratione si volueris peccato invidie et obij ad quod inclinaris. Et Ezechiel. xv. dicit quod deus ab initio constituit hominem. et reliquit eum in manibus consilij sui. id est in libertate arbitrij. Posuit ante eum bonum et malum. ignem et aquam. mortem et vitam. ad quodcumque voluerit extendet manum suam. scilicet operis. Hinc Augustinus. in. v. li. de civitate dei. Non usquequaque absurdum dicitur potest ad differentias tantum corporum afflatum quosdam valere sydereos. non autem animi voluntates systerum positibus subdi. Hieronymus etiam ait in libro contra Iovinianum. Liberi arbitrij nos condidit deus nec ad virtutes nec ad vitia trahimur. alioquin ubi necessitas: nec corona. de pe. dist. ij. Si enim. Si enim homo ex constellatione cogere ad aliquid malum non possit illud evitare. Injusta autem esset illa lex que prohiberet sibi illud facere quod non potest agere. quia lex debet esse possibilis. ut dist. iij. Erit autem lex. et per consequens non obligaret ad observantiam eius. unde non peccaret ipsam transgrediendo. Frustra etiam essent omnes doctrine morales. et exhortationes ad virtutes fierent. et pene a legibus imponerentur: si necessitarent homines ex constellationibus ad bene vel male agendum. Ad idem facit quod ait Ambrosius. Non est quod cuius nostrum ascribamus erumnas. Nemo nostrum teneat ad culpam nisi propria voluntate deslexerit. Voluntarium sibi militem eligit christus. voluntarium servum diaboli actionatur. xv. q. j. Non est. Confirmatur hoc item exemplis. Nam Jacob et Esau gemini fratres uno conceptu geniti et uno partu ex Isaac et Rebecca. editi sunt. unde ut videtur: sub una constellatione nati sunt. et tamen fuerunt valde diversorum morum. Nam Jacob levis et delicatus Esau hispidus et ferus. Jacob simplex et quietus Esau venator et agrestis. Jacob bonus Esau malus. Si ergo constellatio necessitaret hominem ad opera sua. cum sub una constellatione nati fuerint: debuerint esse omnino similis conditionis. Et quia non fuerunt similes in vita. sed valde contrarii. ideo clare ostenditur non ex constellationibus sed propriis voluntatibus haberi vitia. Similiter Augustinus. in. v. d. civitate dei. ubi diffuse reprobatur a principio illius libri quinti. per multa capitula hunc errorem. narrat de duobus partu uno natis. uno mari. altero femina. qui fuerunt valde diverse conditionis. Nam masculus deditur coniugio. militie et negocijs mundi. femina servata castitate tota talis se tradidit deo. quod non fuisset si constellatione necessitaret ad perversationem tenendam.

1131

cum sub eadem constellatōne nati essent. Et si dicatur. ut respondent ab hoc mathematici. q̄ constellatio est momentanea sub qua q̄s nascitur. Et quia duo cum oriuntur ex uno partu non simul nascunt. sed unus post alterum. vñ nec in momento sed p̄ intervallū: et sic habent diuersas cōstellationes. Et ab hoc repellendum dicit ip̄e Aug⁹. q̄si sic esset. cum unus solus nascitur. non in momento totus egrediatur ex utero: sed de parte in partem successive. sequeretur q̄ unus et item homo tot constellaciones haberet quot mēbra corpus suum p̄tinet: que paulatim ebuir̄it ex utero. quod est absurdū dīcē. Greg⁹. etiam in om̄e. ad item improbandum inducit aliud exemplum. videlicet. Contingit in una ciuitate eadem hora et momēto nasci filium regis et filium rustici vel artificis: unde sub eadem constellatōne. et tamen in processu vite filius regis succedit i regno et erit gloriosus et diues et sciens. et alius cultor terrarum et ignarus. pauper et mercenarius. Si ergo constellatio inducit conuersationē statum et mores et omnia que pertinent ad vitam presentem: quomodo est tanta diuersitas inter hos natos sub eadez constellatōne? Dicunt illi mathematici q̄si quis nascit̄ sub signo aquarij: erit piscator. Sed cum in quibusdā partibz non sint piscatores etiam ibi nascuntur aliqui sub illo signo. quōd habebit effectum constellatio in illo non recedente de partibus suis? Concludunt ergo tam philosophi q̄ sancti theologi falsum ēē immo et hereticūz credere q̄ homo cogatur ad bene vel male faciendum ex constellatōnibus. Notandum etiam prout dicit beatus Tho. in sūma contra gentiles. libro. iij. ca. lxxix. q̄ cūz homo habeat eligere et prosequi que elegit in operibz suis. in utroq̄z bonum a causis superioribz adiuuatur. interdum etiam impeditur. Et s̄m electionē quidem iuuatur ad eligendum aliquid. vel inq̄tum inclinatur a deo. p̄ operationem diuinam. et intellectum. et voluntatem. Ab angelo inq̄tum illustrat̄ intellectus ad cognoscendum solum quod est bonum aliquid fieri. et si nesciat assignare causam. vel etiaz cū illuminatur ab angelo ad cognoscendū etiā causam quare bonum est illud ab eo fieri. A corpore aut̄ celesti non iuuatur homo ad electionē faciendam alicuius operis nisi inq̄tum corpus celeste imp̄mit in corpus ipsius hominis ex qua impressione homo incitatur ad eligendum p̄ modum quo passionis inducūt ad eligendum. videlicet trahendo ratiōnem ad se ex vehementia ipsius passionis et suasionē obfusante ipsaz. Unde illa incitatio que est in nobis ex corporibz celestibus est per modum alicuius passionis.

sicut cum quis inducitur ad eligendum aliquid per odium vel amorem vel iram vel aliquid huiusmodi. Scdm̄ vero executionem eius quod eligit: iuuatur homo ex superiori causa inq̄tum consequitur ab ipsa causa superiori robur et efficaciam ad implendum quod eligit. Que quidem non solum a deo et angelis: sed etiam a corporibz celestibus esse potest inq̄tum talis efficaciam in corpore sita ē. Manifestum est enī q̄ etiam corpora inanimata quasdam vires et efficaciam a corporibz celestibus p̄sequunt̄ preter eas etiā que ad qualitates actiuas et passiuas elementorum consequuntur. quas non est dubium corporibz celestibus ēē subiectas. sicut q̄ magnes attrahit ferrum. hoc habet a corporibz celestibus. et lapides quidem et herbe habent alias virtutes occultas. Unde nihil prohibet q̄ etiam homo habeat ex imp̄essione corporis celestis aliquam efficaciam in aliquibus corporalibz faciendis. quāz alius non habet. puta medicus in sanando. agricola in plantando. miles in pugnando. Hanc etiam efficaciam multiplex deus hominibus largitur ab sua opera efficaciter exequenda. Et q̄tum ad primum auxilium quod est in eligendo dicitur deus hominē dirigere. Q̄tum ad secundum quod est in exequendo dicitur deus confortare. Primum tangit psal. cum dicit. Dominus illuminatō mea ē. Secundum cum subdit. dominus p̄tector vite mee. Non ergo constellaciones p̄ se et directe mouent voluntatez ad eligendum vel exequendum bonum meritorium: sed deus. nec vitiosum: sed per semetipsūz.

§. iij.

Pro tercio est alia stella singularis et mirifica que scilicet apparuit magis ab manifestandum xpi natiuitatē. Unde dixerunt venientes Hierosolimam. Vidimus stellam eius in oriente: et venimus adorare eum Math. secūdo. Et mathematici dixerūt illam fuisse constellationem sub qua natus est xpc que fecit eum ita perfecte conuersari in mundo et tanta mirabilia facere. Sed hoc falsissimū est. Non enim (ut ait Aug⁹). in s̄mone de epiphania illa stella fecit xpm mirabiliter viuere: sed xpc fecit eam mirabiliter apparere. Et in alio sermone. Quid enī erat illa stella nisi mirifica lingua celi: que enarrat gloriā dei? Certum est ergo illam non fuisse constellationem xpi. Nam constellatio est influxus procedens a stellis que sūt in celis ab initio create. Ita autē que apparuit erat in metibulo aeris de nouo creata. Et aliqui quidem dixerunt eam fuisse

Capitulum

angelum qui apparuit pastoribus ab xpi natiuitate nunciandam. **De** quia pastores erant de populo iudeorum ratione utentium in cultu veri dei. ideo congruum fuit ut eis appareret in forma rationalis creature. id est hominis. Magi vero erant de populo gentiliū qui non utebantur ratione colentes etiam insensibilia ut solem. lunā. stellas. et huiusmodi. ideo apparuit eis ad manifestandū xpm in forma creature insensibilis. scilicet stelle. Alij opinati sunt quod stella illa esset spiritus sanctus qui quidē apparuit sup xpm baptizātū (Luc. iij) sub specie columbe. quia columba est animal secundū. ad ostendendum spiritualem fecunditatem inde sequendam ex xpi baptismo. Et super xpm transfiguratum sub specie nubis lucide ad inuendum veritatem sapientie effundendam. iuxta illud Job. xxxvj. Nubes sparserunt lumen suum. Ita ipse spiritus sanctus apparuit in forma stelle ad significandum xpi natiuitatem: qui etiam in celis dñaretur. Tercij dixerunt stellam illam non fuisse nec angelum nec spiritum sanctū. sed stellam de nouo creatam. Et hoc verius sūm Augusti. et Leonem papam in sermone. et beatū Tho. in tertia parte. q. xxxvj. que postq̄ peregrit officium propter quod fuerat de nouo creata. scilicet ad manifestandum xpi natiuitatem in terra. et dirigendum magos quibus apparuit in via. et perducendum ad locum natiuitatis: resoluta est post in preiacentem materiam. unde sicut nec prius vnq̄ apparuit anteq̄ magi viderent: nec post adorationem magorum amplius visa est. Triplici autem ex causa xpc se per stellam manifestauit illis. Primo ppter precendentē designationem. Secundo ppter congruentem attractionem. Tercio ppter recte vite expressionem.

.S. iij.

Primum ad primum quando

fuit facta promissio Abrae de xpo ex eo nascituro domino dicente. In semine tuo. id est xpo ex genere tuo nascituro: benedicentur omnes gentes terre Gen. xxij. Fuit etiam promissa sibi multiplicatio generis sui sicut stellarum celi et arene maris. Suspice inquit dominus Abrae quodam sero aere sereno. Dinumera stellas si potes. sic erit semen tuum. Duplex est semen seu generatio Abrae. Una carnalis. et hec est iudeorum que figurata est per multitudinem arene maris. propter sterilitatem suam in bonis operibus. quia terrenis totaliter debiti sunt. et terrae eis promissa sunt. et hec utiq̄ sine numero multiplicata est usq̄ in hodiernum diē. Altera generatio Abrae est spiritualis. eorū

Decimum

1152

scilicet qui per fidem veram eum imitantur. Et hec est gentiliū ab fidem conuersorum que per multitudinem stellarum cum innumerabiles sunt figurat. quia sicut stelle sunt rabiose et in celis. sic gentiles conuersi ab fidem fuerunt illuminatissimi amantes celestia et tenentes celestem conuersationem. Et de Abraham vocatus est secundo: quod interpretatur pater multarum gentium. Magis quod sunt filij abrae qui sūm spiritū. id est imitationem filij sunt qui sunt sūm carnem. ut ostendit Apostolus ad Gal. iij. Ad ostendendum igitur quod hi tanq̄ fideles pertinebāt ad generationem Abrae cui facta est promissio terre promissionis. id est vite eterne. ideo per stellas vocati sūt ab xpm Baruch. iij. Stelle quoq̄ tēderunt lumen in custodijs suis. id est isti magi in regnis suis que custodiebāt lumen. scilicet fidei annunciantes natiuitatem xpi vocati sunt. scz per stellas ab xpm adorandum. et dixerunt. assumus. scilicet eundo ad locum destinatum. Aliqui alij dicunt quod isti magi fuerunt descendentes ex Balaam propheta qui designarat xpi natiuitatem prophetando per stellam dicens. Orietur stella ex Jacob. et homo exurget de Israhel et percutiet duces Moab id est principes demonū. Ista stella fuit Ihesus sūm illud Apoc. viij. Ego Ihesus rabi. iesse stella splendida et matutina. Unde et declarans ipsam stellam subdit. et pro. i. homo exurget ex Israhel. Ipse igitur Balaam suos propinquos edocuit de aduentu domini summi in mundū qui omnes alios sibi subiugaret. Et signum eis dedit de apparitione noue stelle. unde singulis annis in montem quendam eminentē ascendebant certo tempore. ut attenderent si noua stella orta esset. et ipsi filijs suis de generatione in generationem intimabant et obseruare faciebant. Ex quibus isti magi descendentes et hoc obseruantes: videntes nouam stellam ortam illuminati sunt ad cognoscendum xpi ortum. hoc refert Crisost. quosdam tenuisse super Mat. b

.S. v.

Secundo manifestauit se per

stellam propter congruentem attractionem. Dicitur Sap. viij. quod diuina sapientia disponit omnia suauiter. quia videlicet unicuique creature indidit inclinationem naturalem ad exequendum illud quod sibi congruit et pertingendum ad suum finem. Et quia trahit creaturam humanam per modum sibi conuenientem et magis vsitatum. Non enim inuitus trahitur animus: sed amore. Unde cum conuertit hominem ad se: ostendit menti eius se esse illud bonum in summo

gradu ad quod q̄s magis afficiē. Unde **Au-**
gustinum trahere cepit per sapientiaz et elo-
quentiam Ambrosij. cui et ipse debitus erat.
licet erraret. Et exemplo victorini maximi
rethoris. katherinam attraxit ostendens se
illum pulcherrimum et nobilissimū sponsum
quem affectabat habere. Simeoni et Anne
pphetisse se manifestauit occultis illustrati-
onibus. utpote qui assueti erant visionibus
secretis. et motionibus eternis spiritus sancti.
Istos aut magos. id ē istos astrologos: ita
eos appellat Augus. dicens. **V**idit tunc ma-
gus et obstupuit astrologus. quia erant as-
sueti ad considerandum motus astrozum. p
astrū nouiter apparens se eis manifestauit.
et per stellam eos adduxit. Quia erant pri-
mitie gentium. unde et quasi doctores cete-
rorum: congruit per stellam eos illumina-
ri. qui ut stelle alios habebant illuminare.
fm illud Daniel. xij. Qui ad iusticiam eru-
diunt multos quasi stelle in perpetuas eter-
nitates. et sic per astrologiam scientiam su-
am ad se traxit.

§. vi.

Tercō manifestauit se per stel-
lam. ut ex prophetate eius ostenderetur re-
cta uita hominibus: que habet conducere ad
xpm. sicut illa stella d qua dicit. q stella quā
viderant i oriente antecedeat eos usq̄ dum
ueniens staret supra ubi erat puer. Nunquid
non dicere uidebat. ut dicit Maximus i ser-
mone. Ecce iste est ad quem adorandum uos
induri et conduri. propterea me firmaui ut
ostenderem ipsum. propterea uos dimisi seu
lumen meum subtrahi uobis cum accessistis
et intrastis Hierusalem ciuitatez regiam ab
hominibus quesituri quod uobis ostende-
batur e celo. Meretur em̄ homo p̄bere diuinaz
directionē ex quo uidens se illaz habere que-
rit humanam. vel etiam ex celo et mundo ha-
betis testimoniū d stella celesti exorta Apo.
vlf. Ego Ihs stella splendida et matutina.
ego libenter descenderem ad adoranduz ipm
qui me fecit: sed non est meus actus latrē q̄
sum creatura irrationalis. Sed uos qui ra-
tionales estis. uos ergo intrate. et ego desup
uobis lumen faciam. quia obscurus est loc⁹
tugurij. Erat af differens ab alijs stellis ista
in tribo que designant cōditiones uirtuosas
iustozum. Erat aut differens.

Primo in motione.

Secundo in apparitione.

Tercio in figuratiōe.

In motione quidē. quia ubi alie stelle mo-
uentur omnes motu circulari de oriente in
occidens ad motū primi mobilis vel ecōtra
de occidente in orientē ad motum p̄prium.
ista mouebat motu animalis p̄gressiuo. scz

aliq̄ p rectum. aliq̄ ad dexteram. aliquāto
ad sinistram declinando. Sic cōuersatio iu-
stoz seu operatio eoz. que ducit ad xpm nō
est circularis. scz circa terrena se inuoluen-
do a terra inchoando intentionē. et in terrā
finiendo opationem. Hec est operatio malo-
rum fm illud ps. In circuitu impijambu-
lant. Et diabolus Job pmo. Circuiui terrā.
Sed incedunt iusti p considerationē et ob-
seruationē mandatorū dei que est uita recta.
Aliq̄ considerando penas infernales et hec ē
dextera. Aliq̄ gloriā p̄p̄is et hec ē
sinistra. In apparitione differebat. qz ubi
alie solum de nocte apparent hominibz. Sol
aut solum de die. ista semp et de die et de no-
cte. Sic aliqui lucent in bona cōuersatio-
ne in nocte aduersitatis. alij in die prosperi-
tatis. Sed iusti semp lucent bona consien-
tia. et exemplo. et in nocte aduersitatis per-
patientiam. et in die prosperitatis p tempe-
rantiam et humilitatez. fm illud ps. Nox si-
cut dies illuminabit. Occultabat aliquāto
se stella malis hominibz. et bonis apparebat.
Sic iusti opera bona palam faciūt paratis
imitari. occultant autē malis dispositis ad
calumniandum. Sicut xpc aliquando se oc-
cultauit iudeis et herodi. In figuratiōe
differebat. quia stelle sunt in colore fm appa-
rentiam rubee. Hec aut fm q refert Crisof.
sup Mat. habet formaz pueri paruuli cum
signo crucis in fronte. et significat. qz recta
cōuersatio hoc debet habere. s. paruitem
humilitatis et innocentiaz paruuli Mat. .
xviij. Nisi conuersi fueritis et efficiamini si-
cut paruuli et. Et crucem mortificationis
in corpore. Unde Apl. v. Qui xpi
sunt. carnem suaz crucifixerunt cum uitijs
et concupiscentijs.

Capitulum undecimū de fato.

Beatus cuius est nomē
domini spes eius: et non respexit
in uanitates et insanas falsas.
Eana sūt et insanie falsae: que bi-
cunt et credunt multi de fato. Aliqui em̄
dixerunt fatū nihil esse. Sed illud esse falsū
ostendit ex eo q Boetius in. iij. de solatio-
ne diffinit ipm. ut dicit infra. S3 fm Tho.
in p̄ma pte. q. cxvj. quod nō est: diffiniri nō
p̄. cum diffinitio dicat essentia ipsius diffi-
niti. Fuerunt aut aliqui qui fortuita et ca-
sualia que in istis inferioribz accidunt i nul-
lam supiorem causam reducere uoluerunt.
et hi fatum et p̄uidentiam negauerunt. ut de
Tullio. Augus. recitat in. v. de ciui. dei. Quā
opinionem esse falsā ostensum est supra. cū
omnia subdant diuine p̄uidentie. Alij
aut dixerunt fatum esse dispositionē siderū

sub qua quisque conceptus vel natus est. Isti enim ea que in istis inferioribus accidunt siue rebus naturalibus siue rebus humanis reducere voluerunt in superiores causas: sed non aliam nisi corpora celestia, quod etiam verum et falsum est. Quod sensit ille ethnicus qui ait, *Fatis agimur, credite fati*. Nam actus humani non subduntur actioni corporum celestium nisi indirecte et per accidens. Causa autem fatalis cum habeat ordinationes super ea que fato aguntur necesse est quod sit causa et quod agatur directe et per se. Est etiam impossibile quod aliqua virtus activa celestis corporis sit causa eorum que hic aguntur a casu et fortuna. Et secundum quod dicit Gregorius, i. omel. epiphanie, Absit a fidelium cordibus ut fati aliquid esse dicant, id est quod sit verum quod subdantur humani actus constellationibus quas gentiles fatum dicebant, hoc enim falsum est.

Alij vero omnia que hic aguntur siue in rebus humanis siue in rebus naturalibus reducere in aliquam causam preordinantem que est diuina prouidentia. Et hi omnia que hic aguntur diuine prouidentie subduntur tanquam per eam preordinata et prelocuta ipsam dei prouidentiam fatum dixerunt. Et hoc modo est vere sentire prout sentit Boetius. Sed quia cum infidelibus non est communicandum in omnibus ubi error possit contingere, ideo sancti doctores dixerunt fideles non debere uti nomine fati: ne scilicet sub hoc nomine intrarent errores infidelium dicentium fatum esse constellationem sub qua nascitur quis: unde postea efficitur bonus vel malus. Et ideo Augustinus, in v. de ciui. dei ait, Si propterea res humanas fato tribuit, quia ipsam dei voluntatem vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, linguarum corrigat, hec Theophrastus. Nota quid sit fatum et quomodo differat a diuina prouidentia proprie, et que subdantur fato. Primum ad primum dicit Boetius in. iij. de consolatione quod fatum est inherens rebus mobilibus dispositio per quam prouidentia suis queque necesse ordinibus. In qua diffinitione secundum Theophrastum, in tercio contra gentiles, c. xc. dispositio pro ordinatione vel ordine ponitur que est relatio, qui quidem ordo si consideretur ad suum principium est unum, et sic unum fatum. Si consideretur per compositionem ab causis mediis vel effectibus earum, sic multiplicatur et dicuntur fata, per quem modum dicit poeta, Te tua fata premunt.

Rebus inherens ponitur in diffinitione ut distinguat fatum a prouidentia. Nam ipsa ordinatio secundum quod est in mente diuina nondum rebus impressa prouidentia est. Secundum vero quod iam est explicata in rebus fatum nominatur. Mobilibus autem dicitur ut ostendat quod ordo prouidentie rebus contingit et mobilitatem non

aufert, ut quidam posuerunt. Et pro maiori declaratione dictorum dicit beatus Theophrastus, in prima parte q. cxvj. arti. ij. quod diuina prouidentia per causas medias suos effectus exequitur. Potest ergo ipsa ordinatio effectuum dupliciter considerari. Uno modo secundum quod est in ipso deo, et sic ipsa ordinatio effectuum vocatur prouidentia. Alio modo secundum quod ipsa ordinatio consideratur in medijs causis a deo ordinatis ad producendum aliquos effectus, et sic habet rationem fati.

Et hoc est quod Boetius dicit in quarto de consolatione, Siue famulantibus quibusdam prouidentie diuine spiritibus fatum exercetur seu anima seu tota inferuiente natura, siue celestium siderum motibus, seu angelica virtute, seu demonum varia solertia, seu aliquibus eorum seu omnibus fatalis series teritur. Et sic manifestum est quod fatum est in ipsis causis creatis in quantum sunt ordinate a deo ad producendos suos effectus. Et quia ipsa ordinatio causarum secundarum, quam Augustinus seriem causarum nominat, non habet rationem fati nisi secundum quod dependet a deo, ideo causaliter fatum dei potestas vel voluntas nominari potest, ut dicit Augustinus. Sed essentialiter fatum est ipsa dispositio seu series, id est ordo secundarum causarum.

Notandum quod circa fatum respiciunt aliqui ad vanitates et insanias falsas, dicentes omnia ex necessitate venire ex fato. Alij fatum diuinam prouidentiam intelligentes dixerunt fatum, id est diuinam prouidentiam posse mutari. Et verumque est falsum. Pro cuius declaratione dicit beatus Theophrastus, in prima parte q. cxvj. quod dispositio secundarum causarum quas fatum dicimus, potest dupliciter considerari. Uno modo secundum ipsas causas secundas que sic disponuntur seu ordinantur. Alio modo per relationes ad primum principium a quo ordinantur, id est ad deum. Quidam ergo posuerunt ipsam seriem seu dispositionem causarum esse secundum se necessarium, ita quod omnia ex necessitate contingerent propter hoc quod quilibet effectus habet causam suam. Causa autem posita: necesse est poni effectum. Sed secundum philosophum in metaphysica, ut dicit Theophrastus, in. iij. contra gentiles: non est verum quod posita causa sit necesse semper ponere effectum, quia aliqua causa potest deficere. Deus autem qui est gubernator vniuersorum intendit quod effectuum eius aliquis quidem stabilis per modum necessitatis, alius autem effectus contingenter eueniat, et secundum hoc diuersas causas effectibus adaptat, his quibus necessarias, alias autem contingentes. Eabit ergo sub ordine diuine prouidentie non solum hunc effectum esse, sed etiam hunc effectum esse contingenter, alium necessario. Et secundum hoc que subduntur diuine prouidentie quedam sunt necessaria, quedam contingenter euenientia, et non omnia ex necessitate esse.

Alij vero dixerunt fatum esse mutabile etiam si quod a diuina prouidentia dependet. Unde **Egyptij** dicebant quibusdam sacrificijs fata posse mutari. ut **Nizenus** dicit. Sed hoc est falsum quia immobilitati diuine prouidentie repugnat. Est enim immutabilis diuina prouidentia **Malachie** tercio. Ego deus et non mutor. Et **Boetius**. Stabilisq; manens has cuncta moueri. Dicendum ergo quod fatum siue consideratione secundarum causarum mobile est. sed siue quod subest diuine prouidentie sic immobilitate sortitur. non quidem absolute necessitate: sed conditionate. siue quod dicitur: mus hanc conditionalem esse veram vel necessariam. si deus presciuit hoc futurum erit. Unde cum **Boetius** dixisset seriem fati esse mobiles. post pauca subdit: que tamen ab immobilis prouidentie perficiuntur exordijs ipsamque esse immutabilem necesse est. Que autem substantur fato. declarat beatus **Thom.** ubi super. arti. iij. Dicit enim quod fatum sit ordinatio secundarum causarum ad effectus diuinitus prouisos. quecumque causas secundis subduntur: ea fato subduntur. Unde et **Boetius** dicit quod fatum celum et sidera mouet. elementa in se inuicem temperat. et alterna format transmutatione eadem nascentia. et occidentia omnia per similes fetuum seminumque renouat progressus. Sed actus fortunalesque hominum in dissolubili causarum conuersione perstringit. hec **Boetius**. Que omnia cum fiant a deo mediantibus causis secundis. ideo sub fati serie continentur. Sed quia sunt quedam que a deo immediate fiunt. cum non subduntur causis secundis. non subduntur etiam fato. sicut creatio rerum. glorificatio spiritualium substantiarum. et alia huiusmodi. Et hoc est quod **Boetius** dicit. Ea que sunt prime diuinitati propinqua: fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Et iterum. quedam que sub diuina prouidentia locata sunt: fati seriem superant. Ex quo etiam patet. quod quanto aliquid longius a pura mente discedit: neceffibus fati maioribus implicatur. quia magis subijcitur necessitati secundarum causarum. Et quis **Augustinus** dicat fatum esse aliquid siue quod ad diuinam potentiam vel voluntatem refertur: que voluntas dei causa est omnium que fiunt. Non est ergo hoc contra predicta. Nam fatum quidem refertur ad voluntatem dei. sicut ad primum principium. non quod fatum essentialiter sit ipsa voluntas dei. sed ipsa ordinatio que est in causis secundis ad suos effectus producentos. Respicit ergo in vanitates et insanias falsas: qui fatum diuinam prouidentiam intelligens credit vel dicit ipsam prouidentiam esse mutabilem vel omnia ex necessitate euenire hic. vel non omnia subesse diuine prouidentie: que omnia falsa sunt. Laus enti in diuinis. .

lem vel omnia ex necessitate euenire hic. vel non omnia subesse diuine prouidentie: que omnia falsa sunt. Laus enti in diuinis. .

Anno incarnationis dominice. Millesimo. quingentesimo septuagesimo septimo. Octobris vero Idus. vi. Pars sume secunda. Antonini Archiepiscopi florentini. ordinis predicatorum eruditissimi. Nurnberge per Antonium hoburger opidi prefati incolam quodlibet gentissime impressa. finit feliciter.

